

*Stowarzyszenie
„Lokalna Grupa Działania – Dorzecze Wisły”*

LOKALNA STRATEGIA ROZWOJU 2023-2029

Połaniec, luty 2024 r.

Fundusze Europejskie
dla Świętokrzyskiego

Rzeczpospolita
Polska

Dofinansowane przez
Unię Europejską

I. CHARAKTERYSTYKA PARTNERSTWA LOKALNEGO	3
1. Nazwa LGD, forma prawna	3
2. Proces tworzenia i doświadczenie partnerstwa	3
3. Struktura LGD	6
4. Organ decyzyjny LGD	7
5. Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD	7
II. CHARAKTERYSTYKA OBSZARU I LUDNOŚCI OBJĘTEJ LSR	9
1. Opis i mapa obszaru.....	9
2. Wyróżniki, potencjał i spójność obszaru.....	10
III. PARTYCYPACYJNY CHARAKTER LSR	12
1. Etap opracowania LSR.....	12
2. Etap wdrażania LSR.....	17
IV. ANALIZA POTRZEB I POTENCJAŁU LSR	19
1. Potrzeby rozwojowe i potencjały obszaru.....	19
2. Analiza SWOT.....	46
3. Wnioski z diagnozy.....	49
4. Grupy docelowe.....	52
V. SPÓJNOŚĆ, KOMPLEMENTARNOŚĆ I SYNERGIA	54
VI. CELE I WSKAŹNIKI	63
VII. SPOSÓB WYBORU I OCENY OPERACJI ORAZ SPOSÓB USTANAWIANIA KRYTERIÓW WYBORU	67
VIII. PLAN DZIAŁANIA	69
IX. PLAN FINANSOWY LSR	70
X. MONITORING I EWALUACJA	71
Spis rysunków	73
Spis map	73
Spis wykresów	73
Spis tabel.....	74
Wykaz wykorzystanej literatury:.....	75
Załączniki do LSR.....	75

I. CHARAKTERYSTYKA PARTNERSTWA LOKALNEGO

1. Nazwa LGD, forma prawna

„Lokalna Grupa Działania – Dorzecze Wisły” (LGD) działa jako stowarzyszenie posiadające osobowość prawną, wpisane w dniu 9 października 2008 r. do Krajowego Rejestru Sądowego pod numerem 0000314258. Formą prawną partnerstwa jest stowarzyszenie „specjalne” – jest to jednolita dla wszystkich LGD forma organizacyjno-prawna, charakteryzująca się tym, że w stowarzyszeniu oprócz osób fizycznych członkami zwyczajnymi mogą być także osoby prawne, w tym jednostki samorządu terytorialnego, z wyłączeniem województw, a nadzór nad nim sprawuje marszałek województwa i może ono prowadzić działalność gospodarczą służącą realizacji LSR. Poza tym w takim stowarzyszeniu, obok walnego zebrania członków, zarządu oraz organu kontroli wewnętrznej, funkcjonuje dodatkowy organ jakim jest rada, która podejmuje decyzje w sprawie wyboru operacji realizowanych w ramach LSR.

2. Proces tworzenia i doświadczenie partnerstwa

„Lokalna Grupa Działania – Dorzecze Wisły” powstała w celu wykorzystania potencjału rozwojowego gmin członkowskich, poprawy ich atrakcyjności jako miejsca do prowadzenia działalności gospodarczej czy miejsca zamieszkania oraz aktywizacji i rozwoju współpracy wśród społeczności lokalnej. Długofalowym celem jest również rozwijanie i ugruntowanie poczucia identyfikacji mieszkańców z miejscem zamieszkania oraz upowszechnianie inicjatyw związanych z aktywizacją ludności na obszarze objętym LGD.

W 2005 r. powołana została Lokalna Grupa Działania „Powiśle Staszowskie”, obejmująca 4 gminy z obecnie wchodzących w skład LGD - Dorzecze Wisły (Łubnice, Oleśnica, Osiek, Rytwiany), która rok później, po realizacji projektu w ramach Pilotażowego Programu Leader+ Schemat zaprzestała działalności. W dniu 9 października 2008 r. powstało stowarzyszenie „Lokalna Grupa Działania – Dorzecze Wisły”, obejmujące gminy: Łubnice, Oleśnica, Osiek, Połaniec, Rytwiany i Tuczępy. Gminy te wchodziły w skład dwóch powiatów: buskiego i staszowskiego. Obszar działalności LGD - Dorzecze Wisły obejmował ok. 551 km² oraz 38 895 mieszkańców. Do 2009 r. opracowana została pierwsza Lokalna Strategia Rozwoju (LSR). Samorząd Gminy Tuczępy w dniu 31 marca 2014 r. wyraził wolę przystąpienia do Lokalnej Grupy Działania funkcjonującej wówczas pod nazwą Stowarzyszenia „G5”, która w okresie programowania 2014–2020 przekształciła się w Lokalną Grupę Działania „Królewskie Ponidzie”. Z uwagi na fakt, iż jednostka samorządu terytorialnego nie może należeć do dwóch LGD, Radni Gminy Tuczępy zdecydowali, że z dniem 30 czerwca 2015 r. gmina wystąpi ze stowarzyszenia LGD - Dorzecze Wisły. Decyzją Zarządu Lokalnej Grupy Działania – Dorzecze Wisły i na podstawie Uchwały nr 1/2015 z dnia 30 czerwca 2015 r. wykreślono z listy członków Gminę Tuczępy. W tym samym roku opracowana została LSR na lata 2016–2022 dla LGD - Dorzecze Wisły w ramach wsparcia Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020, działanie 19. *Wsparcie dla rozwoju lokalnego w ramach inicjatywy LEADER*, poddziałanie 19.1 *Wsparcie przygotowawcze*. Obecna LSR obejmuje LGD - Dorzecze Wisły w niezmiennym od 2015 r. składzie gmin.

W okresie programowania na lata 2007–2013, LGD - Dorzecze Wisły realizowała Lokalną Strategię Rozwoju. Limit środków wynosił 4 511 000,00 zł. Przeprowadzono 18 naborów, w których złożone zostały 133 wnioski o przyznanie pomocy, na całkowitą kwotę 5 809 746,51 zł. Zawarto i rozliczono 95 umów na kwotę pomocy z EFRROW w wysokości 4 382 360,31 zł, co stanowiło 97,14% limitu z umowy ramowej. Niewykorzystana kwota 128 639,69 zł limitu środków stanowiła 2,86% całej kwoty przyznanej pomocy.

W LSR w okresie programowania 2014–2020 wskazano jeden cel główny i dwa szczegółowe. Głównym celem było *Wsparcie przedsiębiorczości mieszkańców*, a celami szczegółowymi były: *Rozwój gospodarczy regionu* i *Wsparcie aktywności społecznej*. Dzięki działaniom LGD na obszarze powstały nowe miejsca pracy i nowe przedsiębiorstwa. Intensyfikacji uległo również funkcjonowanie stowarzyszeń, które z roku na rok posiadają coraz większe doświadczenie i odważniej sięgają po środki na dofinansowanie wydarzeń, warsztatów czy szkoleń. Działalność Lokalnej Grupy Działania wpływa na poprawę komunikacji i poziomu współpracy pomiędzy mieszkańcami obszaru – we wszystkich projektach grantowych jednym z kryteriów jest lokalne partnerstwo. W konsekwencji większość stowarzyszeń ubiegających się o dofinansowanie włączyło do działań inne stowarzyszenia i mieszkańców.

Dokument LSR opracowany na perspektywę 2014–2020 był kilkakrotnie aktualizowany, najczęściej zmiany związane były z pozyskaniem bonusów i koniecznością włączenia nowych środków i tym samym zwiększenia wskaźników. W konsekwencji nie tylko przewidziano nowe środki na rozpoczęcie działalności gospodarczej, ale także zwiększenie kwoty dotacji (w 2019 roku z 75 000 do 80 000zł), co miało związek z faktem wzrostu cen rynkowych. Dzięki uzyskanym bonusom dodano także nowe przedsięwzięcia: 1.2.8 *Infrastruktura niekomercyjna tworząca warunki do aktywności mieszkańców*, 1.2.9. *NGO dla mieszkańców*, 1.2.10. *Z nurtem rzeki Czarnej bliżej natury*. Należy podkreślić, iż z żadnych przedsięwzięć nie trzeba było rezygnować czy też zmniejszać wskaźników. Trudności są na stałe wpisane w działalność Lokalnych Grup Działania i realizację LSR. W przypadku LGD - Dorzecze Wisły związane były głównie z działaniami z rozwoju działalności gospodarczych z uwagi na rezygnację beneficjentów i tym samym koniecznością oczekiwania na zwrot środków¹.

Od 2015 r. do końca 2020 r. LGD Dorzecze Wisły przeprowadziła łącznie 25 naborów wniosków, z czego 9 w zakresie podejmowania działalności gospodarczej, 6 w zakresie rozwijania działalności gospodarczej, 5 w zakresie działań niekomercyjnych, z czego 1 w zakresie infrastruktury niekomercyjnej, 3 w zakresie zachowania dziedzictwa lokalnego i 2 w zakresie wzmocnienia kapitału społecznego. W latach 2021–2022 przeprowadzono dodatkowo nabór na podejmowanie działalności gospodarczej oraz nabór w ramach przedsięwzięcia 1.2.5. *Wzmocnienie potencjału organizacji pozarządowych*. Zainteresowanie przedsięwzięciami było nieustannie duże. W przypadku naborów z zakresu podejmowania działalności gospodarczej odnotowano największą liczbę wnioskodawców wybranych do wsparcia, którzy nie mogli go otrzymać z powodu niewystarczających środków finansowych. Nie było problemów z zainteresowaniem na projekty grantowe i w każdym z naborów znaleźli się chętni na środki. Sukcesem była realizacja działań z zakresu otwierania działalności gospodarczej. W porównaniu do wstępnych założeń zawartych w LSR dokonano kilkakrotnie zwiększenia wartości docelowej wskaźnika. Miało to głównie związek z dużym zainteresowaniem mieszkańców tym przedsięwzięciem i tym samym bez wahania podjęto decyzję o przeznaczeniu środków z bonusów na te operacje. Wykonano wszystkie zaplanowane działania dotyczące rozwoju działalności gospodarczej, choć w tym przypadku trzeba było kilka razy ponawiać nabory z uwagi na rezygnację beneficjentów. Członkowie społeczności lokalnej otrzymali też szerokie wsparcie, które zmierzało do pobudzania postaw przedsiębiorczych. W ramach przedsięwzięcia 1.1.1. w każdej z gmin pokazywano dobre praktyki w zakresie przedsiębiorczości. Dodatkowo dużym wsparciem był projekt współpracy „Kreator przedsiębiorczości”, w którym mieszkańcy otrzymali profesjonalne wsparcie doradcze i edukacyjne. Zrealizowano również działanie służące nawiązaniu współpracy między przedsiębiorcami w ramach operacji własnej 1.1.6, która polegała na integracji w trakcie cyklu spotkań, szkoleń i wspólnego wyjazdu studyjnego do Warszawy. Warto dodać, że pozytywnym ich efektem jest utrzymywanie kontaktów między przedstawicielami firm. W ramach drugiego celu szczegółowego zrealizowano bardzo zróżnicowane działania. Miały one charakter inwestycyjny, promujący aktywność i wpływający na integrację. Realizowano tutaj działania służące budowaniu czy rozbudowywaniu infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej, gdzie wnioski składały organizacje pozarządowe (gminy zostały wyłączone z możliwości składania dokumentów). Istotną rolę odegrały przedsięwzięcia dotyczące wydarzeń aktywizujących, w tym konkursy nagradzające najaktywniejszych mieszkańców, działania służące zagospodarowaniu czasu wolnego mieszkańcom (turnieje piłkarskie, spływ kajakowy, wycieczki). Warto zwrócić uwagę na fakt, iż we wskaźnikach zaplanowano 8 wydarzeń kultywujących dziedzictwo kulturowe regionu, a udało się ich zrealizować aż 64. Odbywały się one w ramach projektu grantowego i polegały na przeprowadzeniu rozmaitych kursów i szkoleń (kulinarne, garncarskie, historyczne) dla mieszkańców. Podobnie rzecz przedstawiała się z projektem grantowym służącym wzmocnieniu potencjału organizacji pozarządowych, gdzie zrealizowano 42 operacje, a zaplanowano 8. W tym przypadku przeprowadzono szkolenia oraz doposażono stowarzyszenia w sprzęt pozwalający na zwiększenie ich potencjału. Zrealizowano również operację 1.2.4. służącą wzmocnieniu poczucia wspólnoty w ramach szerszej społeczności zamieszkującej gminy tworzące LGD Dorzecze Wisły. Polegała ona na przeprowadzeniu projektów grantowych przez stowarzyszenia, które podpisały umowy partnerskie, co zaprocentowało na przyszłość i da się już aktualnie zaobserwować dalszą ich współpracę².

¹Ewaluacja zewnętrzna Lokalnej Strategii Rozwoju Lokalna Grupa Działania - Dorzecze Wisły, SOCJOMETR, Kraków 2022, str. 24.

²Ewaluacja zewnętrzna Lokalnej Strategii Rozwoju Lokalna Grupa Działania - Dorzecze Wisły, SOCJOMETR, Kraków 2022, str. 29–30.

LGD - Dorzecze Wisły zrealizowała dwa projekty współpracy. Pierwszy z nich to wspomniany powyżej „Kreator przedsiębiorczości”, który był realizowany od sierpnia 2018 do lipca 2020 roku. Wzięło w nim udział 20 krajowych partnerów i jeden zagraniczny (Słowacja). Celem działań było stworzenie warunków do powstania stabilnych mikroprzedsiębiorstw i podmiotów ekonomii społecznej, rozwój istniejących firm oraz kształtowanie postaw przedsiębiorczych wśród dzieci i młodzieży. W ramach projektu utworzono Lokalne Centrum Wspierania Przedsiębiorczości, za pomocą którego osoby pragnące założyć działalność gospodarczą otrzymywały profesjonalną wiedzę na bezpłatnych szkoleniach, zaś przedsiębiorcy prowadzący już swoje firmy mieli możliwość uzyskania doradztwa podatkowo-księgowego, prawnego i dotyczącego pozyskiwania zewnętrznych funduszy. Dokonano również rekrutacji 10 osób, które otrzymały dofinansowanie na kurs zawodowy. Dodatkowo zorganizowano warsztaty z gier strategicznych dla dzieci i młodzieży oraz wyjazd na obóz szkoleniowy z zakresu przedsiębiorczości. Drugi projekt współpracy to ŚWiAT (Świątokrzyska Wspólnota i Aktywna Turystyka) – realizowany od lipca 2019 do października 2021 roku. Wzięło w nim udział 5 krajowych partnerów (LGD – Dorzecze Wisły, LGD „Królewskie Pondzie”, LGD Ziemia Jędrzejowska GRYF, LGD PONIDZIE oraz LGD „Perły Czarnej Nidy”). Celem projektu było podniesienie atrakcyjności obszaru poprzez poszerzenie i promowanie oferty turystycznej, rozwój turystyczny i stworzenie odpowiednich warunków do rozwoju przedsiębiorczości na terenie partnerskich LGD. Podstawowym działaniem było natomiast tworzenie, oznakowanie i promocja szlaków turystycznych, a w przypadku LGD - Dorzecze Wisły najwięcej uwagi poświęcono szlakowi kajakowemu, który stał się wręcz wizytówką obszaru. W ramach operacji powstała strona internetowa, wydano publikacje promocyjne i zorganizowano szereg wydarzeń.

Ponadto członkowie LGD posiadają niezbędne doświadczenie oraz wiedzę w zakresie zarządzania oraz realizacji operacji w ramach LSR. Wielu z nich posiada doświadczenie w realizacji projektów w partnerstwie z wykorzystaniem zarówno środków w ramach PROW (LEADER), jak i innych źródeł zewnętrznych, m.in. „Tworzenie nowych usług w przestrzeni i obiektach publicznych na rzecz poprawy jakości życia mieszkańców miejscowości Rytwiany” w ramach RPO WŚ 2014–2020, „Wzrost wykorzystania odnawialnych źródeł energii na terenie gmin partnerskich Połańca, Oleśnicy, Łubnic” w ramach RPO WŚ na lata 2014–2020.

W zakresie realizacji działań ze środków poza RLKS, realizowano w latach 2017–2018 projekt „LGD-owskie wsparcie w biznesowym starcie” z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Świętokrzyskiego 2014–2020. W ramach projektu odbywały się liczne szkolenia dotyczące zakładania i prowadzenia działalności gospodarczej, w tym w zakresie następujących tematów: prawne aspekty działalności gospodarczej, księgowość i podatki w małej firmie, zasady rozliczania dotacji, warsztaty pisania biznesplanów. Prowadzono także doradztwo poszkoleniowe w formie grupowej i indywidualnej. Z grupy 15 uczestników wyłoniono 10 osób, które po złożeniu biznesplanów i pozytywnej weryfikacji otrzymały dotację inwestycyjną w wysokości 21 000 zł na osobę i wsparcie pomostowe przez okres pół roku w wysokości 1 100 zł.

W Biurze LGD do 2012 r. zatrudnione były 3 osoby, natomiast od 2012 r. do 2022 r. kadra pracowników Biura LGD składała się z dwóch osób na stanowiskach: Dyrektora Biura oraz Specjalisty ds. projektów. Osoby te posiadają udokumentowane doświadczenie niezbędne do pracy na wyżej wymienionych stanowiskach. Obowiązki są przypisane w teorii poszczególnym pracownikom, ale podstawą jest jednak dobra współpraca. Biuro cechuje duże doświadczenie – zatrudnione aktualnie osoby pracują od 2009 roku. W Regulaminie Biura określono osobę odpowiedzialną za współpracę oraz animację, a także za świadczenie doradztwa (Specjalista ds. projektów). Świadczone doradztwo będzie na bieżąco monitorowane, a jakość udzielonego doradztwa mierzona będzie przy pomocy ankiet oraz innych metod dostosowanych do badania sposobu udzielania informacji, w celu określenia czy konieczne są modyfikacje. Kwartalnie będzie przygotowywane sprawozdanie zawierające rejestr udzielonego doradztwa, które weryfikował będzie Dyrektor Biura, a następnie będzie ono przedstawiane Członkom Zarządu.

3. Struktura LGD

Na strukturę członków Stowarzyszenia LGD - Dorzecze Wisły składają się reprezentanci każdej gminy z trzech sektorów – publicznego, gospodarczego i społecznego oraz mieszkańców. Są to osoby fizyczne i prawne mieszkające lub mające zarejestrowaną siedzibę na terenie jednej z 5 gmin wchodzących w skład LGD. Sektor publiczny reprezentują samorządy lokalne, przedstawiciele: szkół i ośrodków kultury. Wśród przedstawicieli sektora społecznego znajdują się organizacje pozarządowe, a także osoby fizyczne, tj. mieszkańcy wszystkich gmin należących do obszaru LGD. Przedstawiciele sektora społecznego posiadają bogaty dorobek w zakresie organizowania przedsięwzięć na rzecz lokalnego społeczeństwa na terenie opisanego obszaru. Członkami Stowarzyszenia są także lokalni przedsiębiorcy i rolnicy oraz lokalni usługodawcy. Według danych na dzień 01.12.2022 r. Stowarzyszenie skupia 39 członków, z czego: 9 z sektora publicznego (23%), 9 z sektora gospodarczego (23,0%) i 21 z sektora społecznego, w tym 19 członków stanowią osoby fizyczne – mieszkańcy (48,0%), a pozostałych 2 to stowarzyszenia (5,0%).

Członkowie Stowarzyszenia w związku z dysponowaniem środkami publicznymi będą podejmować jawne decyzje, będą cierpliwi w tłumaczeniu ewentualnym niezadowolonym osobom, dlaczego podjęli takie, a nie inne decyzje i przede wszystkim będą świadomi swojej odpowiedzialności. Dla pracowników Biura, jak również dla członków organu decyzyjnego przewidziano w okresie realizacji LSR dodatkowe szkolenia w celu podnoszenia ich wiedzy i kompetencji, a także szczegółowego zapoznania się z zapisami Strategii i dokumentów programowych oraz wynikającymi z nich obowiązkami. Wszelkie szkolenia / kursy/ wyjazdy studyjne w ramach wewnętrznych struktur LGD będą miały na celu pozyskiwanie odpowiednich kwalifikacji w zakresie ekonomii i administracji niezbędnych do gospodarowania środkami publicznymi. Zgodnie z założeniami Planu Komunikacji, dwa razy w roku planuje się przeprowadzenie działania edukacyjnego dla członków LGD w zakresie ich samorozwoju.

Relacje między członkami LGD na etapie wdrażania LSR są oparte na pogłębionym partnerstwie i skutecznej komunikacji. Stosuje się formy kolegialnego podejmowania decyzji. Walne Zebranie Członków jest możliwe do zwołania nawet na wniosek stosunkowo wąskiej grupy członków (1/3 ogółu członków), co potwierdzają zapisy Statutu. Zakres decyzji, które Zarząd może podejmować sam, bez konsultacji, jest ograniczony. Te decyzje, które Zarząd może podejmować samodzielnie określono w Statucie. LGD stosuje przyjazne dla odbiorcy formy komunikacji. Podczas zebrań organów LGD uczestnicy na ogół stosują się do zasad kultury dialogu. Podczas każdego spotkania uczestnicy mają prawo głosu i zadawania pytań, stosowane jest podsumowanie spotkań czy uzgodnień w każdej innej formie komunikacji. Chcąc mieć możliwość sprawnego zaspokajania potrzeb lokalnych społeczności wraz ze zmieniającymi się uwarunkowaniami zewnętrznymi, prowadzony będzie ciągły nabór propozycji projektów do realizacji. Wyniki naboru będą raz w roku podsumowane i opublikowane, oraz będą mogły stać się podstawą do wnioskowania przez Zarząd o aktualizację LSR. Raz w roku zostanie przeprowadzony konkurs na pomysł na usprawnienie funkcjonowania LGD oraz konkurs na innowacyjny pomysł do realizacji w ramach LSR. LGD będzie też tworzyć bazę potencjalnych partnerów, a także będzie prowadzić działania na rzecz kojarzenia partnerów i zachęcania do realizacji projektów partnerskich. Rozwiązania te przyczynią się do pogłębienia zaangażowania lokalnej społeczności oraz zachęcą do udziału we wdrażaniu LSR.

Władzami LGD są: Walne Zebranie Członków (WZC), Zarząd, Rada, Komisja Rewizyjna – jedna osoba może być jednocześnie członkiem tylko jednego z tych organów. Charakter działalności Stowarzyszenia jest inkluzyjny, co potwierdza Statut w zakresie kadencyjności organów. Kadencja Rady, Zarządu i Komisji Rewizyjnej wynosi 4 lata. W przypadku zmniejszenia się składu władz LGD, Zarząd zwołuje WZC w celu uzupełnienia ich składu. Stowarzyszenie jest otwarte na nowych członków, nowych partnerów chętnych do włączenia się w realizację Lokalnej Strategii Rozwoju. Sposób rozszerzenia składu LGD o kolejnych partnerów następuje zgodnie ze Statutem. O przyjęciu w poczet członków Stowarzyszenia decyduje Zarząd w formie uchwały. O swojej decyzji Zarząd niezwłocznie powiadamia pisemnie zainteresowanego.

Jednym z organów i najwyższą władzą LGD jest Walne Zebranie Członków (WZC), do którego kompetencji należy w szczególności: uchwalanie kierunków programu działania Stowarzyszenia, ustalanie liczby członków oraz wybór członków Zarządu, Rady i Komisji Rewizyjnej, uchwalanie zmian Statutu.

Organem wykonawczym i zarządzającym jest Zarząd LGD składający się z 8 osób, w tym: Prezesa, dwóch Wice Prezesów, jednego Skarbnika i 4 członków. Prezes Zarządu upoważniony jest do reprezentowania Stowarzyszenia oraz kieruje pracami Zarządu, Biura (Zarząd zatrudnia Dyrektora Biura) i reprezentuje Stowarzyszenie na zewnątrz. Członkowie Zarządu wykonują zadania według podziału dokonanego przez Prezesa Zarządu oraz stosownych przepisów prawnych: Statutu, uchwał Walnego Zebrania Członków i Zarządu oraz regulaminów. Jeszcze przed wdrażaniem niniejszej LSR włączono seniorów (powyżej 60. roku życia) – 3 osoby, do członkostwa w Zarządzie. Wysoka aktywność seniorów ma duże znaczenie na obszarze LGD, ponieważ udział tych osób w liczbie mieszkańców stale wzrasta, równocześnie rosną wskaźniki obciążenia demograficznego – jest to obszar starzejący się. Równie ważna jest aktywność młodych, ponieważ nadal średnio na obszarze ich udział w liczbie mieszkańców jest wyższy niż średnio w województwie (dane za 2021 r.), a spadek w ostatnich latach nie był znaczny (0,4 pp. w okresie 5 lat).

Trzecim organem jest Komisja Rewizyjna, do której zadań należy bieżąca działalność Stowarzyszenia – Komisja liczy 3 osoby.

Kolejnym organem jest organ decyzyjny – Rada LGD.

4. Organ decyzyjny LGD

4.1. Skład organu

Organem decyzyjnym jest Rada LGD licząca 15 osób (Przewodniczący i 14 Członków Rady). Przedstawicielami sektora publicznego są³ 2 osoby (13,3% składu Rady), sektora gospodarczego – 6 osób (40% składu Rady), a społecznego 7 osób (46,7% składu Rady), co oznacza, że żadna z grup interesu nie posiada więcej niż 49% praw głosu. Członkowie Rady są wybierani przez Walne Zebranie Członków LGD – Dorzecze Wisły w głosowaniu jawnym spośród członków Stowarzyszenia, przy czym w skład Rady wchodzi przedstawiciele sektora publicznego w liczbie nieprzekraczającej 30% składu Rady. W składzie Rady LGD zachowano parytety w postaci obecności co najmniej 1 kobiety, 1 przedsiębiorcy oraz 1 osoby poniżej 35. roku życia. 6 osób to seniorzy. Członek Rady nie może być jednocześnie pracownikiem biura LGD i nie może pełnić funkcji w żadnym innym organie Stowarzyszenia.

4.2. Proces decyzyjny

Rada LGD działa zgodnie z zapisami Statutu oraz Regulaminu Rady. Proces decyzyjny organu nie jest zdominowany przez władzę publiczną ani żadną z grup interesów – ani władze publiczne, ani żadna z grup interesów nie posiada więcej niż 49% praw głosów, ponadto co najmniej 50% głosów w decyzjach dotyczących wyboru pochodzi od partnerówniebędących instytucjami publicznymi (z wyjątkiem projektów grantowych). LGD przez lata doświadczenia i działalności wypracowała mechanizmy, dzięki którym posiada zdolność do zarządzania procesem wdrażania LSR. Wszystkie organy struktury LGD działają na bazie właściwych dla siebie Regulaminów. Jasny jest podział praw i obowiązków. Rada posiada doświadczenie w procesie wyboru operacji, które mają być realizowane w ramach LSR oraz ustalania kwot wsparcia. Proces decyzyjny oparty jest na zasadzie bezstronności oraz na unikaniu przewagi pojedynczej grupy interesu przy wyborze projektów przez Radę. Dzięki temu, że organ składa się z przedstawicieli różnych środowisk, szeroki jest zakres wiedzy i kompetencji jej członków. Członkowie Rady przechodzili i będą przechodzić szkolenia w zakresie przygotowania do sprawnego wdrażania LSR, co jest tym bardziej istotne z punktu widzenia wielofunduszowości, która w województwie świętokrzyskim będzie nowością.

5. Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD

Lokalna Grupa Działania – Dorzecze Wisły funkcjonuje w oparciu o przepisy:

- *Ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (Dz. U. z 2022 r. poz. 943 z późn. zm.);*
- *Ustawy z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach (Dz. U. z 2020 r. poz. 2261);*

³Stanna dzień 01.12.2022 r.

- Ustawy z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (Dz. U. z 2022 r. poz. 2422 z późn. zm.);
- Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej;
- Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006;
- Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) i uchylającego rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005.
- Statut przyjęty Uchwałą nr 1/2023 Walnego Zebrania Członków z dnia 26 maja 2023 roku.

Poza wyżej wskazanymi aktami prawnymi, działania LGD regulują dokumenty wewnętrzne przedstawione w tabeli 1.

Tabela 1. Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD

Nazwa dokumentu	Organ uchwalający i aktualizujący	Najważniejsze kwestie związane z dokumentem
Statut LGD	Walne Zebranie Członków	Pierwotny dokument uchwalony został 16 kwietnia 2008 r., ulegał zmianie 6 razy. W dniu 16 listopada 2015 r. uchwalono nowy Statut, który zmieniono dwukrotnie. Dokument wyznacza cele i obszary działalności LGD, określa prawa i obowiązki członków Stowarzyszenia oraz kompetencje poszczególnych organów LGD, w tym organu LGD kompetentnego w zakresie uchwalenia LSR i jej aktualizacji oraz kryteriów wyboru operacji. Precyzuje uregulowania dotyczące zachowania bezstronności członków organu decyzyjnego w wyborze operacji oraz określa zasady nabywania i utraty członkostwa w LGD oraz jej organach.
Regulamin Pracy Rady LGD	Walne Zebranie Członków	Regulamin określa liczebność organu ze wskazaniem zadań oraz zasad wynagrodzenia, zawiera zasady zwoływania i organizacji posiedzeń i ich protokołowania, opisuje szczegółowe zasady podejmowania decyzji dotyczących wyboru operacji, a także określa tryb i sposób wyboru operacji oraz zasady zachowania parytetów.
Regulamin Biura LGD	Zarząd LGD	Regulamin określa zasady zatrudniania i wynagradzania pracowników, uprawnienia kierownika Biura, zasady udostępniania informacji będących w dyspozycji LGD, zawiera również opis metody oceny efektywności świadczonego przez pracowników LGD doradztwa.
Regulamin Pracy Zarządu LGD	Walne Zebranie Członków	Regulamin określa funkcje, prawa i obowiązki (kompetencje) członków Zarządu Stowarzyszenia oraz organizację pracy Zarządu. Dokument określa liczebność i kadencyjność organu oraz zasady wynagradzania członków.
Regulamin Prac Komisji Rewizyjnej	Walne Zebranie Członków	Dokument określa szczegółowe zasady zwoływania i organizacji posiedzeń Komisji, zasady prowadzenia działań kontrolnych oraz zasady protokołowania posiedzeń.

Źródło: opracowanie własne na podstawie dokumentów wewnętrznych LGD

II. CHARAKTERYSTYKA OBSZARU I LUDNOŚCI OBJĘTEJ LSR

1. Opis i mapa obszaru

Obszar funkcjonowania LGD - Dorzecze Wisły obejmuje pięć sąsiadujących ze sobą gmin położonych w województwie świętokrzyskim w powiecie staszowskim, w tym: 3 gminy miejsko-wiejskie, tj. Połaniec, Oleśnica, Osiek i dwie gminy wiejskie, tj. Łubnice i Rytwiany. Łączna powierzchnia wymienionych jednostek samorządu terytorialnego wynosi 466 km² i jest zamieszkała przez 32953 osób (dane GUS wg stanu na dzień 31.12.2020 r.). Na mapie 1 zobrazowano graficznie granice LGD, natomiast w tabeli 2 przedstawiono podstawowe dane dotyczące poszczególnych gmin partnerstwa.

Mapa 1. Gminy objęte partnerstwem LGD – Dorzecze Wisły

Źródło: opracowanie własne

Tabela 2. Podstawowe dane o gminach z obszaru LGD- Dorzecze Wisły

Nazwa gminy	Liczba ludności ⁴	Typ gminy	Identyfikator gminy	Powierzchnia (km ²)
Łubnice	3 983	wiejska	2612022	84
Oleśnica	3 818	miejsko-wiejska	2612033	53
Osiek	7 493	miejsko-wiejska	2612043	129
Połaniec	11 352	miejsko-wiejska	2612053	75
Rytwiany	6 307	wiejska	2612062	125
RAZEM LGD	32 953			466

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Cały obszar jest spójny pod względem przestrzennym. W skład LGD - Dorzecze Wisły wchodzi więcej niż dwie gminy, a każda para gmin pozostaje w bezpośrednim lub przynajmniej w dalszym sąsiedztwie, tworząc tym samym zwarty geograficznie obszar, znajdujący się w jednym obrysie (mapa 1). Siedziba LGD znajduje się w Połancu.

W związku z tym, że cały obszar położony jest w granicach jednego województwa, realizacja operacji w ramach każdego z możliwych EFSI (Europejskie Fundusze Strukturalne i Inwestycyjne) będzie możliwa na całym obszarze objętym LSR.

⁴Dane GUS wg stanu na dzień 31.12.2020 r.

Wyróżniki, potencjał i spójność obszaru

Administracyjnie wszystkie gminy LGD - Dorzecze Wisły należą do powiatu staszowskiego w województwie świętokrzyskim. Gminy obszaru charakteryzują się spójnością geograficzną pod względem położenia i ukształtowania terenu. Pod względem fizyczno-geograficznym analizowany obszar położony jest w megaregionie Pozaalpejska Europa Środkowa, prowincji Wyżyny Polskie, podprowincji Wyżyna Małopolska, w makroregionach Wyżyna Kielecka i Niecka Nidziańska⁵. Obszar odznacza się dużą spójnością przyrodniczą, która wynika ze zbliżonych bądź tożsamyh uwarunkowań poszczególnych elementów środowiska:

- region głównie wyżynny;
- obszar jest urozmaicony pod kątem budowy geologicznej i różnorodności skał występujących często na powierzchni terenu. Trzeciorzędowe wapienie lekkie, a także piaski i żwiry występują na terenie każdej z gmin wchodzących w skład LGD. Ważną pozycję w bilansie zasobów kopalin skalnych na obszarze zajmują gipsy⁶;
- obszar jest bogaty w surowce mineralne, występują tutaj tereny i obszary górnicze, w tym: teren górniczy Oleśnica 1B (surowce ilaste ceramiki budowlanej) i teren górniczy Strzelce (piaski i żwiry) w Gminie Oleśnica, teren górniczy Przeczów I (piaski i żwiry) i teren górniczy Wolica II (piaski i żwiry) w Gminie Łubnice, teren górniczy Osiek (siarka) i teren górniczy Grabowiec III (surowce ilaste ceramiki budowlanej) w Gminie Osiek, tereny górnicze Sichów Mały I, Sichów Mały IV, Sichów Mały V, Rytwiany–Orszulak, Strzegomek (piaski i żwiry) i teren górniczy Rytwiany–Głowacki I (surowce ilaste ceramiki budowlanej) w Gminie Rytwiany. Na obszarze występują przede wszystkim kopaliny: siarki rodzimej (złoża: Rudniki, Osiek), piasków i żwirów (m.in. złoża Ruszcza, Przeczów, Rejterówka, Zofiówka, Słupiec, Brody I, Strzelce-Budy, Strzelce 1-3), surowców ilastych ceramiki budowlanej (m.in. złoża Grabowiec)⁷;
- obszar położony jest w regionie wodnym Górnej-Zachodniej Wisły w dorzeczu Wisły. Na całym terenie poza Gminą Oleśnica występują obszary szczególnego zagrożenia powodzią (od Czarnej Staszowskiej i Wisły)⁸;
- zdecydowana większość obszaru LGD to ONW z ograniczeniami naturalnymi;
- na obszarze LGD można wyróżnić przede wszystkim dwa obszary glebowe – gleby kompleksu zbożowo-pastewnego mocnego, znajdujące się w gminach Łubnice, Połaniec i Rytwiany, które wykorzystuje się na przemian na użytki zielone i grunty orne oraz gleby typu zbożowo-pastewnego występujące w gminach Oleśnica, Osiek, Rytwiany i Połaniec, znajdujące się najczęściej w dolinach rzecznych i na obszarach piaszczystych;
- na terenie wszystkich gmin obszaru zlokalizowane są formy ochrony przyrody – najwięcej w gminach Osiek i Rytwiany.

Spójność obszaru LGD pod względem ekonomicznym przedstawia ilość gospodarstw rolnych o podobnej strukturze. Na obszarze objętym LSR charakterystyczna jest duża ilość małych gospodarstw, co jest odbiciem typowej struktury wielkościowej gospodarstw na obszarach wiejskich Polski południowo-wschodniej, zwłaszcza terenów położonych na obszarach wyżynnych.

Wszystkie gminy obszaru charakteryzują się wyższym niż średnia w województwie i kraju udziałem podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w grupie „przemysł i budownictwo”. Zdecydowanie najwyższe wartości osiąga od lat Gmina Oleśnica. Jednocześnie wszystkie z gmin osiągają niższy niż średnio w województwie udział podmiotów zakwalifikowanych do grupy „pozostała działalność”. Udział podmiotów w grupie „rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo” nie jest znaczący na obszarze LGD – w 2021 r. osiągnął wartość 1,4 przy średniej dla województwa 1,5 i kraju 2,4. Najwyższe wartości (wyższe od średniej wojewódzkiej i krajowej) występują w gminach wiejskich: Łubnice i Rytwiany, jednak i tutaj zauważany jest znaczny spadek tego udziału w ostatnich latach. Najwięcej podmiotów gospodarczych według sekcji PKD na całym obszarze LGD w

⁵Kondracki J., *Geografia regionalna Polski*, PWN, Warszawa 2000.

⁶Portal internetowy Państwowego Instytutu Geologicznego, *geologia.pgi.gov.pl*

⁷ju.

⁸Mapy zagrożenia powodziowego, *wody.isok.gov.pl*

2021 r. było zarejestrowanych w sekcjach: F „Budownictwo” (27,7%), G „Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle” (23,4%) oraz C „przetwórstwo przemysłowe” (9,3%).

Spójność kulturowa mająca swoje korzenie w historii obszaru znajduje wyraz w istniejących obiektach kultury materialnej, są to zarówno pałacyki i kapliczki, jak również pomniki i zbiorowe mogiły wojenne ku czci poległych. Na terenie każdej z gmin obszaru występują zabytki wpisane do rejestru zabytków Narodowego Instytutu Dziedzictwa.

Ziemia obejmująca teren LGD była obszarem osadnictwa już w epoce kamienia – paleolicie. Przyczyniły się do tego głównie korzystne warunki naturalne (rzeki zasobne w ryby, dostarczające wody, chroniące przed wrogiem, bliskość lasów obfitujących w dziką zwierzynę, stosunkowo łagodny klimat). Losy historyczne poszczególnych gmin są bardzo podobne, przy czym podobieństwo to znajduje uzasadnienie w najstarszych świadectwach żyjących na tym obszarze kultur. Bogactwo materiału archeologicznego terenu LGD - Dorzecze Wisły dostarczyła kultura trzciniecka oraz łużycka.

Każda z gmin obszaru dotknięta jest zjawiskiem starzejącego się społeczeństwa. Zarówno udział osób w wieku poprodukcyjnym w ludności ogółem, jak i wskaźniki obciążenia demograficznego corocznie rosną. Każda z gmin obszaru charakteryzuje się też ujemnym przyrostem naturalnym. Warto jednak zwrócić uwagę, że udział osób młodych jest wyższy niż średnio w województwie (dane GUS za okres 2016–2021), a spadek udziału osób w wieku przedprodukcyjnym jest niewielki.

Biorąc pod uwagę powyższe należy stwierdzić, że obszar jest odpowiedni dla Strategii, ponieważ posiada wyróżniające go cechy i czynniki, które czynią go spójnym społecznie, gospodarczo i środowiskowo. Ponadto w wyniku prac nad Strategią stwierdzono, że poza lokalną tożsamością, przynależnością i wspólnymi tradycjami, obszar charakteryzuje się także wspólnymi potrzebami i oczekiwaniami lokalnej społeczności.

III. PARTYCYPACYJNY CHARAKTER LSR

Oddolność to jedna z siedmiu podstawowych cech metody LEADER. Oddolność tworzenia niniejszej LSR została zapewniona poprzez angażowanie partnerów lokalnych oraz rzeczywisty, partycypacyjny udział mieszkańców w procesie jej powstawania. Aktywność podmiotów zaangażowanych w przygotowanie LSR będzie kontynuowana również w trakcie jej wdrażania.

Zarówno na etapie tworzenia jak i realizacji LSR uwzględniano / będzie się uwzględniać zasady horyzontalne określone w art. 9 rozporządzenia 2021/1060, w tym:

- poszanowania praw podstawowych oraz przestrzeganie Karty praw podstawowych Unii Europejskiej;
- zasady równości kobiet i mężczyzn;
- zasady równości szans i niedyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną, w tym zasadę dostępności dla osób z niepełnosprawnościami;
- zgodności działań z celem wspierania zrównoważonego rozwoju określonego w art. 11 TFUE, oraz z uwzględnieniem celów ONZ dotyczących zrównoważonego rozwoju, a także porozumienia paryskiego i zasady „nie czynić poważnych szkód”.

1. Etap opracowania LSR

Wszystkie zainteresowane strony, szczególnie partnerzy lokalni i mieszkańcy byli zaangażowani w opracowanie Strategii, począwszy od oceny potrzeb, poprzez identyfikację szans, po wyznaczenie celów. Na każdym tym etapie zastosowano różne metody partycypacji:

- spotkania otwarte w każdej z gmin obszaru LGD (etap diagnostyczny);
- badania ankietowe (etap diagnostyczny i etap planistyczny);
- fizyka projektowa – możliwość zgłoszenia propozycji projektu (etap planistyczny);
- wywiad z Zespołem ds. LSR (etap diagnostyczny i etap planistyczny);
- prace warsztatowe w grupach (etap planistyczny);
- dyżury pracownika on-line (etap diagnostyczny i etap planistyczny);
- punkt konsultacyjny (etap diagnostyczny i etap planistyczny);
- formularze uwag (etap opiniowania projektu LSR);
- prezentacja projektu LSR na WZC.

Nad uporządkowaniem wszystkich zebranych materiałów czuwali członkowie Zespołu ds. LSR. W momencie podpisania umowy w ramach wsparcia przygotowawczego służącego opracowaniu Strategii rozpoczęto działania mające na celu zaangażowanie lokalnej społeczności w opracowanie LSR. Mieszkańcy byli informowani o konsultacjach społecznych co najmniej na stronie internetowej LGD i jej profilu na Facebook'u, stronach internetowych gmin zrzeszonych w LGD, tablicach ogłoszeń i słupach ogłoszeniowych.

W dniach 21–22.07.2022 r. odbyły się spotkania konsultacyjne z mieszkańcami obszaru w każdej z gmin objętych LSR. W pierwszym dniu spotkania odbyły się w Oleśnicy (10 osób), Łubnicach (11 osób) i Rytwianach (11 osób), natomiast w drugim dniu w Osieku (4 osoby) i Połańcu (9 osób). Na wszystkich spotkaniach obecni byli przedstawiciele Biura LGD - Dorzecze Wisły. Uczestnicy dowiedzieli się z prezentacji jakie są główne cechy podejścia LEADER i funkcjonowania LGD oraz poznali zasady i cel opracowania i wdrażania LSR. Częścią spotkań była dyskusja mająca za zadanie inwentaryzację obszaru – określenie potrzeb, zasobów, potencjałów. Omówione zostały wstępne wyniki analizy obszaru, przeprowadzonej na bazie danych statystycznych. Podjęto próbę wypracowania wstępnych założeń i celów LSR. Na pytanie o to, gdzie mieszkańcy wydają pieniądze, w większości odpowiadano: w miejscu zamieszkania, w najbliższym ośrodku miejskim (Kielce, Mielec), w Internecie. Nakłoniło to uczestników do dyskusji o znaczeniu pieniądza w obiegu lokalnym, znaczeniu dostępu do wysokiej jakości Internetu oraz umiejętności cyfrowych do możliwości rozwoju przedsiębiorczości i wzrostu poziomu jakości życia w danym miejscu. Na spotkaniach, podczas dyskusji, wskazywano na różne potrzeby, określone były różne potencjały, jednak wnioski były stosunkowo spójne, a za najważniejsze z nich uznano te

najczęściej powtarzające się, tj. „należy pracować nad ludźmi i wzbudzać poczucie tożsamości lokalnej”, „wśród mieszkańców panuje marazm – należy aktywizować społeczność, szczególnie kobiety”, „są braki w ofercie kulturalnej, niskie możliwości atrakcyjnego spędzania czasu wolnego, niewystarczająca ilość miejsc gastronomicznych i miejsc noclegowych dla odwiedzających”.

W dniach 9–30.09.2022 r. przeprowadzone zostało badanie ankietowe na etapie diagnostycznym. Ankieta dostępna była w wersji papierowej w siedzibie LGD, ale też w wersji on-line, o czym ogłoszenie opublikowano zarówno na stronie internetowej LGD jak i gmin partnerskich oraz na profilu LGD na portalu Facebook. Udział w badaniu wzięło 74 osoby. Ankieta składała się z metryczki (płeć, wiek, reprezentowana gmina, reprezentowany sektor) oraz 4 pytań z odpowiedziami zamkniętymi i 2 pytań z odpowiedziami otwartymi. Dotyczyła mocnych i słabych stron obszaru, szans i zagrożeń związanych z jego rozwojem, a także określenia największych potencjałów i wyróżników, na bazie których powinien odbywać się rozwój obszaru. Pierwsze pytanie w badaniu ankietowym dotyczyło kluczowych mocnych stron obszaru. Możliwe było zaznaczenie maksymalnie 3 odpowiedzi. Większość ankietowanych wskazała odpowiedź: „ciekawa historia i dziedzictwo kulturowe obszaru (...)” (58%), „duża lesistość terenu” (36%), oraz „unikatowe walory przyrodniczo-krajobrazowe i czyste środowisko naturalne” (32%). Jako kluczowe słabe strony obszaru wskazano przede wszystkim: „mało atrakcyjny rynek pracy” (58%), „starzejące się społeczeństwo” (46%) oraz „niezadowalający poziom dostępności usług medycznych” (41%). Ankietowani zostali również poproszeni o wskazanie najważniejszych szans stojących przed rozwojem obszaru i największych zagrożeń, które mogą wpłynąć na jego rozwój. Jako szanse wskazano przede wszystkim: „wzrost świadomości obywatelskiej, w tym poczucia tożsamości lokalnej” (47%) oraz „cyfryzację życia codziennego, w tym rosnące możliwości pracy zdalnej” (46%) oraz Mieszkańcy widzą zagrożenie dla rozwoju obszaru we „wzroście kosztów życia” (66%), „atrakcyjności gospodarczej sąsiednich regionów” (45%) oraz w „emigracji mieszkańców Polski” (43%).

W dniach 28.09.2022–31.01.2023 r. przeprowadzone zostało kolejne badanie ankietowe – na etapie planistycznym. Ankieta dostępna była w wersji papierowej w siedzibie LGD, ale też w wersji on-line, o czym ogłoszenie opublikowano zarówno na stronie internetowej LGD jak i gmin partnerskich oraz na profilu LGD na portalu Facebook. Udział w badaniu wzięło 99 osób. Ankieta składała się z metryczki (płeć, wiek, reprezentowana gmina, reprezentowany sektor) oraz 4 pytań zamkniętych i 1 pytania otwartego. Na pytanie o kluczowe kierunki/obszary rozwoju LGD (możliwość wskazania 3 odpowiedzi) ankietowani wskazywali: „wspieranie aktywności społecznej mieszkańców” (48%), „wspieranie rozwoju przedsiębiorczości mieszkańców” (47%) oraz „podnoszenie kompetencji i rozwój osobisty mieszkańców” (45%). Ankietowani w każdym pytaniu zamkniętym mieli możliwość zaznaczenia odpowiedzi „inne” i wpisania własnej odpowiedzi. W przypadku ww. pytania pojawiło się kilka odpowiedzi dotyczących konieczności rozwoju kompetencji i umiejętności członków organizacji pozarządowych czy zwiększenia dostępu do usług psychologicznych. Na pytanie o to, do jakiej grupy osób powinny być skierowane działania w ramach wdrażania LSR, wskazano szczególnie młodzież do 25. roku życia (41%), rodziców chętnych do powrotu na rynek pracy (35%) oraz kobiety (31%). W ankiecie przedstawiono 8 głównych obszarów wsparcia określonych w Planie Strategicznym dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027 i poproszono o wskazanie maksymalnie trzech, które powinny być wdrażane na obszarze objętym LSR. Najwięcej osób wskazało odpowiedź: „rozwój przedsiębiorczości, w tym rozwój biogospodarki lub zielonej gospodarki” (43%). Na prośbę o wskazanie jakie powinny być główne formy partycypacji/komunikacji między LGD i mieszkańcami, zdecydowana większość ankietowanych wskazała „media społecznościowe” (66%), a także „informacje na stronach internetowych gmin wchodzących w skład LGD” (49%) oraz „otwarte spotkania informacyjno-konsultacyjne” (41%).

W dniach 11.01–08.02.2023 r. przeprowadzono otwarty nabór fiszek projektowych, tj. propozycji projektów do wdrażania w ramach LSR. W ramach naboru wpłynęło 10 fiszek. Poniżej w tabeli 3 przedstawiono krótki opis zgłoszonych w ramach naboru pomysłów na projekty do realizacji w ramach LSR. Zgłoszone propozycje zostały przeanalizowane przez Zespół ds. LSR. Kształtując założenia do Strategii brano pod uwagę wszystkie z nich. Większość z nich wprost wpisuje się w przedsięwzięcia zaplanowane do realizacji (wpływają na rozwój kapitału społecznego, rozwój potencjału organizacji pozarządowych i ogólnodostępnej infrastruktury rekreacyjnej), inne wpisują się częściowo lub mogą stanowić element szerszej operacji (np. zastawki na rowach melioracyjnych, jeśli będzie to uzasadnione w danym projekcie).

Tabela 3. Zgłoszone w ramach naboru pomysły na realizację projektów w ramach LSR

Zgłaszający	Gmina	Krótki opis projektu
Centrum Kultury i Sztuki w Połańcu Stowarzyszenie „Działaj z Energią”	Połaniec	<p>W ramach pierwszego projektu stworzony zostałby na terenie Połańca Plac Sensoryczny dla dzieci, które szczególnie potrzebują stymulacji. Byłby to system urządzeń z atestem przeznaczonym do wspierania w rozwoju dzieci w szczególności w wieku przedszkolnym. Będzie to dla rozwoju dziecka bardzo duże znaczenie ma integracja sensoryczna, czyli zdolność do zrozumienia i porządkowania bodźców oraz informacji dostarczonych z własnego ciała poprzez zmysły. Dla każdego dziecka będzie to możliwość zabawy, edukacji i doświadczenia świata siedmioma zmysłami.</p> <p>W ramach drugiego projektu zakupiony zostałby zestaw do kina plenerowego (dmuchany ekran + projektor w obudowie + system nagłośnienia + zestaw leżaków). Projekt służyłby popularyzacji kina, w tym filmów festiwalowych. Zestaw kina plenerowego dodatkowo mógłby być wykorzystywany do prezentacji amatorskich filmów, nagrań, rekonstrukcji. Z uwagi na plenerowy charakter, dzięki takiemu zestawowi możliwa byłaby szeroka promocja regionu, dotarcie z informacjami do wielu osób jednocześnie.</p>
		<p>W ramach projektu zrealizowane byłyby działania z zakresu edukacji kulturalnej, ważne dla rozwoju kapitału społecznego, w tym nawiązujące do historii regionu. Byłoby to działanie edukacyjno-animacyjne, stymulujące kreatywność i aktywizujące twórczo uczestników reprezentujących wszystkie grupy wiekowe i społeczne. Działania realizowane w ramach projektu umożliwiłyby uczestnikom rozwijanie zdolności, umiejętności i wiedzy. W ramach projektów odbywałyby się działania stymulujące rozwój umiejętności twórczych: warsztaty, konkursy, przygotowanie spektakli, inscenizacji, musicali, koncertów.</p> <p>Projekty, które mogłyby być realizowane to: Połaniecki Festiwal Ulicy, Dziecięce Święto Zmysłów, Senior na Plus, Gminne Dni Seniora, Rodzinna Akademia Plastyki, Dziecięcy Festiwal Muzyki, musicale, koncerty, spektakle taneczne i inscenizacje teatralne.</p>
		<p>W ramach projektu realizowane byłyby działania służące osiągnięciu realnych, systemowych i długofalowych efektów w niwelowaniu barier w dostępie do kultury w wymiarach: przestrzennym, ekonomicznym, społeczno-mentalnym i kompetencyjnym ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb osób mających utrudniony dostęp do kultury i nie zaangażowanych w życie kulturalne. Podejmowane działania stwarzałyby warunki do włączania i współdziałania przedstawicieli różnych grup społecznych w życie kulturalne mieszkańców obszaru LGD - Dorzecze Wisły, zdobywania pozytywnych doświadczeń w kontakcie z kulturą oraz budowaniu kompetencji odbiorców kultury. Projekty, które mogłyby być realizowane, to: Kulturalne Drzwi, Kultura na Dzień Dobry, Dni Kultury Połanieckiej, Łączy Nas Kultura, Łyk Kultury na co dzień...</p> <p>W projektach uwzględnione byłyby działania artystyczne, spektakle, koncerty, performersy, inscenizacje teatralne i taneczne połączone z warsztatami i wystawami, skierowane do różnych grup wiekowych i społecznych.</p>
		<p>W ramach projektu realizowane byłyby działania służące popularyzacji dziedzictwa kulturowego. Szacunek dla dorobku kulturowego poprzednich pokoleń jest podstawą budowania tożsamości, a wartością nadrzędną staje się odwoływanie do tradycji środowiskowych oraz tradycji różnych grup społecznych, religijnych i kulturowych. W ramach programu realizowane byłyby zadania z zakresu twórczości ludowej i amatorskiej wielu dziedzin, uwzględniające tradycyjne rękodzieło i rzemiosło, a także unikatowe zjawiska folkloru wiejskiego i miejskiego, które w istotny sposób wpływają na wzrost kapitału kulturowego, aktywizację i podniesienie poziomu integracji społecznej. Projekty, które mogłyby być realizowane, to: Sołeckie Wydarzenia Kulturalne, Świętokrzyskie dźwiękiem malowane, Świętokrzyski Festiwal Folkowych Inspiracji, Połaniecki Festiwal Kół Gospodyń, Połaniecki Przegląd Kapel Podwórkowych.</p>
Centrum Kultury i Sztuki w Połańcu Połaniecki Klub Gier	Połaniec	<p>W ramach projektu realizowane byłyby działania służące popularyzacji gier bez prądu, integracji międzypokoleniowej. Projekt łączyłby rozrywkę z edukacją, integracją czy dyskusjami. Gry planszówki, strategiczne, logiczne pozwalają odłączyć się od wirtualnego świata, by nawiązać kontakt z innymi osobami, porozmawiać, czy wspólnie rozwiązać jakiś problem. Gry są alternatywą dla komputera i telewizji, formą spędzania wolnego czasu. W czasie rozgrywki pomiędzy graczami wytwarza się specyficzna więź. Panuje atmosfera zabawy, integracja środowiska rówieśniczego, co pozwala dzieciom na</p>

		<p>rozładowanie w bezpieczny sposób nagromadzonego napięcia emocjonalnego. By grać, dzieci muszą nauczyć się współpracy. Jest to dla nich bezcenna umiejętność, ponieważ w codziennym życiu obszar ten u nich jest zaburzony. Gry planszowe są bezpiecznym sposobem na ćwiczenia tej umiejętności oraz tak trudnej do zaakceptowania w życiu codziennym – porażki.</p> <p>W ramach projektu byłoby wyposażenie Sali klubowej poprzez stworzenie Centrum Gier w CKiSz ze stołami do gier w piłkarzyki, cymbergaja, crokinole itp., zakup gier i akcesoriów rozwijających spotkania z grami planszowymi i fabularnymi. Realizacja cyklu spotkań „Aktywne Granie” wraz z zakupem pistoletów Lasertag/Paintball. Zakup gier wieloformatowych do popularyzacji gier na świeżym powietrzu z możliwością wykorzystania zakupionych gier podczas wielu imprez i wydarzeń kulturalnych. Realizacja turniejów gier, konwentów, spotkań z malowaniem figurek fantasy. Realizacja cyklu spotkań „Przygoda w Wirtualnej Rzeczywistości” wraz z zakupem okularów VR.</p>
Miejsko-Gminne Centrum Kultury w Oleśnicy	Oleśnica	<p>Świetlice i plac zabaw na terenie Gminy Oleśnica (Oleśnica, Borzymów, Bydlowa, Kępie, Pieczonogi, Podlesie, Strzelce, Sufczyce) powinny służyć swoim mieszkańcom jako bezpieczne i właściwie wyposażone miejsca spotkań integrujących społeczność w każdym wieku, miejsca zabaw i rekreacji, a także miejsca kultywujące rodzime tradycje, wychodzące naprzeciw nowym potrzebom i kierunkom zmieniającego się świata. W związku z powyższym konieczne będzie:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Bieżące remontowanie świetlic i ich otoczenia (np. wiat i altan). Zagospodarowanie otoczenia wokół domów ludowych, w tym miejsc na ogniska i grill, nasadzenia roślin. 2. Budowa nowych obiektów małej architektury. Adaptowanie innych obiektów społecznie użytecznych do potrzeb mieszkańców. 3. Doposażenie świetlic (domów ludowych) w meble, sprzęt gospodarstwa domowego, w tym zakup namiotów automatycznych, wieloosobowych, tablic informacyjnych, nagrzewnic elektrycznych. 4. Budowa, remonty bieżące i doposażenie placów zabaw i siłowni zewnętrznych. 5. Organizacja imprez okolicznościowych (np. dożynek) wypoczynku i rekreacji dzieci i młodzieży w okresie feryjnym i wakacyjnym.
Miejsko-Gminne Centrum Kultury w Oleśnicy	Oleśnica	<p>Celem działania Centrum jest prowadzenie wielokierunkowej działalności kulturalnej, oświatowej i rekreacyjno-sportowej, rozwijającej potrzeby mieszkańców oraz upowszechnienie i promocja kultury, a także realizacja zadań z zakresu rekreacji, sportu i turystyki. W związku z powyższym konieczne będzie:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Organizacja cyklicznych imprez kulturalnych, artystycznych i estradowych, w tym z udziałem artystów profesjonalnych. 2. Doposażenie Centrum w meble, sprzęt gospodarstwa domowego, artykuły dekoracyjne, roślinność, materiały służące dekoracji Sali widowiskowej, sprzęt do prowadzenia zajęć. 3. Organizowanie imprez sportowych i rekreacyjnych. 4. Prowadzenie działalności wydawniczej i promocyjnej. 5. Prowadzenie współpracy i wymiany kulturalnej. 6. Współrealizacja działań na rzecz kultury i sportu z instytucjami, stowarzyszeniami i twórcami administracyjnymi. 7. Upowszechnianie zdrowego stylu życia. 8. Organizowanie zbiorowych wyjazdów na wydarzenia kulturalne. 9. Organizowanie szkoleń i warsztatów dla instruktorów zespołu amatorskiego ruchu artystycznego oraz ich członków. 10. Prowadzenie działalności w świetlicach wiejskich. 11. Promocja gminy poprzez prowadzenie Punktu Informacji Turystycznej. 12. Umieszczenie na budynku pełnej nazwy Centrum oraz tablicy informacyjnej przed budynkiem, informującej o realizowanych wydarzeniach. 13. Doposażenie Centrum w sprzęt nagłaśniający. 14. Doposażenie Centrum w sprzęt fotograficzny. 15. Doposażenie Centrum w oświetlenie sceniczne. 16. Zakup kurtyny mechanicznej oraz sceny mobilnej. 17. Zakup podłogi baletowej oraz luster do Sali tanecznej.

Towarzystwo Kościuszkowskie w Połańcu	Połaniec	Organizacja wydarzenia historycznego nawiązującego do obchodów 230. Rocznicy ogłoszenia Uniwersału Połanieckiego. Projekt będzie polegał na odtworzeniu obozu historycznego wojsk Kościuszkowskich i przedstawieniu inscenizacji ogłoszenia Manifestu. Rekonstruktorzy zaprezentują musztrę, sprzęt, mundury, stroje i broń z Insurekcji Kościuszkowskiej.
Osoba fizyczna	Łubnice	Budowa zastawek na rowach melioracyjnych na terenie gmin Łubnice oraz Połaniec. Nasz teren jest silnie zmeliorowany. Niestety rowy spełniają tylko jedną ze swoich funkcji – skutecznie odwadniają, ale niestety nie spełniają drugiej swojej funkcji, czyli nawadniania w okresach suszy. W mojej opinii, takie proste zastawki, które niewiele kosztują, pomogą znacząco uporać się z zjawiskiem suszy, zwiększyć plony na polach, a także chronić przyrodę, gdyż w mojej okolicy jest rów melioracyjny, w którym żyły gatunki chronione takie jak traszka grzebieniasta oraz piskorz, niestety żyły, ale już nie żyją, ponieważ susza postępująca z roku na rok sprawiła, że ów rów wysechł podobnie jak inne rowy. W mojej opinii jest to prosty sposób na zwiększenie retencji w naszych gminach, zwiększenie plonów, uatrakcyjnienie otoczenia, a także ochronę przyrody.
Koło Gospodyń i Gospodarzy Wiejskich w Tursku Małym	Połaniec	[Opis licznych sukcesów i nagród w różnych konkursach (wicie wianków i konkursy kulinarne).] Działalność naszego Koła opiera się na działaniu dla lokalnej społeczności, w tym powiatu staszowskiego. Reprezentujemy naszą wieś podczas różnych wydarzeń, chcemy rozszerzać lokalny folklor. Naszym marzeniem jest dalsza integracja wszystkich mieszkańców. Chcemy prowadzić działania i łączyć ze sobą różne pokolenia. Odmieniać wizerunek polskiej wsi. Niemniej jednak borykamy się z takim problemem jakim jest brak funkcjonalnego wyposażenia naszej świetlicy wiejskiej, mianowicie kuchni. Jest to dla nas olbrzymi problem, gdyż bardzo często z racji braku odpowiedniego sprzętu kuchennego, część rzeczy na imprezy integracyjne czy też spotkania, zmuszeni jesteśmy robić w prywatnych domach. Naszym marzeniem jest wspólnie spędzać czas, świetlica wiejska jest miejscem centralnym, do którego przychodzą zarówno dzieci jak i starsi mieszkańcy. Pozyskanie, doposażenie tego miejsca pozwoliłoby i otworzyło nam ścieżkę do jeszcze większej działalności i integracji mieszkańców różnych pokoleń.

Źródło: opracowanie własne

Na etapie opracowania LSR, w dniach 9 listopada 2022 r., 20 grudnia 2022 r., 27 marca 2023 r., odbyły się również posiedzenia Zespołu ds. LSR. Pierwsze spotkanie miało charakter informacyjno-warsztatowy. Zespołowi przedstawiono *Diagnozę obszaru na potrzeby Lokalnej Strategii Rozwoju*. Po dyskusji na ten temat odbyły się warsztaty – członkowie Zespołu ds. LSR mieli za zadanie określić najważniejsze cele rozwoju obszaru, zaproponować przedsięwzięcia do realizacji oraz dokonać wstępnego podziału budżetu. W wyniku spotkania stwierdzono, że rozwój obszaru powinien opierać się na aktywizacji społecznej mieszkańców, w tym zapewnieniu mieszkańcom infrastruktury i usług spędzania czasu wolnego. Na spotkaniu mówiono, że należy kontynuować wspieranie przedsiębiorczości, ponieważ w poprzedniej perspektywie wsparcie to cieszyło się dużym zainteresowaniem i przyniosło wymierne efekty. Na spotkaniu dyskutowano także o wdrażaniu operacji w partnerstwie, czyli takich, które są realizowane przez partnerów z obszaru jednej LSR oraz projektów partnerskich, które składają się z kilku operacji realizowanych przez partnerów z obszarów wykraczających poza jedną LSR⁹. Uczestnicy spotkania wspólnie zdecydowali, że należy wdrażać zarówno operacje w partnerstwie jak i projekty partnerskie z partnerami krajowymi i zagranicznymi dla osiągnięcia lepszych efektów wdrażania LSR.

Zdecydowano, że podczas realizacji LSR duży nacisk zostanie położony na animowanie mieszkańców do realizacji wspólnych projektów na rzecz wzmocnienia inicjatyw oddolnych, w tym celu mieszkańcy podczas różnych spotkań, warsztatów i szkoleń będą mogli dowiedzieć się jak rozwiązywać problemy. Działania te będą służyć zaspokajaniu pilnych potrzeb społecznych, pielęgnowaniu relacji oraz nawiązywaniu nowych partnerstw.

Zwrócono również uwagę na poziom innowacyjności obszaru oraz jakie działania należy podjąć w celu jej zwiększenia. Wspólnie zdecydowano, że podczas realizacji LSR duży nacisk zostanie położony na wdrażanie innowacyjnych inicjatyw oddolnych. Szczególną uwagę zwrócono na promowanie innowacji społecznych jako

⁹Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej 2023–2027 zatwierdzony przez Komisję Europejską w dniu 31.08.2022 r.

źródła wzrostu gospodarczego, wspierania innowacyjnych przedsiębiorców oraz mobilizacji inwestorów i organizacji publicznych.

Projekt LSR został poddany konsultacjom społecznym, podczas których umożliwiono wszystkim zainteresowanym stronom składanie uwag pisemnych lub ustnych podczas spotkań konsultacyjnych. Konsultacje odbyły się w dniach: 26 maja - 2 czerwca 2023 r. W ich wyniku do Biura LGD nie wpłynęły formularze uwag.

W celu umożliwienia komunikacji jak najszerszemu gronu odbiorców, pracownicy Biura LGD udzielali informacji oraz konsultacji za pomocą strony internetowej na platformie społecznościowej Facebook oraz za pomocą Livechat'a.

Podczas wszystkich przeprowadzonych spotkań znaczną grupę uczestników stanowili pracownicy urzędów – są oni nie tylko przedstawicielami instytucji publicznych, ale też dobrze zorientowanymi w sytuacji społeczno-gospodarczej mieszkańców tego obszaru. Aktywnymi uczestnikami byli także Radni i Sołtysi, którzy są wybierani przez mieszkańców i ich reprezentują. Jednymi z najbardziej zaangażowanych grup w tworzenie i wdrażanie LSR są organizacje pozarządowe oraz instytucje kultury, o czym świadczą zgłoszone przez nich fiszki / uwagi. W spotkaniach znaczny udział miały kobiety i seniorzy.

Oprócz wykorzystania materiałów z szeroko prowadzonych konsultacji społecznych, przy opracowywaniu Strategii wzięto pod uwagę wyniki raportu ewaluacyjnego, a w szczególności płynące z niego rekomendacje. W związku z tym, zwrócono szczególną uwagę na dalsze wspieranie przedsiębiorczości, przy czym skoncentrowano to wsparcie na konkretne obszary (rekomendacja: „*LGD - Dorzecze Wisły*” powinna w dalszym ciągu dużą uwagę przykładać do operacji polegających na tworzeniu i rozwijaniu przedsiębiorstw. Potwierdza to przede wszystkim duże zainteresowanie naborami na te przedsięwzięcia, ale także fakt, iż efekty realizowanych operacji zasługują na bardzo duże uznanie¹⁰). Zgodnie z rekomendacjami do grup w niekorzystnej sytuacji zaliczono kobiety – to je w dalszym ciągu dotyka problem braku pracy, co potwierdzają jednoznacznie dane GUS. Ponadto, spójność niniejszej LSR z rekomendacjami zawartymi w raporcie ewaluacyjnym przejawia się w tym, że zaplanowano kolejne przedsięwzięcia służące integracji społecznej i wzmocnieniu poczucia jedności i tożsamości, wspieraniu lokalnych liderów i działaczy w organizacjach pozarządowych czy aktywizacji społeczności lokalnej.

Podczas wdrażania LSR planuje się aktywizować osoby młode (do 25. roku życia) oraz osoby starsze (po 60. roku życia). Na etapie przygotowania LSR włączono ludzi starszych do współpracy w LGD poprzez członkostwo w Zarządzie. Zaplanowano również realizację operacji integrujących i animujących dla tych grup.

Działania związane z etapem opracowania LSR prowadzone były z uwzględnieniem zasad horyzontalnych. Metody komunikacji z mieszkańcami, partnerami i potencjalnymi beneficjentami spełniały wymagania w zakresie dostępności architektonicznej (spotkania konsultacyjne w obiektach dostępnych), dostępności cyfrowej oraz dostępności informacyjno-komunikacyjnych.

2. Etap wdrażania LSR

Na etapie wdrażania i realizacji LSR również przewiduje się dalszy udział społeczności lokalnej i konsultacje społeczne. Dzięki odpowiednim zapisom w dokumentach regulujących, w sytuacjach tego wymagających możliwe jest przeprowadzenie jej aktualizacji. W trakcie wdrażania LSR uwagi i zastrzeżenia mieszkańców poddawane będą analizie i na ich podstawie możliwe będzie dokonywanie zmian w zakresie doradztwa czy w planie komunikacji z lokalną społecznością, który posiada LGD. Zgodnie z procedurą aktualizacji, informacje o planowanych zmianach udostępnione zostaną do publicznej wiadomości za pomocą strony internetowej LGD oraz mediów społecznościowych, a także na tablicach ogłoszeń w każdej z gmin obszaru, do dalszej konsultacji społecznej.

W trakcie wdrażania LSR możliwa będzie jej aktualizacja w przypadku wystąpienia istotnych okoliczności. Aby zaktualizowany dokument nadal odpowiadał potrzebom zgłaszanym przez mieszkańców, planuje się

¹⁰Ewaluacja zewnętrzna Lokalnej Strategii Rozwoju Lokalna Grupa Działania „Dorzecze Wisły”, SOCJOMETR, Kraków 2022, str. 56.

informowanie społeczności lokalnej o każdej zmianie za pomocą strony internetowej LGD, stron internetowych gmin oraz w mediach społecznościowych, a także poddawanie propozycji zmian do konsultacji społecznych. W zależności od rodzaju i ważności wprowadzanej zmiany, konsultacje przeprowadzane będą poprzez formularz zgłaszania uwag lub spotkania otwarte. Uwagi mieszkańców, tak jak podczas tworzenia LSR, poddawane będą analizie oraz uwzględniane będą te istotne i zasadne.

Również na etapie wdrażania planuje się stosować metody komunikacji, które nie wykluczą żadnej z grup społecznych – osoby, które mają problem z przemieszczaniem się czy są ograniczone czasowo (np. młodzi rodzice), będą mogli pozyskiwać informacje w swoich domach – poprzez media społecznościowe, strony internetowe LGD i gmin zrzeszonych w LGD, rozmowy telefoniczne, podczas konsultacji będą mieli możliwość zgłaszania uwag w formie elektronicznej, przewiduje się także transmisję spotkań w czasie rzeczywistym z możliwością zabierania głosu poprzez czat. Osoby, które są wykluczone cyfrowo lub preferują tradycyjne formy komunikacji, będą mogły uzyskać wszelkie informacje w siedzibie LGD lub podczas spotkań, a także będą miały możliwość zgłaszania uwag w formie papierowej. Badania ankietowe prowadzone będą zarówno w formie tradycyjnej (papierowej), jak i on-line. LGD o swoich działaniach będzie informował również tradycyjnymi kanałami komunikacji, tj. ogłoszenia w lokalnych mediach, na tablicach informacyjnych w podmiotach publicznych i prywatnych, a także na słupach ogłoszeniowych. Zaplanowane metody pozwolą na dotarcie do szerokiego grona odbiorców, zarówno tych, którzy do tej pory uczestniczyli we wdrażaniu LSR, jak i osób do tej pory niezainteresowanych współpracą w ramach LGD. Wszystkie opisane metody zostały uwzględnione w planie komunikacji. Zgodnie z *Ewaluacją zewnętrzną Lokalnej Strategii Rozwoju Lokalna Grupa Działania - Dorzecze Wisły*, podczas wdrażania poprzedniej Strategii zdecydowanie najlepiej sprawdziły się informacje przekazywane przy pomocy mediów społecznościowych i artykułów na stronie internetowej, ale też spotkania informacyjne czy przesyłane ulotki, dlatego też planuje się kontynuować te metody komunikacji. Coraz większe zainteresowanie naborami na pewno potwierdza skuteczność prowadzonej dotychczas komunikacji.

Udział mieszkańców obszaru LGD reprezentujących różne sektory w tworzeniu Strategii był znaczny. To pokazało, iż mieszkańcy chcą pracować wspólnie w celu dalszego rozwoju regionu. Dlatego bardzo istotne jest dalsze angażowanie mieszkańców we współpracę na rzecz regionu. Pierwszym działaniem w tym kierunku będzie organizacja konferencji otwierającej wdrażanie nowej LSR, na której uczestnicy zostaną zapoznani z możliwościami jakie płyną z wdrażania założeń dokumentu.

Jak na etapie tworzenia, tak i na etapie wdrażania LSR planuje się stosować metody komunikacji, które nie wykluczą żadnej z grup społecznych – osoby, które mają problem z przemieszczaniem się czy są ograniczone czasowo (np. młodzi rodzice), będą mogli pozyskiwać informacje w swoich domach – poprzez media społecznościowe, strony internetowe LGD i gmin zrzeszonych w LGD, rozmowy telefoniczne, podczas konsultacji będą mieli możliwość zgłaszania uwag w formie elektronicznej, przewiduje się także transmisję spotkań w czasie rzeczywistym z możliwością zabierania głosu poprzez czat. Osoby, które są wykluczone cyfrowo lub preferują tradycyjne formy komunikacji, będą mogły uzyskać wszelkie informacje w siedzibie LGD lub podczas spotkań, a także będą miały możliwość zgłaszania uwag w formie papierowej. Badania ankietowe prowadzone będą zarówno w formie tradycyjnej (papierowej), jak i on-line.

Wszystkie zainteresowane strony, szczególnie partnerzy lokalni i mieszkańcy będą angażowani we wdrażanie Strategii poprzez odpowiednią komunikację i animację, umożliwienie podejmowania decyzji (planowane mobilizowanie biernych interesariuszy do realizacji Strategii), możliwość wdrażania projektów oraz rozwijanie współpracy między podmiotami i zachęcanie do realizacji projektów partnerskich (budowanie zaufania).

W kontekście partycypacji ważna jest również współpraca wewnątrz LGD. W związku z tym zakłada się, iż raz na kwartał będą odbywały się spotkania jak najszerzej grupy członków w celu omawiania bieżących spraw oraz monitorowania przebiegu realizacji założeń Strategii, a także rozważania wprowadzenia zmian w założeniach. Ponadto planuje się zwiększenie częstotliwości i ilości decyzji podejmowanych w sposób kolegialny. LGD będzie otwarta na inicjatywy członków i będzie do takich inicjatyw zachęcała poprzez zaproszenia do zgłaszania propozycji dotyczących funkcjonowania LGD i wdrażania LSR (konkursy). Sugestie członków LGD jak i zwykłych

mieszkańców będą brane pod uwagę przez Zarząd Stowarzyszenia oraz Radę. Informacje o spotkaniach członków będą zamieszczone na stronie internetowej LGD, w mediach społecznościowych, a także będą rozsyłane wiadomości o spotkaniach drogą mailową bądź w wiadomości SMS, w zależności od wyboru drogi komunikacji przez członków.

Członkowie LGD - Dorzecze Wisły zdają sobie sprawę, zdają sobie sprawę, że samo informowanie mieszkańców, iż mogą brać udział w rozwijaniu LSR i prezentowanie ofert finansowania dla regionu to za mało, a animacja to proces ciągły, dlatego też zaplanowano szereg innych działań animujących do podejmowania wspólnych inicjatyw ukierunkowanych na partnerstwo oraz zwiększenie innowacyjności obszaru, a także włączających wszystkich mieszkańców do aktywności, tak aby z czasem to sami mieszkańcy przejęli inicjatywę i stali się twórcami i kreatorami zmian w lokalnej społeczności.

W związku z powyższym pracownicy Biura LGD będą organizowali spotkania otwarte oraz spotkania online przez cały okres wdrażania LSR oraz przed ogłaszaniem naborów wniosków, na którym będą informować mieszkańców o możliwościach realizacji projektów w partnerstwie oraz innowacyjnych. Podczas spotkań mieszkańcy dowiedzą się jakie korzyści płyną z współpracy partnerskiej oraz jak wdrażanie rozwiązań innowacyjnych wpłynie na rozwój obszaru. W spotkaniach będą uczestniczyć również potencjalni partnerzy z obszaru LGD oraz spoza niego. Ponadto raz w roku LGD planuje udział w wydarzeniu otwartym, na którym będzie prezentowała informacje na temat wdrażania LSR gdzie również zostanie uwzględniony temat wyżej opisanych projektów. Ważnym zadaniem stojącym przed LGD jest zachęcanie mieszkańców z różnych grup do podejmowania działania w partnerstwie. W związku z tym na stronie internetowej LGD powstanie również baza z projektami partnerskimi, które będą zgłaszane przez mieszkańców obszaru, a także informacja z listą potencjalnych partnerów, którzy będą chcieli realizować projekty zarówno z partnerami z obszaru oraz spoza niego.

Ponadto LGD będzie otwarte na przyjmowanie nowych członków, w celu lepszej realizacji Strategii. Informacje o możliwości przystąpienia nowych członków do Stowarzyszenia będą również umieszczane na stronie internetowej LGD oraz w mediach społecznościowych.

W ramach wdrażania niniejszej LSR zaplanowano preferencje punktowe dla projektów realizowanych w partnerstwie, co przyczyni się do rozwinięcia współpracy między podmiotami z obszaru LGD, zwiększenia zainteresowania, a docelowo realizacji projektów partnerskich. Planuje się również wspierać współpracę z innymi podmiotami, czyli animować podmioty z obszaru LSR do współpracy z innymi podmiotami poprzez szkolenia, spotkania aktywizacyjne i kojarzenie partnerów. W LSR przewidziano także aktywizowanie społeczności poprzez projekty grantowe.

Wszystkie wskazane powyżej metody i kanały komunikacji będą służyły konkretnym celom. Niektóre stosowane będą w celu wywołania zmiany czy wygenerowania działania (preferencje punktowe dla projektów partnerskich, animowanie społeczności, animowanie podmiotów z obszaru LSR do współpracy z innymi podmiotami, możliwość zgłaszania pomysłów na realizację nowych projektów), ale też osiągnięcia zrozumienia przekazania informacji lub zadania pytania (badania ankietowe, publikowane w różny sposób informacje, organizowane spotkania i szkolenia itp.).

Działania związane z wdrażaniem LSR oraz wszelkie planowane formy i metody komunikacji z mieszkańcami, partnerami czy potencjalnymi beneficjentami prowadzone będą z uwzględnieniem zasad horyzontalnych. Będą możliwie szeroko spełniały wymagania w zakresie dostępności architektonicznej (powstająca w ramach LSR infrastruktura dostosowana do potrzeb osób niepełnosprawnych, spotkania informacyjne w obiektach dostępnych), dostępności cyfrowej oraz dostępności informacyjno-komunikacyjnych.

IV. ANALIZA POTRZEB I POTENCJAŁU LSR

1. Potrzeby rozwojowe i potencjały obszaru

Podstawę przygotowania jakiegokolwiek strategii rozwoju stanowi dobrze przeprowadzona diagnoza obszaru dotycząca problemów i potrzeb, jak również zasobów i potencjału danego terytorium i danej społeczności. Na cele opracowania LSR opracowana została w III kwartale 2022 r. *Diagnoza obszaru na potrzeby Lokalnej Strategii Rozwoju*. W niniejszym rozdziale LSR przytoczono te jej zapisy i wyniki analiz, które mają szczególne znaczenie

dla obszaru. Różnice między danymi statystycznymi za 2020 r. i 2021 r. występujące między Diagnozą a LSR spowodowane są zmianą metodologii liczenia ludności przez Główny Urząd Statystyczny (GUS) po zakończeniu Narodowego Spisu Powszechnego w 2021 r.

1.1. Demografia

Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego na dzień 31 grudnia 2020 roku, obszar objęty Strategią Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność zamieszkiwały 32 953 osoby, w tym 16 434 mężczyzn (49,9%) i 16 519 kobiet (50,1%), co stanowiło 47,0% ludności powiatu staszowskiego oraz 2,8% populacji województwa świętokrzyskiego. Biorąc pod uwagę poszczególne gminy wchodzące w skład LGD, najwięcej ludzi zamieszkiwało gminę miejsko-wiejską Połaniec (11 352 osoby), a najmniej gminę miejsko-wiejską Oleśnica (3 818 osób). Szczegółowe dane na temat liczby ludności poszczególnych gmin w 2020 r. zaprezentowano w tabeli 4.

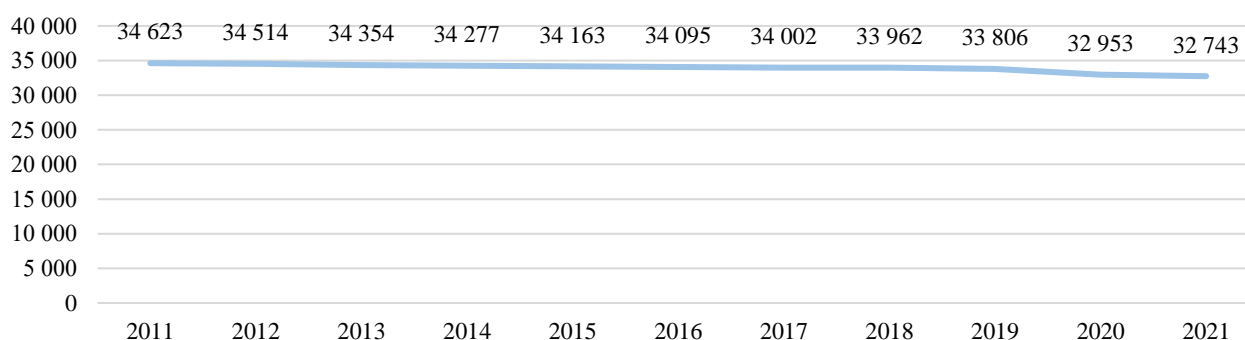
Tabela 4. Ludność poszczególnych gmin LGD Dorzecze Wisły w 2020 r.

Nazwa gminy	Liczba ludności	Liczba mężczyzn	Liczba kobiet	Procentowy udział	Gęstość zaludnienia
Łubnice	3 983	1 952	2 031	12,1	47
Oleśnica	3 818	1 886	1 932	11,6	72
Osiek	7 493	3 808	3 685	22,7	58
Połaniec	11 352	5 611	5 741	34,5	151
Rytwiany	6 307	3 177	3 130	19,1	51
Razem LGD	32 953	16 434	16 519	100,00	71

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na przestrzeni ostatnich lat liczba ludności obszaru systematycznie malała (wykres 1)¹¹. Na wykresie 2 przedstawiono wartości wskaźnika *udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem* na obszarze LGD w latach 2016–2021, natomiast na wykresie 3 zobrazowana została struktura ludności według poszczególnych grup wieku – tzw. *piramida płci i wieku* dla LGD Dorzecze Wisły w 2021 r.

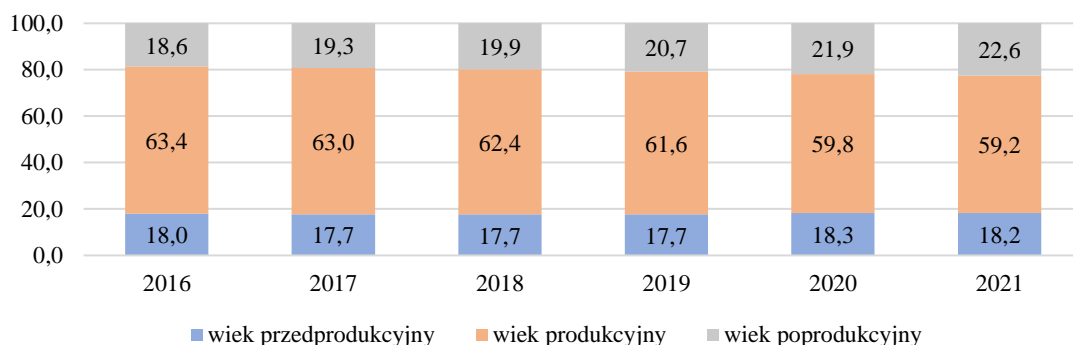
Wykres 1. Liczba ludności ogółem na obszarze LGD Dorzecze Wisły w latach 2011–2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

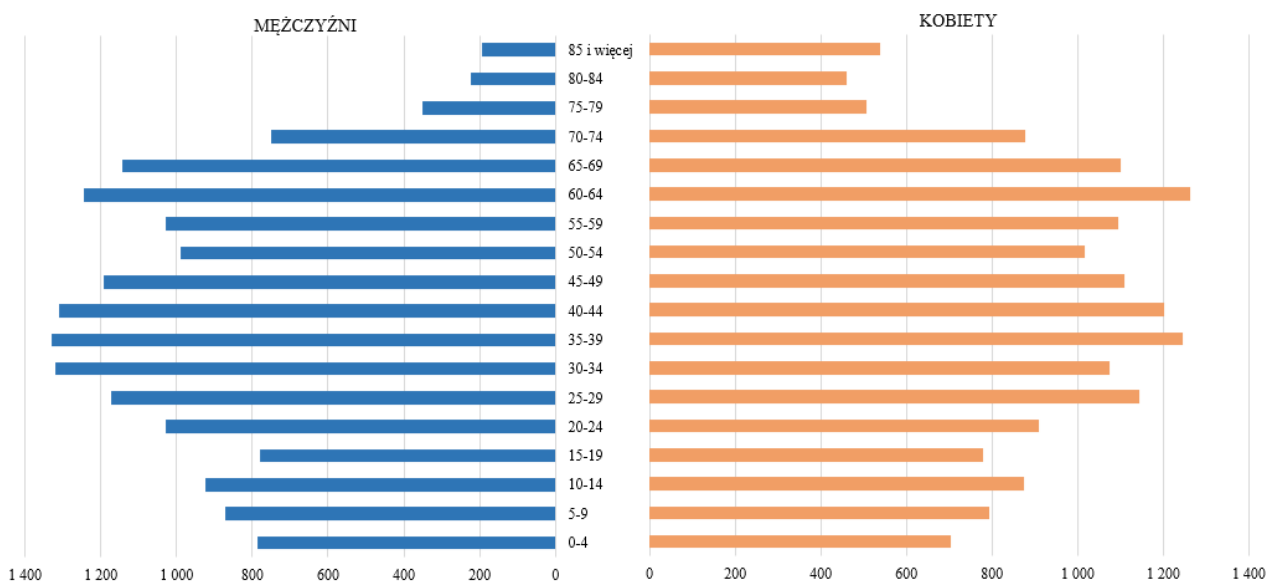
¹¹ Znaczny spadek ludności w 2020 r. spowodowany jest zmianą metodologii liczenia liczby ludności przez GUS.

Wykres 2. Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem na obszarze LGD w latach 2016–2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres 3. Piramida płci i wieku dla obszaru LGD Dorzecze Wisły w 2021 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

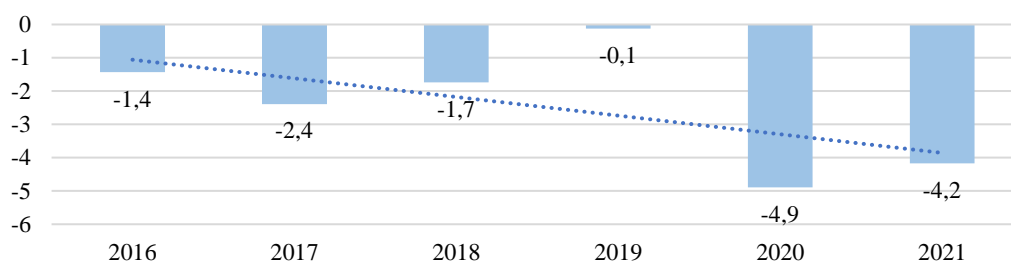
Dane zobrazowane na wykresie 2 wskazują, iż LGD - Dorzecze Wisły charakteryzuje się stosunkowo szybko starzejącym się społeczeństwem. Udział osób w wieku poprodukcyjnym na terenie LGD - Dorzecze Wisły w 2021 r. (22,6%) nie był wyższy od średniej w województwie świętokrzyskim (25,0%) i jest porównywalny do średniej w Polsce (22,5%), jednak tempo wzrostu udziału tej grupy ludności jest wyższe – wartość tego wskaźnika w 2021 r. w stosunku do 2016 r. to wzrost na obszarze LGD o 4,0 punkty procentowe (pp.), podczas gdy średnio w województwie o 3,3 pp., a w kraju o 2,3 pp. (dane GUS). Przyrost udziału grupy osób najstarszych na obszarze LGD jest wysoki, jednak nadal wskaźniki obciążenia demograficznego są niższe niż średnia dla województwa i kraju. Udział ludności w wieku nieprodukcyjnym w ludności ogółem w 2021 r. w LGD wynosił średnio 40,8%, podczas gdy w województwie świętokrzyskim 42,0% a w Polsce 40,9%. W roku 2020 wartości te kształtowały się odpowiednio: 40,2% / 41,6% / 40,6% (dane GUS). Struktura piramidy wieku i płci wskazuje na przewagę liczebności mężczyzn w wieku przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym oraz znaczne odwrócenie tej tendencji wśród mieszkańców w wieku powyżej 70 lat, kiedy to kobiety stanowią wyraźnie dominującą liczebnie płć. Warto zwrócić uwagę na znaczny udział osób w wieku przedemerytalnym, który pozwala wnioskować, że udział mieszkańców w wieku poprodukcyjnym nadal będzie się zwiększał. Jednocześnie, biorąc pod uwagę zważanie się piramidy ku jej podstawie, można przewidywać, iż udział ludności w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym stopniowo będzie malał. Spodziewać się więc można w najbliższych latach wzrostu wartości wskaźników obciążenia demograficznego, tym bardziej, że notuje się wyższe niż średnio w województwie i Polsce tempo wzrostu udziału osób w wieku poprodukcyjnym.

Przy obliczeniu wskaźnika *ludność w wieku nieprodukcyjnym na obszarze LSR za 2020 r. ze wzoru:*

$$30 \times \left(1 - \frac{0,35 \times \text{liczba mieszkańców}}{\text{liczba osób w wieku nieprodukcyjnym}} \right) \text{ obszar LGD osiąga wartość } 3,85.$$

Jednym ze wskaźników mających wpływ na kształtowanie się struktury ludności jest wskaźnik *przyrost naturalny na 1000 ludności* – wartości wskaźnika dla LGD w latach 2016–2021 przedstawiono na wykresie 4.

Wykres 4. Przyrost naturalny na 1 000 ludności na obszarze LGD w latach 2016–2021

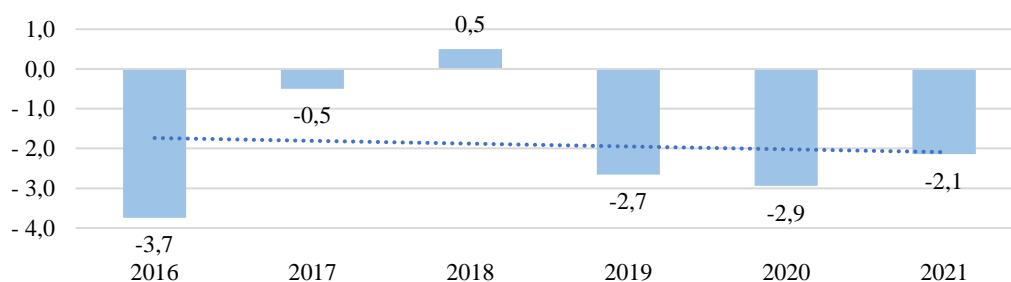

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wskaźnik *przyrost naturalny na 1000 ludności* corocznie w analizowanym okresie był ujemny, a trend jest niekorzystny. Do 2019 r. sytuacja ulegała poprawie, jednak pandemia COVID-19 sprawiła, że w latach 2020–2021 przyrost naturalny osiągnął najbardziej niekorzystne wartości. Konieczne jest podjęcie interwencji w celu ponownego odwrócenia trendu. Należy również zwrócić uwagę, że w 2021 r., pomimo iż wartość wskaźnika była ujemna, to mniej niekorzystna w stosunku do województwa świętokrzyskiego (-8,1) i Polski (-5,0). Najgorszym wskaźnikiem w 2021 r. wewnątrz LGD charakteryzowała się Gmina Osiek, osiągając wynik: -6,86.

Istotne w kontekście ilości i struktury ludności w danym miejscu jest również saldo migracji, stanowiące różnicę między napływem a odpływem ludności z danego obszaru w określonym czasie. Migracje stanowią jeden z najważniejszych (po liczbie urodzeń i zgonów) czynników kształtujących liczbę ludności na danym obszarze. Zgodnie z danymi GUS saldo migracji na 1000 ludności na obszarze LGD przez cały okres 2016–2021, z wyjątkiem 2018 roku, osiągało wartość ujemną, a w roku 2021 wyniosło: -2,1 i było porównywalne do średniej wartości dla województwa świętokrzyskiego (-2,0) oraz znacznie gorsze od średniej dla Polski (0,1). Ważne, aby podejmować działania w celu odwrócenia negatywnego trendu pogłębiania się niekorzystnej sytuacji w tym zakresie. Największy odpływ mieszkańców wewnątrz LGD - Dorzecze Wisły w 2021 r. nastąpił w Gminie Połaniec – od 2017 r. był on corocznie najwyższy wśród gmin LGD. Najlepszą sytuacją w tym zakresie charakteryzuje się Gmina Rytwiiany, która tylko w 2018 r. osiągnęła ujemną wartość wskaźnika, a w pozostałych analizowanych latach saldo migracji było dodatnie – w 2021 r. osiągnęło wartość 1,4, a więc znacznie wyższą od średniej dla LGD, województwa i kraju.

Wykres 5 Saldo migracji na 1 000 ludności na obszarze LGD w latach 2016–2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Przy obliczeniu wskaźnika *saldo migracji na obszarze według stanu na koniec 2020 r.* ze wzoru:

$$4 \times \left(1 - 40 \times \frac{\text{zameldowania} - \text{wymeldowania}}{\text{liczba mieszkańców}} \right) \text{ obszar LGD osiąga wartość 4,67.}$$

Tak niekorzystne trendy przekładają się na niekorzystne prognozy ludności dla obszaru, gdyż szacuje się, że w Polsce będzie ubywać ludności. Wyniki badania ankietowego na etapie diagnostycznym wskazują, że największym zagrożeniem dla całego obszaru LGD jest „emigracja mieszkańców Polski” – uważa tak 43% ankietowanych. Ponadto, w badaniu ankietowym na etapie planistycznym na pytanie o to, do jakiej grupy osób powinny być skierowane działania w ramach wdrażania Lokalnej Strategii Rozwoju ankietowani wskazywali: „młodzież do 25. roku życia” (41% odpowiedzi). Ankietowani najbardziej obawiają się wyjazdu młodych

i wykształconych ludzi w poszukiwaniu bardziej atrakcyjnych miejsc pracy. Ważne jest, aby zatrzymać młodych na obszarze poprzez stworzenie dla nich warunków do samorozwoju. Potwierdzeniem tej sytuacji są wyniki badania ankietowego przeprowadzonego na etapie planistycznym. Na pytanie o kierunki/obszary rozwoju LGD – 45% ankietowanych odpowiedziało: „podnoszenie kompetencji i rozwój osobisty mieszkańców”.

Z drugiej strony szans do rozwoju upatruje się w wydłużającej się przeciętnej długości życia, która jednak w perspektywie lat będzie prowadzić do postępującego starzenia się społeczeństwa. W trakcie spotkań konsultacyjnych, badań ankietowych (na etapie diagnostycznym i planistycznym) oraz w zgłoszonych propozycjach projektów mieszkańcy zwracali uwagę, iż konieczne jest podjęcie działań aktywizujących tę grupę społeczności. Pomocne będą wszelkiego rodzaju działania z zakresu aktywizacji osób w wieku senioralnym, które stanowią bardzo ważną na tym obszarze grupę interesariuszy. Istotne w tym zakresie będzie m.in. wspieranie innowacyjnych form współpracy międzypokoleniowej i międzysektorowej, popularyzacja i rozwój e-społeczeństwa i upowszechnienie wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych w administracji oraz organizacja spotkań i podejmowanie inicjatyw mających na celu integrację międzypokoleniową.

Ważnym czynnikiem świadczącym o potencjale demograficznym danego obszaru jest kwestia związana z budownictwem mieszkaniowym – można go ocenić za pomocą wskaźnika *pozwolenia wydane na budowę i zgłoszenia budowy z projektem budowlanym w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców*. Wysoka wartość tego wskaźnika oznacza, że ludzie chętnie inwestują w dane miejsce jako miejsce zamieszkania – akumulują w nim swój majątek i chcą się w nim osiedlić. Wartości wskaźnika dla poszczególnych gmin, a także średnio dla LGD Dorzecze Wisły, województwa i kraju w latach 2018–2021 przedstawiono w tabeli 5. Wartości wskaźnika dla obszaru LGD w analizowanym okresie każdorazowo były wyższe lub równe średniej dla województwa oraz Polski. Pomimo niewielkiego spadku wartości wskaźnika dla LGD w 2021 r. w stosunku do dwóch poprzednich lat – ogólny trend jest wzrostowy. Najkorzystniejszą w tym zakresie sytuacją charakteryzuje się Gmina Rytwiany, dla której wartość wskaźnika w 2021 r. (59) była nie tylko najwyższa wśród gmin LGD, ale też była to jedyna wartość wyższa od średniej dla województwa i kraju, co miało miejsce także w poprzednich analizowanych latach.

Tabela 5. Pozwolenia wydane na budowę i zgłoszenia budowy z projektem budowlanym w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w poszczególnych gminach LGD oraz porównanie średniej obszaru LGD do województwa i kraju w latach 2018–2021

Jednostka terytorialna	2018	2019	2020	2021
Gmina Łubnice	17	34	38	30
Gmina Oleśnica	26	31	42	26
Gmina Osiek	21	35	31	27
Gmina Połaniec	28	28	39	31
Gmina Rytwiany	30	55	41	59
LGD– Dorzecze Wisły	25	36	38	35
województwo świętokrzyskie	24	24	25	32
Polska	25	35	28	35

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

1.2. Gospodarka, przedsiębiorczość i sektor społeczny

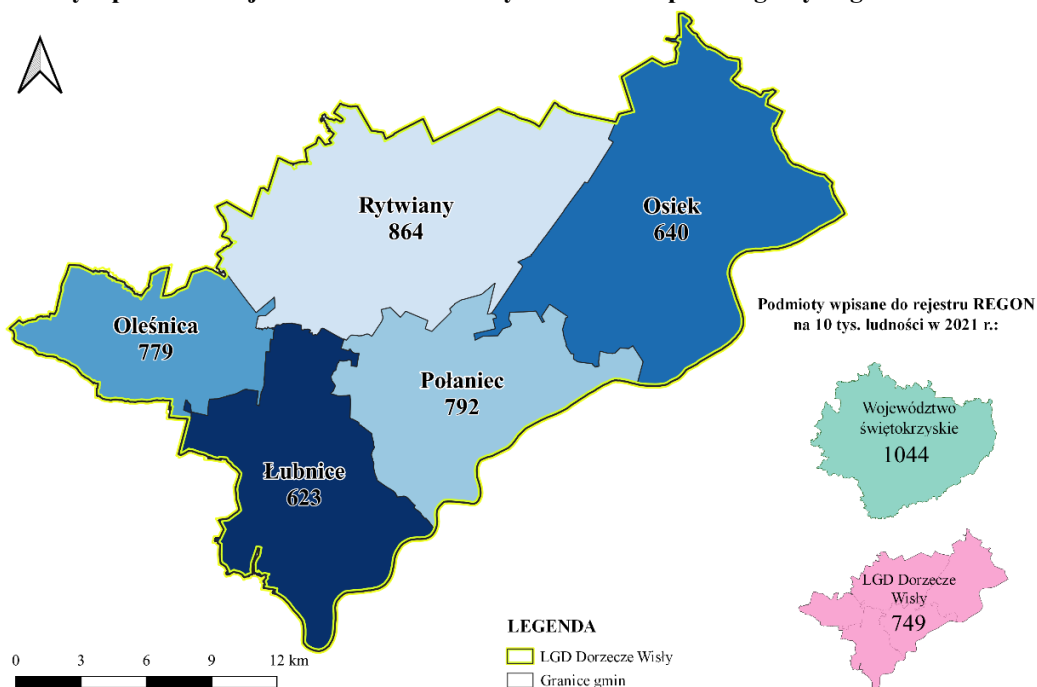
Sytuację gospodarczą obszaru LGD –Dorzecze Wisły odzwierciedlają wskaźniki gospodarcze tj. *liczba podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. ludności* oraz *podmioty nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym*. W tabeli 6 przedstawiono wskaźniki gospodarcze dla LGD - Dorzecze Wisły oraz województwa świętokrzyskiego i Polski w latach 2016–2021. Na mapach 2–3 przedstawiono wskaźniki w podziale na gminy z obszaru LGD w 2021 r.

Tabela 6. Wskaźniki gospodarcze na obszarze LGD oraz porównanie do województwa i kraju w latach 2016–2021

Jednostka terytorialna	Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności						Podmioty nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym					
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2016	2017	2018	2019	2020	2021
LGD- Dorzecze Wisły	620	631	649	681	724	749	88	84	99	106	95	110
województwo świętokrzyskie	887	900	916	944	1 001	1 044	118	127	142	128	122	141
Polska	1 103	1 121	1 136	1 175	1 224	1 276	147	154	169	165	145	165

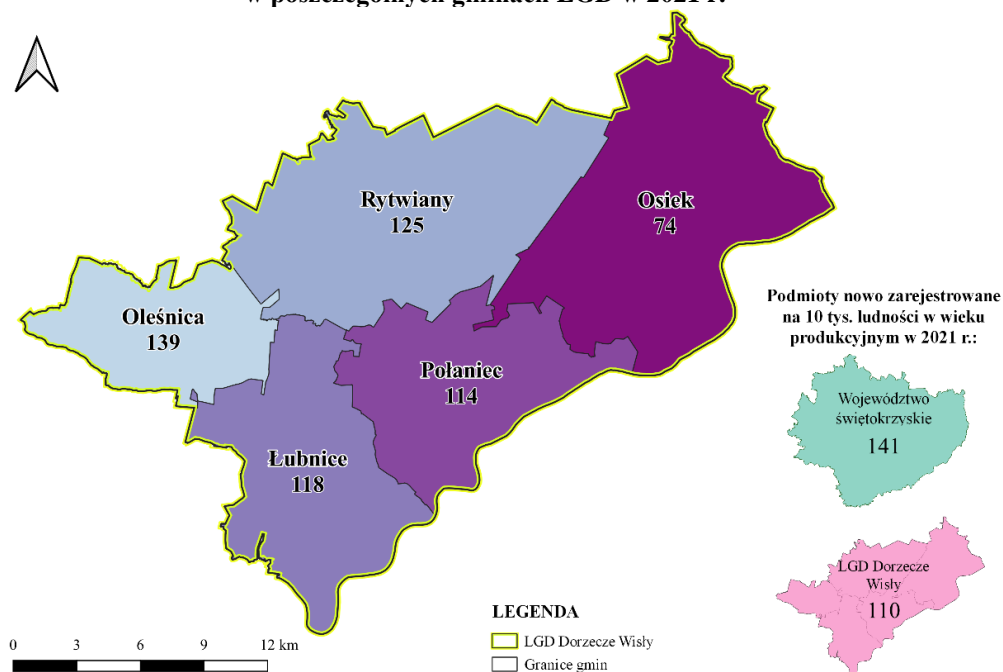
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Mapa 2. Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności w poszczególnych gminach LGD w 2021 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

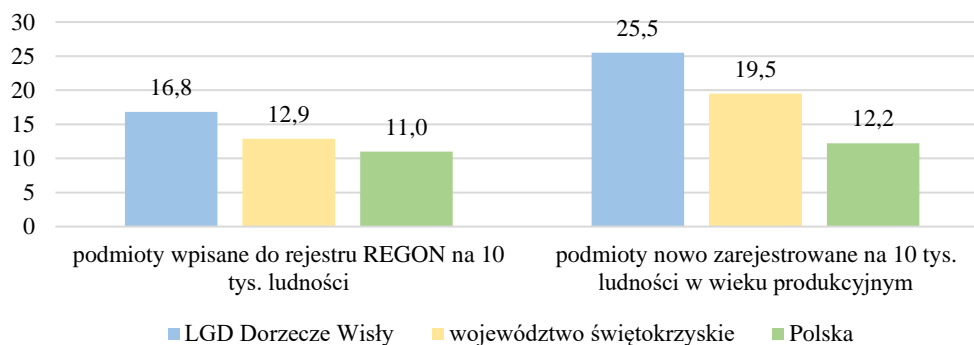
Mapa 3. Podmioty nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym w poszczególnych gminach LGD w 2021 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

W przypadku obu zaprezentowanych powyżej wskaźników ich wartości dla obszaru LGD rosną, jednak w dalszym ciągu są znacznie niższe od średniej w województwie świętokrzyskim i średniej dla Polski. Warto jednak zwrócić uwagę, że dynamika wzrostu wartości wskaźników jest dla obszaru LGD znacznie wyższa niż dla tych jednostek (wykres 6). Jest to pozytywne zjawisko, na które z pewnością miała wpływ realizacja Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność, w której jednym z dwóch celów szczegółowych był *Rozwój gospodarczy regionu*. W latach 2016–2020 LGD - Dorzecze Wisły przeprowadziło 15 naborów na podejmowanie lub rozwój działalności gospodarczej, w ramach których wybrano do dofinansowania 46 wniosków.

Wykres 6. Dynamika wzrostu wartości wskaźników gospodarczych obszaru LGD, województwa i kraju – wzrost procentowy w 2021 r. w stosunku do 2016 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Kondycja lokalnych przedsiębiorstw jest stosunkowo dobra – średnia dla LGD odnośnie do podmiotów wykreślonych z rejestru REGON na 10 tys. mieszkańców corocznie była niższa w badanym okresie w stosunku do województwa i kraju, podobnie zresztą kształtował się stosunek podmiotów wykreślonych z rejestru REGON do podmiotów wpisanych ogółem, przy czym w tym przypadku w 2021 r. wartość wskaźnika dla LGD (4,9) była wyjątkowo wyższa niż średnia dla województwa (4,3) i kraju (3,9). Najkorzystniejsze wartości wskaźników w 2021 r. wewnątrz obszaru osiągnęła Gmina Oleśnica, natomiast najwyższe, a tym samym niekorzystne – Gmina Łubnice.

W tabeli 7 przedstawiono wartość wskaźnika *udział przedsiębiorstw zatrudniających mniej niż 50 pracowników w liczbie mieszkańców ogółem* dla poszczególnych gmin LGD, średnio w LGD oraz województwie i kraju w roku 2016 i 2020. Przedsiębiorstwa, które zatrudniają mniej niż 50 pracowników to tzw. mikro (do 9 pracowników) i małe firmy (do 49 pracowników). Stanowią one ok. 99% polskiego sektora przedsiębiorstw.

Tabela 7. Wskaźniki dotyczące przedsiębiorczości dla obszaru LGD w porównaniu do województwa i kraju w roku 2016 i 2020

Jednostka terytorialna	Przedsiębiorstwa zatrudniające mniej niż 50 pracowników (0–9 i 10–49) ogółem		Udział przedsiębiorstw zatrudniających mniej niż 50 pracowników w liczbie mieszkańców ogółem	
	2016	2020	2016	2020
Gmina Łubnice	199	253	4,8	6,4
Gmina Oleśnica	263	279	6,8	7,3
Gmina Osiek	403	469	5,2	6,3
Gmina Połaniec	777	837	6,5	7,4
Gmina Rytwiany	448	527	7,0	8,4
LGD - Dorzecze Wisły	2 090	2 365	6,1	7,2
Województwo Świętokrzyskie	110 167	119 192	8,8	9,9
Polska	4 203 948	4 631 699	10,9	12,2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Udział przedsiębiorstw zatrudniających mniej niż 50 pracowników w liczbie mieszkańców ogółem, pomimo stałego wzrostu, w każdym z analizowanych lat był na obszarze LGD niższy niż średnio w województwie i kraju.

Przy obliczeniu wskaźnika udział przedsiębiorstw zatrudniających mniej niż 50 pracowników na obszarze LSR w liczbie mieszkańców LSR, według stanu na koniec 2020 r. ze wzoru:

$$\frac{0,25 \times \text{liczba mieszkańców}}{\text{liczba przedsiębiorstw poniżej 50 pracowników}} \text{ obszar LGD osiąga wartość 3,48.}$$

W tabeli 8 przedstawiono udział podmiotów gospodarczych według grup rodzajów działalności (PKD 2007) w 2021 r. w poszczególnych gminach LGD, średnio na obszarze, w województwie i kraju. Średni udział grupy „rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo” jest dla obszaru LGD taki sam jak średnio w kraju i nieznacznie wyższy niż średnia dla województwa. Gminy Rytwiany i Łubnice charakteryzują się wartościami wyższymi od tych średnich, jednak zgodnie z danymi GUS następuje ich znaczny spadek – w Gminie Łubnice spadek od 2016 r. o 3,6 pp., w Gminie Rytwiany spadek o 1,3 pp.

Tabela 8. Udział podmiotów gospodarczych według grup rodzajów działalności (PKD 2007) w poszczególnych gminach LGD, średnio na obszarze, w województwie i kraju w 2021 r.

Jednostka terytorialna	Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	Przemysł i budownictwo	Handel hurtowy i detaliczny	Zakwaterowanie i usługi gastronomiczne	Pozostała działalność
Gmina Łubnice	2,4	33,1	23,0	3,6	37,9
Gmina Oleśnica	1,0	63,9	15,5	0,0	19,6
Gmina Osiek	1,7	32,4	26,2	1,5	38,3
Gmina Połaniec	0,3	32,5	25,5	2,9	38,7
Gmina Rytwiany	2,9	39,0	21,3	1,7	35,1
LGD - Dorzecze Wisły	1,5	37,8	23,2	2,1	35,4
województwo świętokrzyskie	1,4	25,8	25,6	2,8	44,4
Polska	1,5	22,6	20,8	3,3	51,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Jak wynika z danych statystycznych klasyfikacji podmiotów gospodarczych według sekcji PKD 2007, największa liczba spośród wszystkich 2 440 podmiotów gospodarczych na obszarze w 2021 r. była zarejestrowana w sekcjach: F „Budownictwo” – 676 podmiotów (27,7%), G „Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle” – 570 podmiotów (23,4%) oraz C „Przetwórstwo przemysłowe” – 228 podmiotów (9,3%). Udział działalności związanej z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi to 2,1% – mniej niż średnio w województwie i kraju, przy czym w Gminie Łubnice wartość wskaźnika była wyższa od tej średniej. Na obszarze nie są zarejestrowane żadne podmioty w sekcji U „Organizacje i zespoły eksterytorialne”, a najniższe i nikłe udziały podmiotów zarejestrowane są w sekcjach B „Górnictwo i wydobywanie” oraz D „Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych”.

W badaniu ankietowym przeprowadzonym na etapie planistycznym, na pytanie: „Jakie powinny być kierunki/obszary rozwoju LGD?” (możliwość zaznaczenia 3 odpowiedzi), 47% ankietowanych wskazało odpowiedź: „wspieranie rozwoju przedsiębiorczości mieszkańców”. Mieszkańcy uznali również, że czynnikami sprzyjającymi rozwojowi obszaru może być „cyfryzacja życia codziennego, w tym rosnące możliwości pracy zdalnej” (46% odpowiedzi). Wśród zagrożeń wskazano „atrakcyjność gospodarczą sąsiednich regionów” (45% odpowiedzi). Dlatego ważne jest, aby zapewnić odpowiednie warunki na rzecz rozwoju obszaru, w tym poprzez zwiększenie dostępności szybkiego Internetu. Nowoczesne drogi promocji i komunikacji również mogą pozytywnie wpłynąć na poziom przedsiębiorczości na obszarze LGD. Istotnym aspektem będzie także pobudzanie postaw przedsiębiorczych czy budowanie współpracy między podmiotami będącymi częścią sektora gospodarczego.

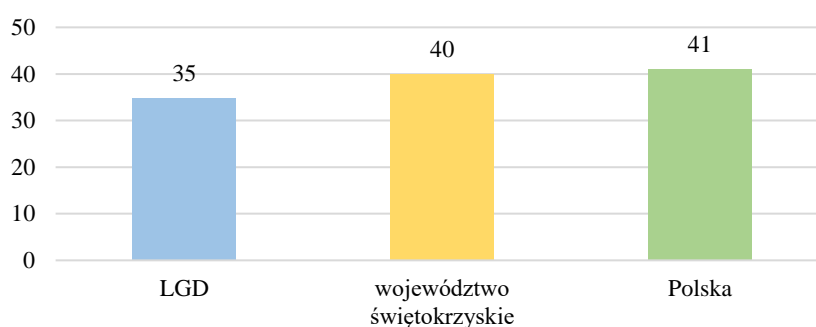
Zgodnie z Rejestrem Centralnego Wykazu Obiektów Hotelarskich¹² na całym obszarze LGD funkcjonują tylko dwa obiekty hotelarskie – oba w Gminie Rytwiany, z łączną ilością miejsc noclegowych 65.

¹²turystyka.gov.pl, inf. z dn. 30.08.2022 r.

Istnieje wiele definicji przedsiębiorczości. Jedne z nich skupiają się na rezultatach, inne na procesowości a jeszcze inne na umiejętnościach. O przedsiębiorczości na ogół mówi się w kontekście gospodarczym, natomiast istotna jest również przedsiębiorczość społeczna, rozumiana jako sfera aktywności obywatelskiej, która łączy działalność ekonomiczną z działalnością pożytku publicznego, przyczyniając się m.in. do integracji zawodowej i społecznej osób zagrożonych marginalizacją społeczną, do tworzenia miejsc pracy oraz rozwoju lokalnego. W całym powiecie staszowskim zarejestrowane jest jedno przedsiębiorstwo społeczne i nie znajduje się ono na terenie LGD Dorzecze Wisły.

Ludzie przedsiębiorczy to ludzie aktywni zawodowo i/lub społecznie. Istotna w tym zakresie jest analiza kapitału społecznego. Organizacje pozarządowe są partnerem do prowadzenia projektów prorozwojowych i płaszczyzną dla wzmocnienia się kapitału społecznego, a ich powstawanie jest wynikiem oddolnych inicjatyw, wskazujących na zaangażowanie mieszkańców w życie lokalnej społeczności. Istotna w tym zakresie jest analiza kapitału społecznego. Jednym z głównych mierników kapitału społecznego jest wskaźnik *liczba fundacji, stowarzyszeń, organizacji społecznych na 10 tys. mieszkańców* (wykres 7).

Wykres 7. Liczba fundacji, stowarzyszeń, organizacji społecznych na 10 tys. mieszkańców na obszarze LGD w porównaniu do województwa i kraju w 2021 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wewnątrz obszaru najwyższą wartością wskaźnika charakteryzowała się corocznie Gmina Rytwiany, która osiągnęła w 2021 r. wartość 44, a więc znacznie wyższą od średniej dla województwa i Polski. Najmniejszą liczbą organizacji pozarządowych w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców każdorazowo charakteryzowała się w latach 2016–2021 Gmina Łubnice (dane GUS). Poza formalnie działającymi organizacjami pozarządowymi na terenie objętym LSR funkcjonują jeszcze dość silne grupy nieformalne wśród których wymienić należy Koła Gospodyń Wiejskich, rady Sołeckiej ośrodki kultury. Na spotkaniach z zespołem ds. LSR oraz mieszkańcami zwrócono uwagę na potrzebę wzmocnienia potencjału organizacji pozarządowych na rzecz budowania oferty czasu wolnego. Ponadto w badaniu ankietowym przeprowadzonym na etapie planistycznym w październiku 2022 r. na pytanie: „Jakie powinny być kierunki/obszary rozwoju LGD?” (możliwość zaznaczenia 3 odpowiedzi) 52% ankietowanych wskazało odpowiedź: „Wspieranie aktywności społecznej mieszkańców”. Z zebranych danych wynika, że należy podjąć działania w kwestii przedsiębiorczości społecznej mieszkańców na obszarze LGD. Przewiduje się operacje realizowane w formie projektów grantowych ukierunkowanych na wzmocnienie potencjału organizacji pozarządowych. Wymaga to zaangażowania społeczności lokalnych oraz niezbędne jest zdobywanie nowych kompetencji i wiedzy przez mieszkańców LGD. Należy wzmocnić ich potencjał poprzez ogłaszanie konkursów kierowanych do trzeciego sektora. Będą oni beneficjentami działań zarówno inwestycyjnych jak i „miękkich”: warsztatów, szkoleń itp. prowadzenia projektów prorozwojowych i płaszczyzną dla wzmocnienia się kapitału społecznego. Pomocne w tym zakresie mogą być również przedsięwzięcia realizowane w partnerstwie.

1.3. Rynek pracy

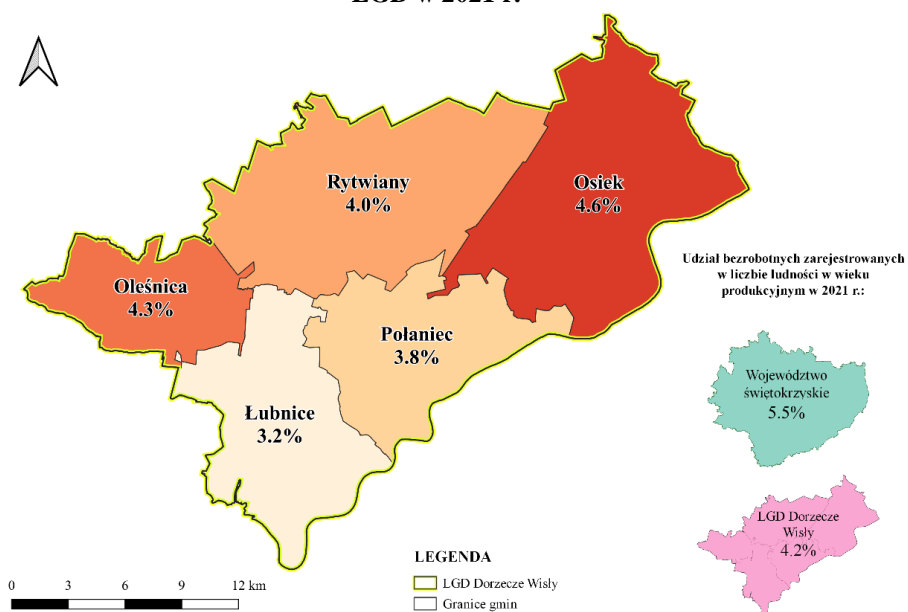
Sytuację panującą na rynku pracy odzwierciedlają wskaźniki dotyczące zatrudnienia oraz bezrobocia. Najistotniejszymi z tych wskaźników są: *udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym oraz udział długotrwale bezrobotnych w liczbie bezrobotnych ogółem* (tabela 9). Wartości tych wskaźników w 2021 r. dla poszczególnych gmin LGD przedstawiono na mapach 4 i 5.

Tabela 9. Wskaźniki bezrobocia na obszarze LGD, średnio w województwie i kraju w latach 2016–2021

Jednostka terytorialna	Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym						Udział długotrwale bezrobotnych w liczbie bezrobotnych ogółem					
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2016	2017	2018	2019	2020	2021
LGD - Dorzecze Wisły	6,4	5,2	5,0	4,8	5,5	4,2	45,3	41,9	42,9	44,8	46,0	54,3
województwo świętokrzyskie	7,4	6,1	5,9	5,7	6,4	5,5	55,0	52,2	50,5	50,2	53,8	57,4
Polska	5,6	4,6	4,2	3,8	4,5	4,0	56,0	55,0	52,4	49,9	49,3	56,6

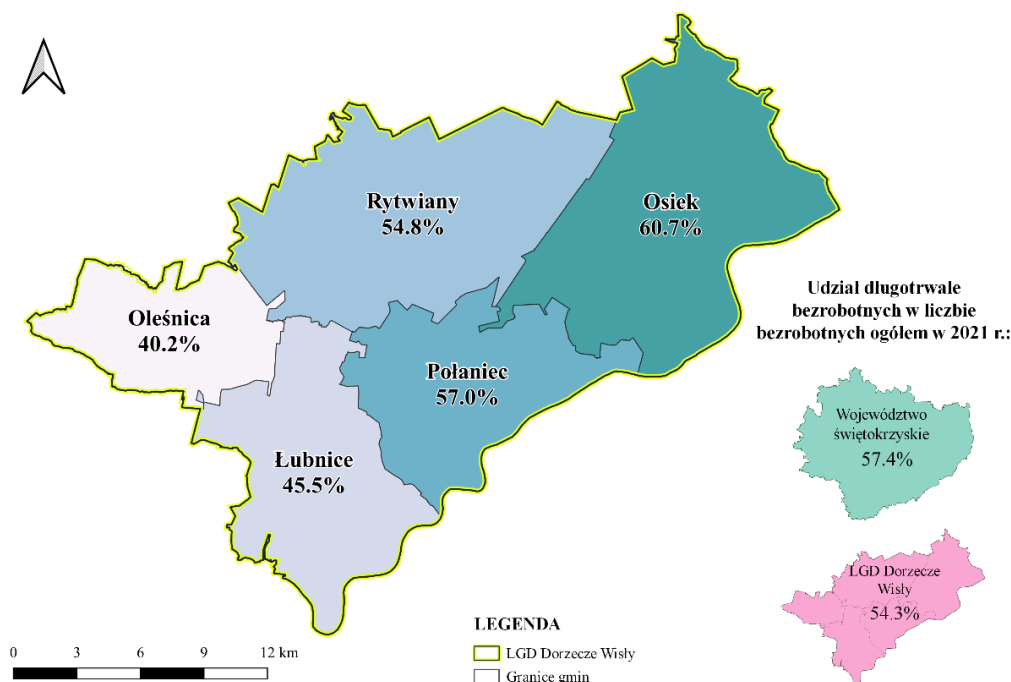
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Mapa 4. Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w poszczególnych gminach LGD w 2021 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

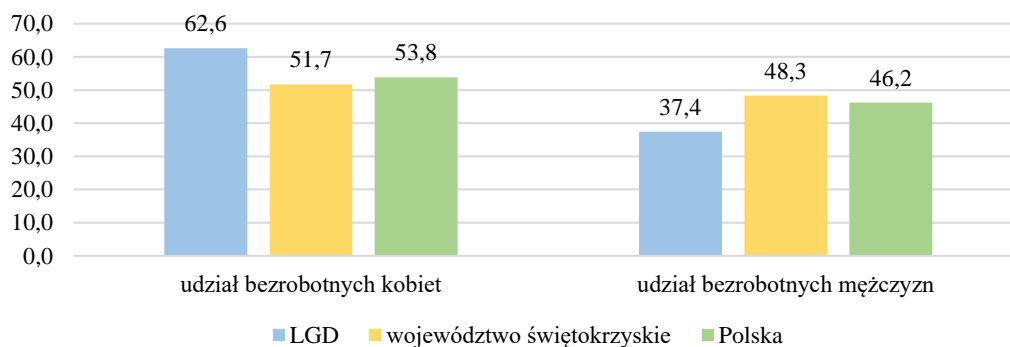
Mapa 5. Udział długotrwale bezrobotnych w liczbie bezrobotnych ogółem w poszczególnych gminach LGD w 2021 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na wykresie 8 przedstawiono procentowy udział bezrobotnych ze względu na płeć na obszarze LGD, w województwie i kraju. Wśród osób bezrobotnych na terenie LGD - Dorzecze Wisły zdecydowanie przeważają kobiety. *Udział kobiet wśród bezrobotnych ogółem* jest na tym obszarze znacznie wyższy niż średnio w województwie i kraju. Najwyższym udziałem bezrobotnych kobiet w liczbie bezrobotnych ogółem w 2021 r. charakteryzowały się gminy: Połaniec – 70,7% i Lubnice – 63,6%. Jedynie Gmina Oleśnica osiągnęła wartość niższą od średniej dla województwa i kraju – 47,1% (dane GUS).

Wykres 8. Procentowy udział bezrobotnych według płci na obszarze LGD, w województwie i kraju w 2021 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Przy obliczeniu wskaźnika *udział liczby bezrobotnych zarejestrowanych na obszarze LSR w liczbie ludności w wieku produkcyjnym na obszarze objętym LSR, według stanu na koniec 2020 r. ze wzoru:*

$$5 \times \left(1 - \frac{0,015 \times \text{ludność w wieku produkcyjnym}}{\text{liczba bezrobotnych}} \right) \text{obszar LGD osiąga wartość } 3,57.$$

Na obszarze LGD występuje niski poziom przedsiębiorczości mieszkańców oraz niekorzystna sytuacja na rynku pracy. Bezrobocie jest dużym problemem. Mimo niższego niż w województwie i kraju *udziału długotrwale bezrobotnych w liczbie bezrobotnych ogółem* – wartości wskaźnika stale rosną (tabela 9). Dane statystyczne odzwierciedlają opinię mieszkańców. W ankietach mieszkańcy wśród słabych stron obszaru wskazywali mało atrakcyjny rynek pracy (58%). Ponadto negatywnie należy odbierać udział bezrobotnych kobiet, który jest zdecydowanie wyższy niż średnio w kraju i w województwie oraz wyższy niż w przypadku mężczyzn. Podczas prac nad LSR mieszkańcy oraz Zespół ds. LSR dyskutowali na temat osób w niekorzystnej sytuacji. Z analiz danych

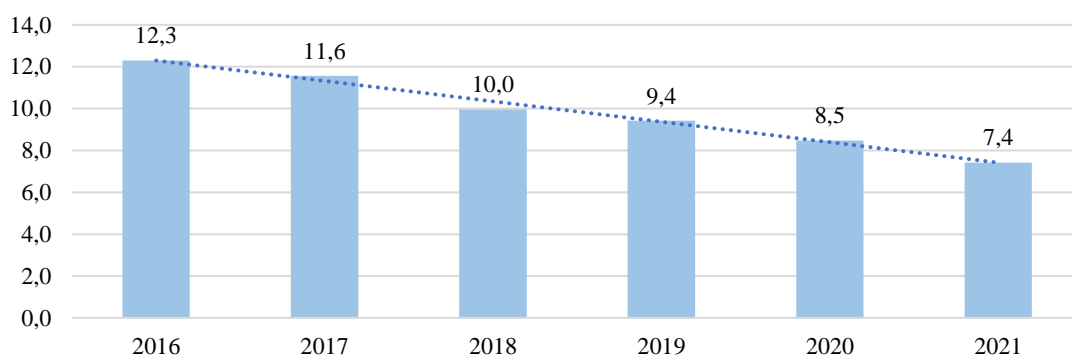
statystycznych oraz z obserwacji swojego otoczenia mieszkańcy zdecydowali, iż grupą, która potrzebuje największego wsparcia są kobiety, które były również wspierane w poprzedniej LSR i w ewaluacji rekomendowano podejmowanie dalszych działań aktywizujących kobiety. Niezbędne jest stworzenie warunków do zwiększenia dostępności miejsc pracy jak i podwyższenia zarobków. Dlatego też w LSR przewiduje się działania zmierzające do poprawy sytuacji w zakresie aktywizacji zawodowej.

1.4. Problemy społeczne

Sytuację panującą na obszarze LGD - Dorzecze Wisły w zakresie polityki społecznej obrazują następujące wskaźniki: *udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w liczbie mieszkańców ogółem, gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej wg kryterium dochodowego na 10 tys. mieszkańców, rodziny otrzymujące zasiłki rodzinne na dzieci w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców ogółem, udział % dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku.*

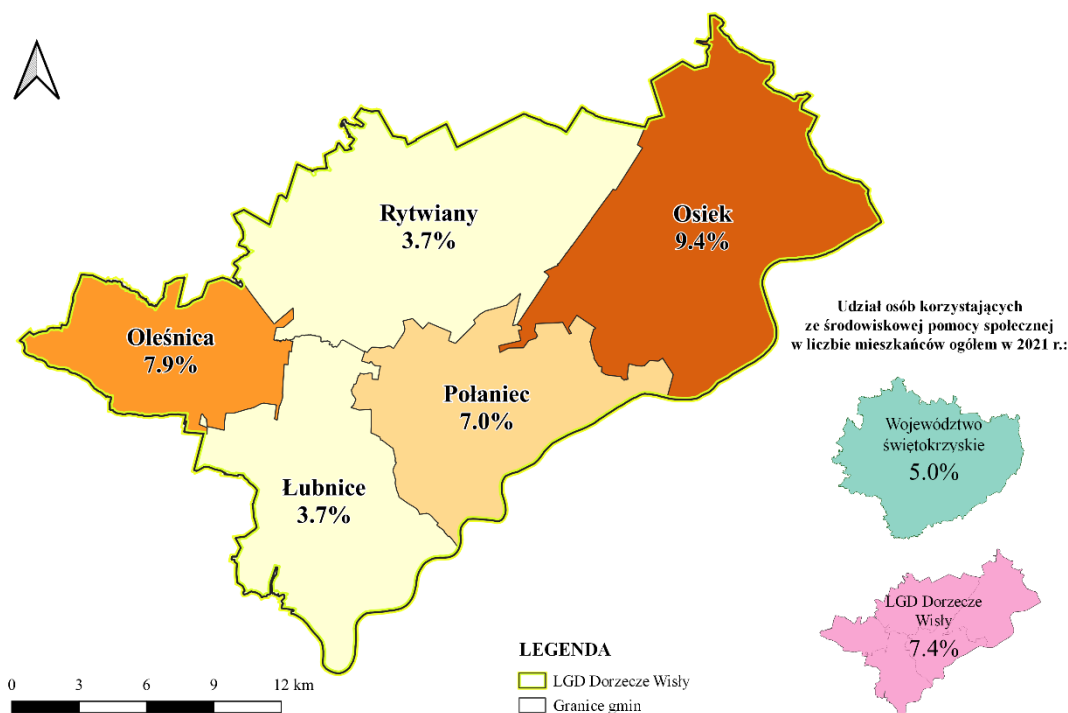
Wartość wskaźnika *udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w liczbie mieszkańców ogółem* przedstawiono na wykresie 9 oraz na mapie 6.

Wykres 9. Udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w liczbie mieszkańców ogółem na obszarze LGD w latach 2016–2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Mapa 6. Udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w liczbie mieszkańców ogółem w poszczególnych gminach LGD w 2021 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

W tabeli 10 przedstawiono wartości wskaźnika gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej wg kryterium dochodowego ogółem na 10 tys. mieszkańców.

Przy obliczeniu wskaźnika udział liczby osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej na obszarze LSR w liczbie mieszkańców obszaru objętego LSR, według stanu na koniec 2020 r. ze wzoru:

$$6 \times \left(1 - \frac{0,015 \times \text{liczba mieszkańców}}{\text{liczba osób korzystających z pomocy społecznej}} \right) \text{obszar LGD osiąga wartość } 4,94.$$

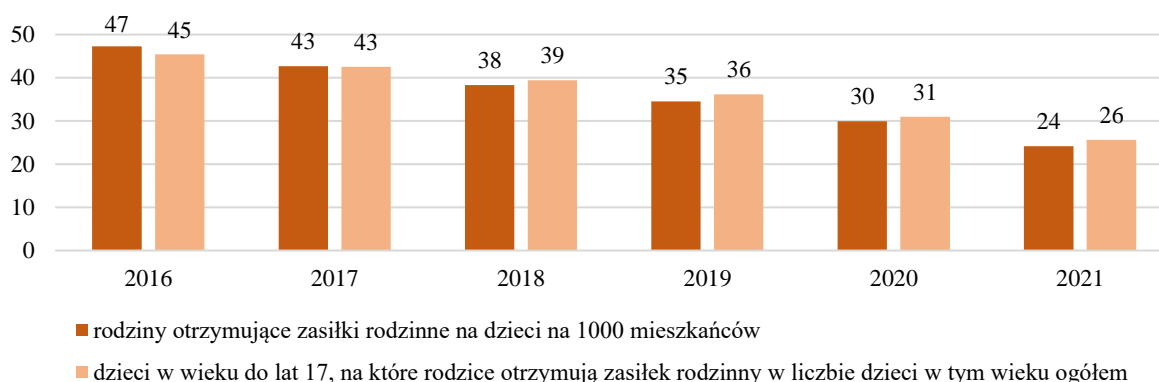
Wartości analizowanych wskaźników (wykres 9, mapa 6, tabela 10) corocznie maleją, co jest zjawiskiem pozytywnym, ale jednocześnie stanowi tendencję ogólnopolską. Pomimo spadku, średnie wartości dla LGD są nadal znacznie wyższe od średnich dla województwa świętokrzyskiego i Polski. Wartości wskaźników: rodziny otrzymujące zasiłki rodzinne na dzieci w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców ogółem oraz udział % dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku również charakteryzują się tendencją spadkową, ale podobnie jak w przypadku poprzednich wskaźników – nadal są niekorzystne w stosunku do średnich dla województwa i kraju (wykresy 10–11).

Tabela 10. Gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej wg kryterium dochodowego ogółem na 10 tys. mieszkańców w gminach LGD oraz porównanie średniej obszaru LGD do województwa i kraju w latach 2016–2021

Jednostka terytorialna	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Gmina Łubnice	722	678	654	573	475	178
Gmina Oleśnica	452	431	424	381	422	392
Gmina Osiek	429	393	392	412	379	343
Gmina Połaniec	544	560	458	450	404	367
Gmina Rytwiany	277	281	262	234	200	175
LGD - Dorzecze Wisły	479	469	426	408	370	304
województwo świętokrzyskie	358	335	315	299	278	254
Polska	268	249	233	215	200	186

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres 10. Wskaźniki: rodziny otrzymujące zasiłki rodzinne na dzieci w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców ogółem oraz udział % dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku na obszarze LGD w latach 2016–2021

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres 11. Wskaźniki: rodziny otrzymujące zasiłki rodzinne na dzieci w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców ogółem oraz udział % dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku na obszarze LGD, w województwie i kraju w 2021 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

1.5. Finanse samorządowe

Sytuację finansową samorządów z obszaru LGD - Dorzecze Wisły obrazują m.in. wskaźniki dochodów ogółem i dochodów własnych gmin w przeliczeniu na 1 mieszkańca. Średnie wartości tych wskaźników dla LGD, województwa świętokrzyskiego i Polski w latach 2016–2021 przedstawiono w tabeli 11.

Dochody ogółem w przeliczeniu na 1 mieszkańca dla wszystkich analizowanych podmiotów corocznie rosły, natomiast dochody własne gmin w przeliczeniu na 1 mieszkańca średnio na obszarze LGD od 2019 r. malały, podczas gdy średnia krajowa utrzymywała tendencję wzrostową. Zdecydowanie najwyższe wartości tych wskaźników wśród gmin LGD i jednocześnie jedyne wyższe od średniej wojewódzkiej, osiągała corocznie Gmina Połaniec: w 2021 r. dochody ogółem na 1 mieszkańca wyniosły 6 869 zł, natomiast dochody własne na 1 mieszkańca – 4 109 zł¹³.

Tabela 11. Dochody ogółem i dochody własne na 1 mieszkańca (zł) na obszarze LGD oraz porównanie do województwa i kraju w latach 2016–2021

Jednostka terytorialna	Dochody ogółem na 1 mieszkańca (zł)						Dochody własne na 1 mieszkańca (zł)					
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2016	2017	2018	2019	2020	2021
LGD Dorzecze Wisły	4 536	4 720	5 027	5 760	5 789	6 204	2 091	2 046	2 286	2 596	2 574	2 491
województwo świętokrzyskie	4 004	4 301	4 649	5 306	5 718	6 032	1 668	1 702	1 830	2 096	2 328	2 325
Polska	4 585	4 936	5 384	5 960	6 489	7 143	2 368	2 508	2 731	2 954	3 166	3 439

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Źródłami dochodów własnych jednostek samorządu terytorialnego (JST) są m.in.: wpływy z podatków, opłat, dochody z majątku JST, odsetki od nieterminowo przekazywanych należności stanowiących dochody JST, odsetki od środków finansowych gromadzonych na rachunkach bankowych, o ile odrębne przepisy nie stanowią inaczej i inne. W rozumieniu ustawy dochodami własnymi JST są również udziały we wpływach z podatku dochodowego od osób fizycznych (PIT) oraz z podatku dochodowego od osób prawnych (CIT)¹⁴. Wpływy z podatku dochodowego od osób fizycznych w przeliczeniu na 1 mieszkańca na obszarze LGD - Dorzecze Wisły z roku na rok ulegały zwiększaniu, jednak nawet w 2021 r., kiedy osiągnęły wartość najwyższą, były znacznie niższe od średniej wojewódzkiej i średniej krajowej. Wewnątrz LGD najwyższą wartość osiągnęła Gmina Połaniec (1 025 zł), a najniższą Gmina Łubnice (478 zł). Wskaźnik udział w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa – podatek dochodowy od osób prawnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca LGD w 2021 r. był wyższy niż średnio w województwie, głównie za sprawą wartości dla Gminy Połaniec (187 zł), która była najwyższą wśród gmin LGD – najniższą charakteryzowała się Gmina Łubnice (5 zł)¹⁵.

¹³Dane GUS.

¹⁴Ustawa z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego (Dz.U. z 2022 r. poz. 2267).

¹⁵Dane GUS.

W 2021 r. średnia wartość wydatków ogółem na obszarze LGD wyniosła 6 139 zł i była niższa niż średnia krajowa (6 854 zł) i jednocześnie wyższa od średniej wojewódzkiej (5 923 zł). Średnie wydatki bieżące samorządów z obszaru LGD Dorzecze Wisły w przeliczeniu na 1 mieszkańca systematycznie wzrastają, w 2021 r. były wyższe niż średnia w województwie (5 084 zł) i niższe niż średnio w Polsce (5 832 zł). Wewnątrz LGD największe wydatki bieżące na 1 mieszkańca ponosi Gmina Połaniec, natomiast najniższe Gmina Rytwiany¹⁶.

W kontekście analizy stanu finansów publicznych ważny jest także tzw. wskaźnik G, czyli wskaźnik dochodów podatkowych w przeliczeniu na 1 mieszkańca dla poszczególnych gmin. Wskaźnik ten stanowi podstawę do wyliczenia rocznych kwot części wyrównawczej subwencji ogólnej i wpłat na dany rok. W tabeli 12 przedstawiono wartość wskaźnika G dla każdej z gmin LGD - Dorzecze Wisły i średnio dla LGD w latach 2020–2022.

Dochód podatkowy na obszarze LSR obliczony jako wskaźnik *średnia arytmetyczna wskaźnika G gmin objętych obszarem LSR, według stanu na koniec 2020 r. ze wzoru:*

$$\frac{3750}{\text{średnia wartość wskaźnika G gmin objętych LSR}} \text{wynosi } 2,29.$$

Tabela 12. Wskaźnik G (zł) dla poszczególnych gmin LGD oraz średnia wartość obszaru LGD w latach 2020–2022

Jednostka terytorialna	2020	2021	2022
Gmina Łubnice	727,81	786,00	790,94
Gmina Oleśnica	1 320,31	1 462,05	1 494,62
Gmina Osiek	1 544,68	1 603,15	1 629,82
Gmina Połaniec	3 592,44	4 006,12	3 643,99
Gmina Rytwiany	989,35	1 099,45	1 185,82
LGD - Dorzecze Wisły	1 634,92	1 791,35	1 749,04

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Finansów

1.6. Walory przyrodnicze i krajobrazowe

Pod względem fizycznogeograficznym analizowany obszar położony jest w megaregionie Pozaalpejska Europa Środkowa, prowincji Wyżyny Polskie, podprowincji Wyżyna Małopolska, w makroregionach Wyżyna Kielecka i Niecka Nidziańska. Między Pilicą a Wisłą i Niecką Nidziańską znajdują się mezoregiony Podgórze Szydłowskie i Niecka Połaniecka, w których położone są gminy wchodzące w skład LGD Dorzecze – Wisły. Obszar odznacza się dużą spójnością przyrodniczą, która wynika ze zbliżonych bądź tożsamyh uwarunkowań poszczególnych elementów środowiska.

Poziom pokrycia obszaru LGD lasami to 7,4%, a więc mniej niż średnio w województwie (8,2%), ale więcej niż w kraju (6,0%). Wśród gmin LGD największy udział lasów w powierzchni ogółem występuje w gminach Połaniec i Osiek, natomiast najmniejszy w Gminie Łubnice¹⁷.

Obszar LGD posiada duże urozmaicenie budowy geologicznej i różnorodność skał występujących często na powierzchni terenu, co sprawia, że jest jednym z trzech głównych w kraju regionów wydobywania surowców mineralnych, zwłaszcza surowców skalnych wykorzystywanych przede wszystkim w budownictwie i drogownictwie. Trzeciorzędowe wapienie lekkie występują na terenie każdej z gmin wchodzących w skład LGD. Ważną pozycję w bilansie zasobów kopalin skalnych na obszarze LGD zajmują gipsy.

¹⁶ jw.

¹⁷ Dane GUS.

Zgodnie z danymi Centralnego Rejestru Form Ochrony Przyrody prowadzonego przez Generalną Dyрекcję Ochrony Środowiska, na obszarze objętym LGD - Dorzecze Wisły znajdują się następujące formy ochrony przyrody i krajobrazu¹⁸:

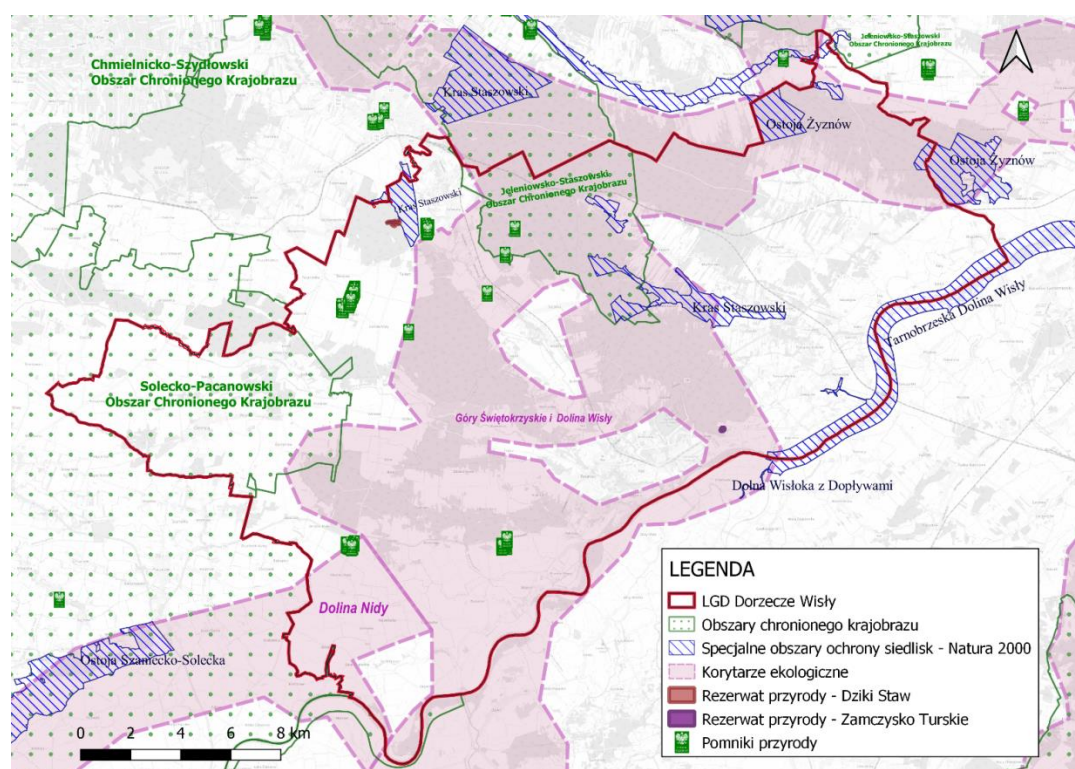
- rezerwat przyrody „Zamczysko Turskie” (Gmina Osiek);
- rezerwat przyrody „Dziki Staw” (Gmina Rytwiany);
- Jeleniowsko-Staszowski Obszar Chronionego Krajobrazu (gminy Osiek i Rytwiany);
- Solecko-Pacanowski Obszar Chronionego Krajobrazu (Gmina Oleśnica);
- Obszar Natura 2000 Kras Staszowski (gminy Osiek i Rytwiany);
- Obszar Natura 2000 Ostoja Żyźnów (Gmina Osiek);
- Obszar Natura 2000 Tarnobrzeska Dolina Wisły (gminy Osiek i Połaniec);
- zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Rytwiany” (Gmina Rytwiany);
- zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Tarczyn” (Gmina Rytwiany);
- 24 pomniki przyrody (2 w Gminie Łubnice, 6 w Gminie Połaniec, 16 w Gminie Rytwiany).

Przez teren LGD - Dorzecze Wisły przebiegają także dwa korytarze ekologiczne: Góry Świętokrzyskie i Dolina Wisły oraz Dolina Nidy. Korytarze ekologiczne to obszary umożliwiające migrację roślin, zwierząt lub grzybów. Korytarze te są ważnym elementem sieci Natura 2000, gdyż umożliwiają przemieszczanie się organizmów między siedliskami.

Łącznie na terenie 80% (4 z 5) gmin obszaru LGD występują formy ochrony przyrody takie jak obszary Natura 2000, obszary chronionego krajobrazu, rezerваты przyrody, wobec czego wskaźnik *formy ochrony przyrody na obszarze LSR osiąga wartość 4.*

Lokalizację i przestrzenny rozkład na obszarze LGD poszczególnych obszarów chronionych i korytarzy ekologicznych przedstawiono na mapie 7.

Mapa 7. Formy ochrony przyrody na obszarze gmin LGD

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Generalnej Dyrekcyj Ochrony Środowiska: Centralny Rejestr Form Ochrony Przyrody, crfop.gdos.gov.pl

¹⁸Centralny Rejestr Form Ochrony Przyrody, strona internetowa Generalnej Dyrekcyj Ochrony Środowiska, crfop.gdos.gov.pl/CRFOP/

Rozpatrując kwestię środowiska naturalnego, warto zwrócić uwagę na jakość powietrza. Diagnoza w zakresie przekroczenia standardów jakości powietrza przeprowadzona została na podstawie corocznie opracowywanych raportów przez Główny Inspektorat Ochrony Środowiska, Regionalny Wydział Monitoringu Środowiska w Kielcach, dotyczących oceny jakości powietrza w województwie świętokrzyskim. W opracowaniu pn. *Roczna ocena jakości powietrza w województwie świętokrzyskim – raport wojewódzki za rok 2021* oceny jakości powietrza wykonywane są w odniesieniu do obszaru strefy. W województwie świętokrzyskim wydzielono dwie strefy: miasto Kielce i strefa świętokrzyska. Gminy obszaru LGD zakwalifikowane są do strefy świętokrzyskiej. Głównym źródłem zanieczyszczenia powietrza w województwie świętokrzyskim jest emisja antropogeniczna pochodząca z sektora komunalno-bytowego (emisja powierzchniowa), mniejszy udział stanowią emisje z transportu (emisja liniowa) oraz z działalności przemysłowej (emisja punktowa). Jednym z największych emitatorów punktowych w województwie świętokrzyskim, poza elektrociepłownią w Kielcach oraz zakładami związanymi z przemysłem cementowym, jest elektrownia w Połańcu. Na obszarze gmin LGD wystąpiły przekroczenia poziomu docelowego B(a)P w pyłe zawieszonym PM10 pod kątem ochrony zdrowia oraz poziomu celu długoterminowego dla O₃ – pod kątem ochrony zdrowia i ochrony roślin. Przy ocenie pozostałych zanieczyszczeń (PM10, PM2,5) nie zanotowano przekroczeń na tym obszarze.

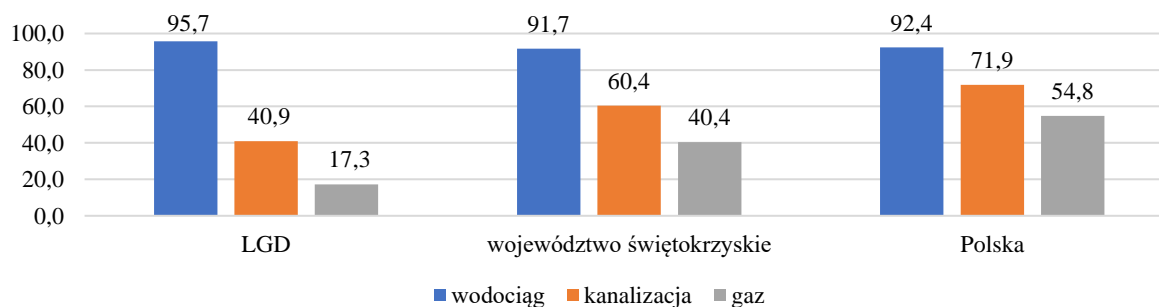
W trakcie spotkań warsztatowych oraz w badaniach ankietowych mieszkańcy w dużej mierze wskazywali walory krajobrazowe, jako potencjał obszaru. Zdaniem mieszkańców „moda na zdrowy styl życia” (34% odpowiedzi) jest szansą dla rozwoju regionu, głównie pod względem walorów przyrodniczo-krajobrazowych, które stanowią fundament do rozwoju infrastruktury rekreacyjnej i turystyki na obszarze. Istotna w tym zakresie będzie realizacja działań związanych z budowaniem czy rozbudowywaniem infrastruktury rekreacyjnej, która służyć będzie w głównej mierze rozwojowi pasji i talentów dzieci i młodzieży, promowaniu aktywności oraz kształtowaniu zdrowego trybu życia oraz integracji mieszkańców. Szanse rozwoju upatruje się również w tworzeniu przyjaznej przestrzeni publicznej sprzyjającej budowaniu i zachowaniu więzi społecznych.

1.7. Przestrzeń, infrastruktura i dostęp do usług

W kontekście przestrzeni istotny jest poziom wykorzystania instrumentów planowania przestrzeni. Bada się go m.in. poprzez wskaźnik *udział powierzchni gminy objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w powierzchni gminy ogółem (%)*. Wysoki stopień pokrycia powierzchni gminy MPZP świadczy o świadomym podejściu lokalnych władz do planowania przestrzeni. Wśród dwóch gmin LGD - Dorzecze Wisły nie obowiązują żadne (lub prawie żadne) miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego: Łubnice – 0%, Oleśnica – 1,9%. W Gminie Rytwiany udział ten wynosi zaledwie 2,9%, a w Gminie Osiek – 9,4%. Gminą z najkorzystniejszym wynikiem jest Gmina Połaniec z udziałem 52,9%¹⁹. Brak lub niski stopień pokrycia powierzchni objętej MPZP nie sprzyja koncentracji zabudowy, a rozproszona zabudowa to większe koszty inwestycji i eksploatacji infrastruktury.

Jakość i dostęp do infrastruktury to elementy podstawowe takie jak infrastruktura techniczna: wodociągowa, kanalizacyjna, gazowa itp. Na wykresie 12 zobrazowano graficznie *udział % korzystających z instalacji w ogóle ludności* średnio na obszarze LGD, województwie świętokrzyskim oraz w Polsce w 2021 r.

Wykres 12. Udział % korzystających z instalacji w ogóle ludności na obszarze LGD, w województwie świętokrzyskim oraz w Polsce w 2021 r.

¹⁹Dane GUS za 2021 r.

Tam, gdzie nie istnieje sieć kanalizacyjna, funkcjonują bezodpływowe szamba lub przydomowe oczyszczalnie ścieków. Te drugie są tańsze w eksploatacji i przede wszystkim zdecydowanie bardziej przyjazne środowisku. Na obszarze LGD najczęściej przydomowych oczyszczalni ścieków (stan na 31 grudnia 2021 r.) funkcjonowało w Gminie Łubnice (553 szt.), Gminie Rytwiany (273 szt.) i Gminie Oleśnica (226 szt.)²⁰.

Średni udział wydatków na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska w wydatkach ogółem jednostek samorządu terytorialnego wchodzących w skład LGD w latach 2016–2021 wyniósł 8,6%. Wynik ten jest wyższy od średniej dla Polski (8,1%) oraz województwa świętokrzyskiego (7,6%). Należy przy tym zauważyć, że wysoka wartość tego wskaźnika wynika z wysokich wydatków na obszarze Gminy Połaniec (12,5%), które stanowią podnoszą średnią dla całego obszaru LGD. Najniższy udział wydatków na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska w wydatkach ogółem w tym okresie zanotowano w Gminie Osiek (2,3%)²¹.

O wysokiej jakości usług publicznych świadczy m.in. dostępność dzieci do wychowania przedszkolnego na obszarze danej gminy. Celem wychowania przedszkolnego jest wspieranie całościowego rozwoju dziecka, które powinno być realizowane przez proces opieki, wychowania i nauczania. Dostępność wysokiej jakości opieki przedszkolnej na danym terenie jest jednym z czynników umożliwiających aktywność zawodową rodzicom, dlatego ważne jest nie tylko, aby przedszkola istniały, ale żeby funkcjonowały co najmniej przez 8 godzin dziennie. W tabeli 13 przedstawiono wartości wskaźników *udział dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w ogólnej liczbie dzieci w wieku 3–5 lat* oraz *liczba dzieci przypadająca na 1 placówkę wychowania przedszkolnego* w latach 2016–2021.

Tabela 13. Udział dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w ogólnej liczbie dzieci w wieku 3–5 lat oraz liczba dzieci przypadająca na 1 placówkę wychowania przedszkolnego w gminach LGD oraz porównanie średniej obszaru LGD do województwa i kraju w latach 2016–2021

Jednostka terytorialna	Udział % dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w ogólnej liczbie dzieci						Liczba dzieci przypadająca na 1 placówkę wychowania przedszkolnego					
	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Gmina Łubnice	58	54	71	60	61	60	brak danych					
Gmina Oleśnica	79	79	72	71	69	73	108	109	116	129	110	116
Gmina Osiek	63	66	69	69	74	74	233	233	226	239	248	242
Gmina Połaniec	81	87	87	91	96	106	190	187	186	179	176	170
Gmina Rytwiany	82	74	79	77	71	76	55	56	54	60	57	62
LGD - Dorzecze Wisły	74	75	78	78	79	84	147	146	145	152	148	147
województwo świętokrzyskie	77	80	84	85	82	86	79	74	73	72	72	75
Polska	81	85	87	88	85	88	86	83	80	80	81	83

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Jedyną gminą z obszaru LGD - Dorzecze Wisły, na terenie której świadczone są usługi opieki nad dziećmi do lat 3, jest Gmina Połaniec. Liczba dzieci w żłobkach na 1000 dzieci w wieku do lat 3 w Gminie Połaniec corocznie wzrasta, co jest zjawiskiem pozytywnym, jednak wzrost ten jest niższy niż średnio w województwie i kraju.

Analizując dostęp do infrastruktury i usług publicznych nie sposób pominąć kwestię oferty usług związanych z kulturą, sportem i rekreacją. Mieszkańcy obszaru wchodzącego w skład Lokalnej Grupy Działania mają dostęp do 9 bibliotek i filii, które znajdują się w każdej z gmin członkowskich, z czego najczęściej w Gminie Rytwiany – 3.

²⁰Dane GUS.

²¹jw.

W przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców średnia ilość bibliotek i filii na terenie LGD jest wyższa (2,7) niż średnio w województwie świętokrzyskim (2,1) i Polsce (2,0)²². Na obszarze LGD - Dorzecze Wisły funkcjonuje jedno kino – Kino Impresja w Połańcu z liczbą miejsc na widowni 255. Na obszarze wszystkich gmin zlokalizowane są domy i ośrodki kultury, kluby lub świetlice wiejskie.

Średni udział wydatków z budżetów gmin z obszaru LGD - Dorzecze Wisły na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w wydatkach ogółem w 2021 r. wyniósł 2,6% i był taki sam jak średnia w województwie i niewiele niższy od średniej krajowej, która wynosiła 2,9%. Biorąc pod uwagę sumę tego wskaźnika w latach 2016–2021, najwyższy udział wydatków na kulturę i dziedzictwo narodowe charakteryzuje gminy Łubnice i Połaniec (średnio po 2,8%), najniższy natomiast wystąpił w Gminie Oleśnica (2,0%). Należy jednak zwrócić uwagę, że do 2022 r. w Gminie Oleśnica nie funkcjonowała żadna publiczna instytucja kultury – z dniem 25.03.2022 r. wpisano do Rejestru Instytucji Kultury prowadzonego przez Gminę Oleśnica nowo powstałą jednostkę, tj. Miejsko-Gminne Centrum Kultury w Oleśnicy.

Dostępność usług publicznych należy rozważyć także w kontekście ochrony zdrowia. W każdej z gmin funkcjonują przychodnie zdrowia. Na ogół przychodnie świadczą szeroki katalog usług, takich jak udzielanie porad lekarskich (w tym specjalistycznych) i stomatologicznych, wykonywanie drobnych zabiegów, usług rehabilitacyjnych. Wskaźnik *porady lekarskie na 100 mieszkańców* określa poziom dostępności usług medycznych. Średnio na obszarze LGD w 2021 r. wyniósł 346 porad, co stanowiło wartość niższą od średniej dla województwa (448) i Polski (450). Najwyższą wartość na obszarze zanotowano dla Gminy Rytwiany (420), przy czym ona również była niższa od tych średnich. Najniższy wskaźnik charakteryzował Gminę Osiek (268).

W zakresie dostępności, poza usługami należy zwrócić uwagę również na infrastrukturę. Mieszkańcy obszaru na spotkaniach wskazywali na potrzebę rozwoju tzw. małej infrastruktury, która służyłaby rekreacji mieszkańców i zwiększała nie tylko estetykę i funkcjonalność przestrzeni, ale przede wszystkim wspierałaby rozwój oferty spędzania czasu wolnego. Potrzeba taka uwidoczniła się w większości programów rewitalizacji gmin zrzeszonych w LGD. Na obszarze w wielu przestrzeniach i obiektach użyteczności nadal występują bariery architektoniczne dla osób niepełnosprawnych i osób o obniżonym poziomie sprawności. Dostępność wiąże się z możliwością korzystania z usług, infrastruktury, ale też dotyczy dostępności rynku pracy czy dostępności oferty spędzania czasu wolnego. W zakresie dostępności istotny jest rozwój cyfryzacji z jednoczesnym kształceniem ludzi w celu zapobiegania wykluczeniu cyfrowemu. Analizy dostępności cyfrowej w zakresie dostępu do Internetu opisano w podrozdziale 1.12 *Innowacyjność i współpraca*.

1.8. Dziedzictwo kulturowe, tożsamość i potencjał turystyczny

Ziemia obejmująca teren LGD była obszarem osadnictwa już w epoce kamienia – paleolicie. Przyczyniły się do tego głównie korzystne warunki naturalne (rzeki zasobne w ryby, dostarczające wody, chroniące przed wrogiem, bliskość lasów obfitujących w dziką zwierzynę, stosunkowo łagodny klimat). Losy historyczne poszczególnych gmin są bardzo podobne, przy czym podobieństwo to znajduje uzasadnienie w najstarszych świadectwach żyjących na tym obszarze kultur.

Bogactwo materiału archeologicznego terenu LGD - Dorzecze Wisły dostarczyła kultura trzciniecka oraz łużycka. Dowodem na prowadzenie ożywionych kontaktów handlowych tego terenu z Imperium Rzymskim było odnalezienie w 1968 r. skarbu – monet umieszczonych w glinianym naczyniu. We wczesnym średniowieczu na terenach objętych LGD pojawiła się pierwsza osada słowiańska – załazek dzisiejszego Połańca. Z kolei najstarsze wzmianki jakie można znaleźć o Osieku pojawiają się na kartach historii w 1020 roku, kiedy król Bolesław Chrobry przyznał tę osadę benedyktynom ze Św. Krzyża oraz określił w dokumencie fundacyjnym po raz pierwszy nazwę miejscowości jako Osiek. Przez obecne tereny wiódł szlak handlowy ze Śląska i Krakowa poprzez Sandomierz na Ruś i Litwę. Był to czynnik sprzyjający rozwojowi osady. Powstał wówczas gród książęcy i osada targowa. W tym okresie został zbudowany zamek obronny, w którym w 1263 roku gościł książę Leszek Czarny. Król Bolesław Wstydlivy w 1270 roku wykupił Osiek od zakonników. Częstym i ważnym gościem w Osieku był król Kazimierz

²² Dane GUS za 2021 r.

Wielki. Natomiast pierwsze wzmianki o Oleśnicy pochodzą właśnie z czasów Kazimierza Wielkiego, kiedy miejscowość była siedzibą parafii obejmującej 49 km² powierzchni i zamieszkałej przez 240 wiernych. Początkowo osada była siedzibą rodu Oleśnickich – stąd nazwa, w późniejszym okresie należała do rodu Zborowskich i Lanckorońskich. Analizując historię Rytwian zauważyć można, iż pierwszym udokumentowanym właścicielem osady był w XIII w. Piotr Bogoria, pochodzący ze znanego Sandomierskiego rodu Bogoriów. W pierwszej połowie kolejnego stulecia Rytwiany należały do Mikołaja z Kurowa, podkanclerza koronnego i arcybiskupa gnieźnieńskiego. Wojciech Jastrzębiec z Łubnic – arcybiskup gnieźnieński i prymas Polski, autor gramatyki łacińskiej i posiadacz wielkiej fortuny, zapisany jest od 1423 roku jako kolejny właściciel Rytwian. Zaś osadnictwo na terenach dzisiejszej Gminy Łubnice datuje się od co najmniej XIV wieku. Wskazują na to dokumenty pochodzące z 1328 roku, w których wspomina się o istnieniu parafii klasztornej w Beszowej i kościele drewnianym. Choć możliwe, że osadnictwo na tych terenach jest o wiele starsze²³.

Jedną z ważniejszych dat dla całego obszaru LGD jest rok 1241, wtedy nastąpił najazd tatarski na Polskę. Według kart historii, najbardziej w tym okresie ucierpiał Połaniec, który został złupiony i spalony przez Tatarów, a w pobliżu miasta – na terenie dzisiejszej wsi Tursko Wielkie miała miejsce krwawa i dramatyczna bitwa rycerstwa polskiego z Tatarami.

Ważną postacią dla obszaru LGD - Dorzecze Wisły jest osoba Tadeusza Kościuszki, który właśnie tutaj, w okolicach Połańca wydał Uniwersał Połaniecki (właściwie Uniwersał urządzający powinności gruntowe włościan i zapewniający dla nich skuteczną opiekę rządową, bezpieczeństwo własności i sprawiedliwość w komisjach porządkowych). Formalnie był on wydany w imieniu rządu krajowego Rzeczypospolitej Obojga Narodów w oparciu o art. IV Konstytucji 3 Maja. Był to drugi po Konstytucji i zarazem ostatni akt prawny Rzeczypospolitej, który formalnie przyznawał ograniczoną wolność osobistą chłopom pańszczyźnianym.

W czasie II wojny światowej teren ten zamieszkiwał duży odsetek ludności żydowskiej. Wydarzenia mające na celu eksterminację tej ludności, rozstrzeliwania, łapanie, wywózki do obozów zagłady były dość częstym zjawiskiem. Obszary te stały się miejscem oporu i walki partyzanckiej. Działały tu: oddział „Barabasza”, oddział AK „Jędrusie”, oddział porucznika Kabaty, Bataliony Chłopskie oraz Narodowa Organizacja Wojskowa.

Z terenu LGD wywodzi się wiele znanych postaci historycznych, m.in.: Zbigniew Oleśnicki – uczestnik bitwy pod Grunwaldem, późniejszy kardynał; szereg osobowości z rodziny Zborowskich – podczaszych, starostów, kasztelanów, wojewodów; Tadeusz Kościuszko – generał polski i amerykański, Najwyższy Naczelnik Siły Zbrojnej Narodowej w insurekcji w 1794 roku; Władysław Jasiński – założyciel OP AK „Jędrusie”; Wojciech Jastrzębiec – arcybiskup gnieźnieński i prymas Polski. Szczególnym upamiętnieniem postaci Tadeusza Kościuszki są mocno osadzone w polskiej tradycji kopce ziemne. Były one sypane podczas uroczystości kościuszkowskich związanych ze stuleciem insurekcji, przez odzyskaniem przez Polskę niepodległości oraz w latach późniejszych. Usytuowane są zarówno w Polsce jak i poza jej granicami. Jeden z nich znajduje się na obszarze LGD – w Gminie Połaniec. W dniu 15 października 1917 r. miały tu miejsce uroczystości związane z setną rocznicą śmierci Tadeusza Kościuszki. Wtedy w miejscu, gdzie Kościuszko ogłosił słynny Uniwersał Połaniecki, powstała inicjatywa usypania kopca na jego cześć²⁴.

Spójność kulturowa mająca swoje korzenie w historii obszaru znajduje wyraz w istniejących obiektach kultury materialnej, są to zarówno pałacyki i kapliczki, jak również pomniki i zbiorowe mogiły wojenne ku czci poległych. W rejestrze zabytków Narodowego Instytutu Dziedzictwa²⁵ znajduje się wiele cennych zabytków zlokalizowanych na obszarze LGD, w tym: zespół klasztorny paulinów obejmujący kościół pw. św. św. Piotra i Pawła, skrzydło klasztorne, dzwonnica, cmentarz kościelny z ogrodzeniem w Beszowej (Gmina Łubnice), park pałacowy z fundamentami pałacu wraz ze stajnią na terenie dawnego folwarku w Łubnicach, kościół parafialny pw. Wniebowzięcia NMP wraz z cmentarzem w Oleśnicy, kościół parafialny pw. św. Stanisława w Osieku, drewniany kościół parafialny pw. Nawiedzenia NMP wraz z dzwonnica, cmentarzem i pomnikiem ku czci 5 poległych

²³ Portal internetowy Towarzystwa Kościuszkowskiego w Połańcu, strony internetowe samorządów gmin z obszaru LGD.

²⁴ Portal informacyjny Miasta i Gminy Połaniec, polaniec.com.pl

²⁵ Wykaz zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, strona internetowa Narodowego Instytutu Dziedzictwa, nid.pl/zasoby/rejestr-zabytkow-zasoby/, stan na 31 grudnia 2022 r.

(1918–1920) w Niekrasowie (Gmina Osiek), kościół parafialny pw. św. Marcina z kaplicą Matki Boskiej Różańcowej i cmentarzem parafialnym w Połańcu, zespół dworski w Ruszczy (Gmina Połaniec), zbiorowe mogiły wojenne w lesie „Czerwony Krzyż” (Gmina Rytwiany), młyn i dom młynarza w Grobli (Gmina Rytwiany), zespół klasztorny Kamedułów (Pustelnia Złotego Lasu), mogiła powstańców 1863 r., ruiny zamku, zespół pałacowy oraz zespół dawnej gorzelnii w Rytwianach, a także zespół pałacowy w Sichowie Dużym (Gmina Rytwiany) i kościół parafialny pw. Matki Boskiej Bolesnej wraz z cmentarzem w Strzegomiu (Gmina Rytwiany).

Analiza danych zebranych podczas spotkań z mieszkańcami oraz wyniki ankiet na potrzeby opracowania niniejszej Strategii wskazują, iż mocną stroną obszaru jest „ciekawa historia i dziedzictwo kulturowe obszaru, w tym cenne zabytki i tradycje regionu” (58% odpowiedzi). Powrót zainteresowania rodzimymi tradycjami i kulturą, szczególnie wśród ludzi młodych przyczyni się do wzmocnienia tożsamości lokalnej. Ważnym obszarem rozwoju kapitału społecznego jest pełniejsze wykorzystanie dziedzictwa naturalnego i kulturowego. Dlatego ważne jest, aby stworzyć warunki do realizowania inicjatyw podtrzymujących lokalne tradycje i kulturę. Wspomaganie lokalnych inicjatyw i form twórczego uczestnictwa w przedsięwzięciach kulturalnych i środowiskowych, wspieranie organizacji czasu wolnego, wydarzeń kulturalnych oraz współpraca z organizacjami pozarządowymi przyczynią się do podniesienia jakości życia, poczucia zakorzenienia i tożsamości kulturowej.

1.9. Rolnictwo, rynek rolny, obszary po PGR

Spójność obszaru LGD - Dorzecze Wisły pod względem ekonomicznym przedstawia ilość gospodarstw rolnych o podobnej strukturze. Na obszarze tym charakterystyczna jest duża ilość małych gospodarstw, co jest odbiciem typowej struktury wielkościowej gospodarstw na obszarach wiejskich Polski południowo-wschodniej, zwłaszcza terenów położonych na obszarach wyżynnych. W tabeli 14 przedstawiono dane z 2020 r. dotyczące udziału gospodarstw rolnych w powierzchni poszczególnych jednostek ogółem oraz udziału gospodarstw w gospodarstwach rolnych ogółem ze względu na wielkość.

Tabela 14. Struktura gospodarstw rolnych w poszczególnych gminach LGD oraz porównanie średniej obszaru LGD do województwa i kraju w 2020 r.

Jednostka terytorialna	Udział gospodarstw rolnych w powierzchni ogółem	Udział gospodarstw w gospodarstwach rolnych ogółem ze względu na wielkość			
		1–5 ha	5–10 ha	10–15 ha	15 ha i więcej
Gmina Łubnice	65,6	24,6	30,4	13,7	31,1
Gmina Oleśnica	40,6	34,4	39,5	14,1	11,8
Gmina Osiek	31,4	56,0	29,1	7,7	6,6
Gmina Połaniec	31,9	47,1	29,7	6,7	16,2
Gmina Rytwiany	24,3	52,8	25,8	6,2	14,8
LGD - Dorzecze Wisły	36,8	41,3	30,4	10,0	17,9
województwo świętokrzyskie	43,4	27,6	26,5	12,4	33,3
Polska	47,8	11,6	13,7	10,6	64,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

W 2012 roku rozpoczął się wieloletni projekt badawczy pn. Monitoring Rozwoju Obszarów Wiejskich (MROW) finansowany przez Fundację Europejski Fundusz Rozwoju Wsi Polskiej²⁶. Celem projektu jest stała obserwacja zmian społeczno-gospodarczych dokonujących się na obszarach wiejskich w Polsce. W wyniku

²⁶Strona internetowa Instytutu Rozwoju Wsi i Rolnictwa Polskiej Akademii Nauk, irwirpan.waw.pl/index.php/offer/show/538/badania/monitoring-rozwoju-obszarow-wiejskich/badania/monitoring-rozwoju-obszarow-wiejskich

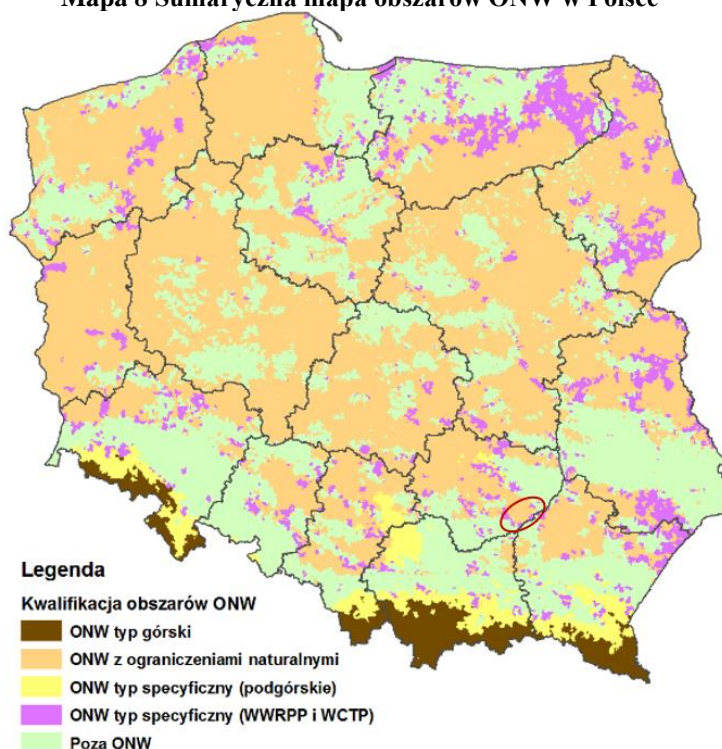
zastosowania procedur statystycznych, wykorzystujących przyjęty schemat analizy, zdefiniowano typy gmin podobnych pod względem struktury rozwoju, a więc charakteryzujących się podobną kombinacją ocen dla jedenastu składowych definiujących operacyjnie rozwój obszarów wiejskich. Przyjęta metoda pozwoliła wydzielić 7 typów gmin, które w MROW stały się przedmiotem analizy. Zgodnie z przyjętą metodologią gminy LGD -Dorzecze Wisły zostały zakwalifikowane jako następujące typy:

- *zurbanizowane, redukcja funkcji rolniczej* – Gmina Połaniec;
- *dominacja rolnictwa tradycyjnego* – Gmina Łubnice;
- *przewaga funkcji rolniczej, pośrednie* – gminy: Oleśnica, Osiek, Rytwiany.

Jakość rolniczej przestrzeni produkcyjnej została zwaloryzowana przez Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach w latach 70-tych. Wskaźnik Waloryzacji Rolniczej Przestrzeni Produkcyjnej (WWRPP) pozwala na ilościową i przestrzenną ocenę czynników naturalnych, decydujących o potencjalnej wydajności plonów na poziomie lokalnym. WWRPP jest wskaźnikiem złożonym, przyjmującym wartość maksymalną 120. Średnia wartość wskaźnika dla województwa świętokrzyskiego wynosi 69,3 punktów, przy średniej dla kraju 66,6 punktu. Jakość przestrzeni rolniczej jest jednak zróżnicowana przestrzennie. Wartość wskaźnika dla terenów powiatu staszowskiego mieści się w przedziale 40–60 punktów, a więc poniżej średniej krajowej i wojewódzkiej.

Obszary o niekorzystnych warunkach gospodarowania (ONW) to tereny, na których produkcja rolnicza jest utrudniona ze względu na warunki naturalne (mapa 8).

Mapa 8 Sumaryczna mapa obszarów ONW w Polsce

Źródło: strona internetowa Instytutu Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa Państwowego Instytut Badawczy, onw.iung.pulawy.pl/mapa

Zdecydowana większość obszaru LGD została zakwalifikowana do ONW z ograniczeniami naturalnymi. W Gminie Łubnice przeważają obszary poza ONW. Połowa obrębów Gminy Oleśnica to ONW typ specyficzny, a druga połowa to obszary spoza ONW, jeden obręb zakwalifikowano do typu ONW z ograniczeniami naturalnymi (nizinne – strefa 2). Cały obszar wiejski Gminy Osiek to ONW typ specyficzny (strefa 1) i ONW z ograniczeniami naturalnymi (nizinne – strefa 2). Teren całej Gminy Połaniec to ONW typ specyficzny oraz ONW z ograniczeniami naturalnymi. Gmina Rytwiany w całości zakwalifikowana została jako ONW z ograniczeniami naturalnymi (strefy 1 i 2).

1.10. Produkty lokalne

Dobry stan środowiska naturalnego oraz walory naturalne sprzyjają rozwojowi turystyki, w tym przede wszystkim turystyki pieszej, konnej, rowerowej oraz ekoturystyki. Żadna z gmin obszaru nie jest jednak rozpoznawalna pod względem turystycznym i nie posiada unikatowego produktu turystycznego. Znaczącym problemem jest słaba promocja miejscowych zasobów dziedzictwa naturalnego oraz kulturowego, a także słabo rozwinięta infrastruktura okołoturystyczna.

Obszar też nie charakteryzuje się wypromowanymi produktami lokalnymi wyróżniającymi się na tle regionu, jednak pomimo braku specyficznych i rozpoznawalnych na większą skalę produktów, wytwarzane są tutaj produkty tradycyjne, w tym te wpisane na Listę Produktów Tradycyjnych Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi z Województwa Świętokrzyskiego. Są to²⁷:

- Miód Królewski z Osieka (wpisany na Listę Produktów Tradycyjnych w dniu 31 lipca 2014 r. w kategorii miody). Miód Królewski z Osieka ma słodki, lekko kwaskowaty smak. Jego smak i aromat są charakterystyczne dla każdego jego gatunku, zależą przede wszystkim od lotnych substancji zapachowych zawartych w nektarze. Należy podkreślić, że udział pyłków kwiatowych w miodzie królewskim z Osieka nie powinien być mniejszy niż 20%.
- Rytwiański Karp (wpisany na Listę Produktów Tradycyjnych w dniu 7 września 2010 r. w kategorii produkty rybołówstwa). Czyste powietrze oraz rzadko spotykana flora i fauna stanowią o unikatowym i specyficznym charakterze całego obszaru geograficznego obejmującego ziemię rytwiańską. Najbardziej charakterystyczną cechą środowiska przyrodniczego w dolinie rzeki Czarnej jest obecność licznych rozległych stawów hodowlanych Rytwiany, rozlokowanych pośród olbrzymiego kompleksu leśnego. W rezerwacie „Dziki Staw” znajduje się modrzewiowy las i potońskie jezioro z okalającą go łąką, wykorzystywany obecnie jako staw rybny. Mięso karpia rytwiańskiego jest cennym źródłem łatwo przyswajalnego białka, nienasyconych kwasów tłuszczowych, witamin A i D₃, mikroelementów i fosforu, ale też składników mineralnych takich jak: wapń, magnez, potas, sód, fosfor, chlor, siarka. Dostarcza w niewielkich ilościach mikroelementów niezbędnych dla człowieka, np.: miedzi, arsenu, niklu, kobaltu, fluoru, żelaza.
- Rytwiański karp w galarecie (wpisany na Listę Produktów Tradycyjnych w dniu 19 stycznia 2016 r. w kategorii produkty rybołówstwa). W Rytwianach hodowla karpia ugruntowana jest ponad 100-letnią tradycją. Dzięki rozwiniętej hodowli karpia, na terenie gminy powstawały na jego bazie przeróżne potrawy przygotowywane przez gospodynie, a ich przepisy rozpowszechniane były przez Koła Gospodyń Wiejskich czy Stowarzyszenia.

Poza wyżej wymienionymi produktami, na obszarze są również inne produkty tradycyjne wytwarzane przez rolników i małe zakłady przetwórcze. Na terenie Gminy Łubnice produkowane są sery „Kozie Frykasy”. Na obszarze funkcjonuje także założona w 2016 r. Winnica Rytwiany. W gminach Osiek, Połaniec i Łubnice rozlokowane jest gospodarstwo pasieczne, gdzie pozyskiwane są miody odmianowe nektarowe, miody wielokwiatowe nektarowe, miody spadziowe i miody nektarowo-spadziowe, a także oferowane są produkty pszczele, takie jak: pyłek kwiatowy, pierzga pszczoła, propolis, mleczko pszczele czy wosk.

W Połańcu organizowana jest corocznie impreza cykliczna: Majowy Jarmark Połaniecki, podczas którego lokalni wytwórcy i przedsiębiorcy mogą przedstawić swoją działalność związaną ze sztuką, kulturą ludową, lokalnym folklorem, rękodziełem.

1.11. Edukacja

W zakresie szkolnictwa podstawowego, na obszarze LGD - Dorzecze Wisły zlokalizowane są²⁸:

- na terenie Gminy Połaniec: trzy publiczne placówki oświatowe – w Połańcu, Zrębinie i Ruszczy;

²⁷Strona internetowa Urzędu Marszałkowskiego Województwa Świętokrzyskiego, Lista produktów tradycyjnych, swietokrzyskie.pro/urzedy/lista-produktow-tradycyjnych, stan na dzień 28.04.2022 r. – 95 produktów.

²⁸ Podstawie raportów o stanie gminy za 2021 r.

- na terenie Gminy Rytwiany: trzy publiczne placówki oświatowe – w Rytwianach, Strzegomiu i Sichowie Dużym;
- na terenie Gminy Osiek: pięć publicznych placówek oświatowych – w Osieku, Pliskowoli, Suchowoli, Ossali i Szwagrowie;
- na terenie Gminy Oleśnica: jedna publiczna placówka oświatowa – w Oleśnicy;
- na terenie Gminy Łubnice: cztery publiczne placówki oświatowe – w Łubnicach, Wilkowej, Gacach Słupieckich i Budziskach.

W tabeli 15. przedstawiony został *współczynnik skolaryzacji brutto* oraz *liczba uczniów w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców*. Współczynnik skolaryzacji jest miarą powszechności nauczania, tj. służy do oceny aktywności edukacyjnej ludności.

Tabela 15. Współczynnik skolaryzacji brutto oraz liczba uczniów w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w gminach LGD oraz porównanie średniej obszaru LGD do województwa i kraju w latach 2016–2020

Jednostka terytorialna	Współczynnik skolaryzacji brutto					Liczba uczniów w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców				
	2016	2017	2018	2019	2020	2016	2017	2018	2019	2020
Gmina Łubnice	95,4	88,9	88,7	88,5	88,9	55	60	68	67	69
Gmina Oleśnica	91,2	93,1	93,9	92,2	90,0	48	59	68	70	68
Gmina Osiek	86,5	86,6	86,0	85,4	85,6	54	62	70	71	72
Gmina Połaniec	102,0	100,6	100,0	99,8	99,1	64	74	85	85	86
Gmina Rytwiany	94,2	93,56	90,1	88,3	90,0	54	64	73	72	71
LGD - Dorzecze Wisły	93,9	92,6	91,8	90,8	90,7	57	66	76	76	76
województwo świętokrzyskie	94,7	93,5	93,6	93,3	93,7	54	63	72	73	73
Polska	96,6	95,2	95,5	95,1	96,0	60	69	79	80	81

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Ze względu na to, że w Polsce nauka w szkołach podstawowych jest obowiązkowa, współczynnik skolaryzacji osiąga dość wysokie wartości, ponieważ wszystkie dzieci w wieku szkolnym powinny być objęte nauką. Wartość wskaźnika poniżej 100% nie oznacza, że dzieci nie uczęszczają do szkół w ogóle, ale może wynikać z faktu, że kształcą się w szkołach zlokalizowanych na obszarze innych jednostek terytorialnych lub też kształcą się za granicą. W drugą stronę – współczynnik powyżej 100% (np. w Gminie Połaniec w latach 2016–2017) oznacza, że do szkół na terenie gminy uczęszczają osoby zameldowane poza nią (najczęściej z gmin sąsiednich) i jest to charakterystyczne dla miast, ale może też oznaczać, że w tych szkołach uczą się osoby, które przekroczyły wiek nominalnie przypisany temu poziomowi edukacji. Im niższy współczynnik skolaryzacji, tym mniej dzieci, które w danej gminie powinny realizować obowiązek szkolny. Można założyć, że jeśli dzieci z danej gminy nie uczęszczają w niej do szkoły, to istnieje duże prawdopodobieństwo, że w ogóle fizycznie ich tam nie ma, a co za tym idzie – nie ma też rodziców (wyjazd za granicę, praca i nauka w większych ośrodkach miejskich).

Powyższe dane statystyczne pozyskane z GUS skonfrontowano z danymi pozyskanymi bezpośrednio w szkołach podstawowych z obszaru LGD. Najlepsze wyniki osiągają gminy Połaniec i Oleśnica, natomiast i w tym przypadku średnia wartość dla LGD nie jest korzystna i oznacza, że na obszarze do szkół uczęszcza mniej uczniów niż liczba osób przypisana do nich w danym roku szkolnym (tabela 16).

Jakość szkolnictwa w poszczególnych gminach obrazują średnie wyniki z egzaminów w klasie 8 szkoły podstawowej, które są zakończeniem tego etapu nauczania. Po reformie szkolnictwa, w wyniku której zlikwidowano gimnazja, pierwszy egzamin ósmoklasisty odbył się w 2019 r. Według najaktualniejszych danych, najlepsze wyniki z egzaminu w roku 2022 osiągnęli uczniowie szkół w Połańcu w zakresie języka polskiego (64,5%) i języka angielskiego (63,9%) oraz w Osieku w zakresie matematyki (63,7%).

W tabeli 17 przedstawiono średnie wyniki z egzaminów ósmoklasisty w poszczególnych gminach LGD Dorzecze Wisły oraz średnią LGD w porównaniu do średniej wojewódzkiej i krajowej w latach 2019–2022 w ramach trzech podstawowych przedmiotów, tj. język polski, język angielski, matematyka (kolorem zielonym wpisano dwa najlepsze wyniki w danym roku z danego przedmiotu wśród gmin obszaru LGD).

Tabela 16. Liczba uczniów w obwodach szkolnych obejmujących daną gminę oraz liczba osób, które w danym roku rozpoczęły naukę w szkole na terenie danej gminy z obszaru LGD w latach 2019–2021

Gmina	Ilość osób w 2019 r.		Ilość osób w 2020 r.		Ilość osób w 2021 r.		% udział 2021
	w obwodach szkolnych obejmujących gminę	które rozpoczęły naukę na terenie gminy	w obwodach szkolnych obejmujących gminę	które rozpoczęły naukę na terenie gminy	w obwodach szkolnych obejmujących gminę	które rozpoczęły naukę na terenie gminy	
Gmina Łubnice	400	317	372	283	364	279	76,6
Gmina Oleśnica	269	271	259	261	271	273	100,7
Gmina Osiek	668	580	672	554	671	544	81,1
Gmina Połaniec	954	1 003	957	1 008	944	1 000	105,9
Gmina Rytwiany	602	516	585	524	575	533	92,7
SUMA	2 893	2 687	2 845	2 630	2 825	2 629	93,1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych szkół podstawowych gmin z obszaru LGD Dorzecze Wisły

Tabela 17. Wyniki egzaminu ósmoklasisty w gminach LGD oraz porównanie średniej obszaru LGD do województwa i kraju w latach 2019–2022

Jednostka terytorialna	Język polski				Matematyka				Język angielski			
	2019	2020	2021	2022	2019	2020	2021	2022	2019	2020	2021	2022
Gmina Łubnice	66,3	62,9	65,4	61,7	52,3	49,9	49,3	57,3	48,2	46,0	60,3	58,1
Gmina Oleśnica	53,0	45,9	60,5	53,6	38,9	40,2	54,5	44,6	47,3	35,2	60,1	54,7
Gmina Osiek	63,6	62,4	59,1	60,2	46,3	48,1	62,5	63,7	51,2	52,2	52,5	61,4
Gmina Połaniec	61,0	56,2	56,5	64,5	41,9	41,2	40,4	53,2	56,9	49,6	62,2	63,9
Gmina Rytwiany	62,9	63,1	61,0	60,7	47,8	49,9	46,0	55,2	52,3	52,0	52,5	55,4
LGD - Dorzecze Wisły	61,4	58,1	60,5	60,1	45,4	45,9	50,5	54,8	51,2	47,0	57,5	58,7
województwo świętokrzyskie	63,5	58,5	59,1	59,4	44,1	45,8	47,0	57,1	56,9	52,4	64,5	65,1
Polska ²⁹	63	59	60	60	45	46	47	57	59	54	66	67

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Edukacji i Nauki (mapa.wyniki.edu.pl/MapaEgzaminow)

Poza nauką na poziomie podstawowym, na obszarze LGD - Dorzecze Wisły mieszkańcy mają dostęp do kształcenia na szczeblu średnim, tj. w technikum i liceum ogólnokształcącym Zespołu Szkół im. Oddziału Partyzanckiego AK „Jędrusie” w Połańcu.

1.12. Innowacyjność i współpraca

Elementem bazowym oceniającym innowacyjność regionu jest ilość podjętych działań w kierunku rozwoju nowoczesnych technologii, infrastruktury, sfery badania i rozwój (B+R) oraz społeczeństwa informacyjnego. Każde z wymienionych działań mogło być w ostatnich latach realizowane przy dofinansowaniu w ramach Programu Operacyjnego Inteligentny Rozwój (POIR) na lata 2014–2020. We wskazanym okresie na terenie województwa

²⁹ Dane dla kraju dostępne w wartościach zaokrąglonych do liczb całkowitych.

świętokrzyskiego podpisano umowy/wydano decyzje o dofinansowanie 214 projektów ze wsparciem w ramach ww. programu. Na obszarze powiatu staszowskiego było ich 9 (4,2% projektów w województwie), z czego na obszarze samego LGD tylko 1 na terenie Gminy Połaniec³⁰. Średni udział przedsiębiorstw innowacyjnych w ogólnej liczbie przedsiębiorstw w 2020 roku w województwie świętokrzyskim wynosił 25,8% – był to wzrost w stosunku do 2016 r. o 15,4 pp., jednak nadal wynik w 2020 r. był niższy od średniej w Polsce – 31,2% (dane GUS).

Innowacyjność ma znaczący wpływ na rozwój gospodarki. Innowacyjna gospodarka jest istotnym instrumentem kształtowania wysokiej jakości życia mieszkańców oraz wzmacniania konkurencyjności regionu. W czerwcu 2021 r. Komisja Europejska opublikowała *Europejski Ranking Innowacyjności 2021*, który pokazuje, że wyniki krajów Europy w zakresie innowacji poprawiają się w całej Unii Europejskiej. Od 2014 r. wyniki w zakresie innowacji wzrosły średnio o 12,5%. Zgodnie z opracowaniem województwo świętokrzyskie znalazło się na 225. pozycji w rankingu 240 regionów Unii Europejskiej – niżej wśród regionów Polski znalazł się tylko „Mazowiecki Regionalny”, natomiast najwyższą pozycję w kraju objął „Warszawski stołeczny” (137. miejsce w rankingu).

Dla województwa świętokrzyskiego opracowana została i przyjęta przez Zarząd Województwa Świętokrzyskiego *Regionalna Strategia Innowacji Województwa Świętokrzyskiego 2030+*, opierająca się na idei tzw. inteligentnych specjalizacji. Są to obszary aktywności gospodarczej, które mają potencjał, aby sprzyjać wzrostowi gospodarczemu opartemu na innowacjach, przedsiębiorczości i konkurencyjności. W województwie świętokrzyskim inteligentnymi specjalizacjami są: przemysł metalowo-odlewniczy, nowoczesne rolnictwo i przetwórstwo rolno-spożywcze, zasobooszczędne budownictwo, turystyka zdrowotna, technologie informacyjno-komunikacyjne, branża targowo-kongresowa oraz zrównoważony rozwój energetyczny.

W *Lokalnej Strategii Rozwoju Lokalnej Grupy Działania - Dorzecze Wisły na lata 2014–2020* przyjęto jako definicję innowacyjności: „wdrożenie nowego produktu, technologii lub usługi, dotychczas nie stosowanych na obszarze LGD”. Spełnienie kryterium innowacyjności było weryfikowane przez członków Rady na podstawie wniosku, przedstawionej argumentacji wnioskodawcy, własnej wiedzy oraz znajomości obszaru objętego LSR. Zgodnie z *Ewaluacją zewnętrzną Lokalnej Strategii Rozwoju Lokalna Grupa Działania - Dorzecze Wisły*: „kryterium to uznane zostało przez członków Rady jako bardzo trudne, głównie z uwagi na to, iż problemy wywoływała definicja czy „kreatywność” wnioskodawców, którzy naciągali pomysły, utrudniając obiektywną ocenę. Mimo tego faktu zdarzały się operacje, w których elementy innowatorskie dało się odnaleźć, jak np. produkcja warzyw liofilizowanych, ale zaliczyć trzeba też biuro turystyczne, wypożyczalnie samochodów, których wcześniej na obszarze LGD nie było”³¹.

W kontekście innowacyjności i warunków do jej rozwoju warto przeanalizować kwestię cyfryzacji, w tym dostępu do wysokiej jakości Internetu. Zgodnie z danymi Urzędu Komunikacji Elektronicznej aktualna³² penetracja lokalowa 100 Mb/s³³ dla gmin obszaru LGD jest najwyższa w Gminie Rytwiany (81%) i tylko w niej przekracza średnią dla Polski. Jest to pozytywna informacja w kontekście atrakcyjności osiedleńczej miejsca. Najgorsza sytuacja w tym kontekście występuje w gminach: Osiek (18%) i Łubnice (35%), przy czym dla tej pierwszej wyznaczono cel strategiczny wzrostu do 2025 r. do łącznej wartości 69%, co jednak dalej będzie wartością poniżej średniej dla Polski, która do tego czasu też zapewne wzrośnie.

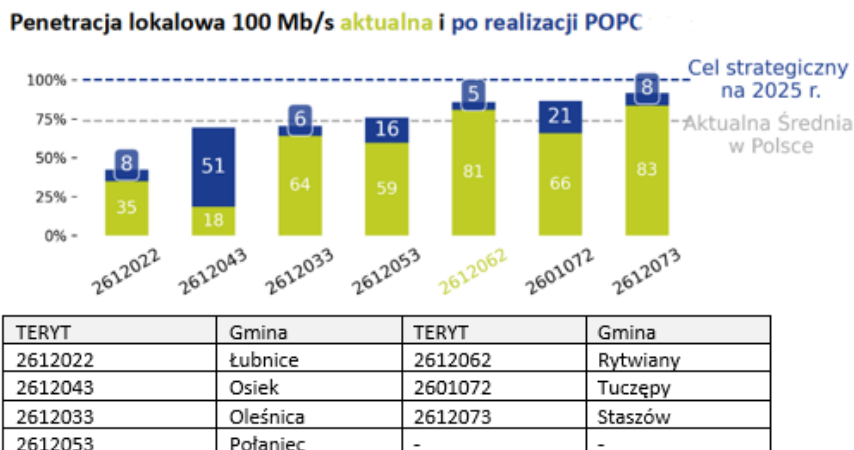
³⁰Dane GUS, stan na dzień 31 grudnia 2021 r.

³¹*Ewaluacja zewnętrzna Lokalnej Strategii Rozwoju Lokalna Grupa Działania „Dorzecze Wisły”, Kraków 2022.*

³² Inf. z dn. 31.08.2022 r.

³³ Penetracja lokalowa to stosunek liczby wszystkich lokali mieszkalnych w budynkach w zasięgu sieci min. 100 Mb/s (budynek, w którym operatorzy deklarują możliwość świadczenia danych usług) do ogólnej liczby lokali mieszkalnych na analizowanym obszarze. Należy wyjaśnić, że na potrzeby monitorowania postępów realizacji celów Europejskiej Agendy Cyfrowej gospodarstwo domowe utożsamiane jest z lokalem mieszkalnym.

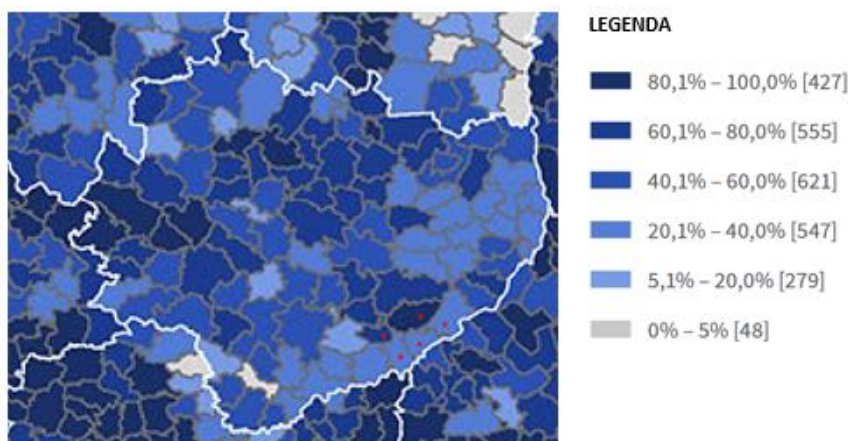
Wykres 13. Penetracja lokalowa 100 Mb/s aktualna i planowana po realizacji Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa (2014–2020) w Gminie Rytwiany na tle gmin sąsiednich, w tym wszystkich z obszaru LGD

Źródło: Urząd Komunikacji Elektronicznej, Atlas szerokopasmowego dostępu do Internetu, mapbook.uke.gov.pl/areas

Biorąc pod uwagę penetrację budynkową zasięgami Internetu stacjonarnego o przepustowości co najmniej 30 Mb/s, sytuacja na obszarze nie jest najlepsza, ponownie z wyjątkiem Gminy Rytwiany, gdzie wartość wskaźnika mieści się w najwyższym przedziale, tj. 80,1–100,0%. Najniższe wskaźniki na obszarze (20,1–40,0%) osiągają gminy: Łubnice, Połaniec i Osiek (mapa 17).

Mapa 9. Penetracja budynkowa zasięgami Internetu stacjonarnego o przepustowości co najmniej 30 Mb/s – fragment mapy dla województwa świętokrzyskiego

Źródło: Urząd Komunikacji Elektronicznej, Raport o stanie rynku telekomunikacyjnego w Polsce w 2021 roku, s. 115

Lokalna Grupa Działania – Dorzecze Wisły w ramach poprzedniej LSR zrealizowała dwa projekty współpracy: „Kreator przedsiębiorczości” oraz „Tworzenie, oznakowanie i promocja szlaków turystycznych”. Pierwszy z nich dotyczył stworzenia warunków do powstania stabilnych mikroprzedsiębiorstw i podmiotów ekonomii społecznej, rozwoju istniejących firm oraz kształtowania postaw przedsiębiorczych wśród dzieci i młodzieży. Podstawą drugiego było zaś tworzenie, oznakowanie i promocja szlaków turystycznych. Projekty współpracy idealnie wpasowały się w cele określone w LSR. Dotyczyły one priorytetowych kwestii, czyli przedsiębiorczości, kapitału społecznego, infrastruktury rekreacyjnej i turystyki. Działalność Lokalnej Grupy Działania wpływa na poprawę komunikacji i poziomu współpracy pomiędzy mieszkańcami obszaru. Podkreślić należy fakt, iż we wszystkich projektach grantowych w poprzedniej LSR jednym z kryteriów było lokalne partnerstwo. W konsekwencji większość stowarzyszeń ubiegających się o dofinansowanie włączyło do działań inne stowarzyszenia i mieszkańców.

1.13. Zasada równości szans i niedyskryminacji

LGD Dorzecze – Wisły poważnie podchodzi do kwestii przestrzegania zasady równości szans i niedyskryminacji, w tym dostępności dla osób z niepełnosprawnościami lub ludzi młodych oraz zasady równości

kobiet i mężczyzn. W poprzedniej LSR określono konkretną grupę defaworyzowaną, którą stanowią osoby do 29. roku życia (w tym studenci i absolwenci), ze względu na odpływ szczególnie młodych i wykształconych osób do większych aglomeracji miejskich. Wybór ten był wynikiem przeprowadzonej diagnozy. W obecnej LSR planuje się aktywizację osób młodych (do 25. roku życia), a także aktywizację osób starszych, co ściśle związane jest z wnioskami z przeprowadzonej diagnozy. Jako grupę w niekorzystnej sytuacji, dla której przewidziano szczególne wsparcie, wskazano kobiety, ponieważ mają one nierówny w stosunku do mężczyzn dostęp do rynku pracy (zgodnie z diagnozą udział kobiet w osobach bezrobotnych ogółem znacznie przekracza udział mężczyzn). Podczas wdrażania LSR upowszechniane i wdrażane będą rozwiązania innowacyjne, w tym cyfrowe, usuwające bariery rozwojowe wsi.

1.14. Zagrożenie trwałą marginalizacją

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR 2030) to podstawowy dokument strategiczny polityki regionalnej państwa. Dokument przedstawia cele polityki regionalnej oraz działania i zadania, jakie do ich osiągnięcia powinien podjąć rząd, samorządy: wojewódzkie, powiatowe i gminne oraz pozostałe podmioty uczestniczące w realizacji tej polityki w perspektywie roku 2030. Istotną częścią dokumentu jest Załącznik 1. *Lista gmin zagrożonych trwałą marginalizacją: programowanie 2021–2027*. Obszary zagrożone trwałą marginalizacją to zróżnicowane przestrzennie pod względem poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego, jak i funkcji gospodarczych skupiska gmin wiejskich i powiązanych z nimi funkcjonalnie małych miast, w których nastąpiła kumulacja negatywnych zjawisk społecznych i ekonomicznych.

Wśród gmin z obszaru LGD - Dorzecze Wisły na powyższej liście znalazły się dwie gminy: Łubnice i Oleśnica. Są to jedyne gminy określone jako zagrożone trwałą marginalizacją w całym powiecie staszowskim. Na poziomie regionalnym, w *Strategii Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2030+*, wyznaczone w KSRR 2030 obszary zagrożone trwałą marginalizacją na terenie województwa świętokrzyskiego określono jako jeden z obszarów strategicznej interwencji: *OSI Obszary zagrożone trwałą marginalizacją*.

2. Analiza SWOT

Analiza SWOT to jedno z najpopularniejszych i najsukuteczniejszych narzędzi analitycznych wykorzystywanych we wszystkich obszarach planowania strategicznego. Jej nazwa pochodzi od akronimów angielskich słów *Strengths* (mocne strony), *Weaknesses* (słabe strony), *Opportunities* (szanse) i *Threats* (zagrożenia). Polega ona na zidentyfikowaniu wymienionych wyżej czterech grup czynników, dzięki czemu można je odpowiednio wykorzystać w procesie zaplanowanego rozwoju lub zniwelować skutki ich negatywnego wpływu. Dzięki tej metodzie można również pogrupować czynniki na pozytywne (mocne strony i szanse) oraz negatywne (słabe strony i zagrożenia). Często dzieli się je również na czynniki wewnętrzne (opisujące mocne i słabe strony danej jednostki) oraz czynniki zewnętrzne (czyli szanse i zagrożenia wynikające z jej mikro- i makrootoczenia). Czynniki wewnętrzne (mocne i słabe strony) są zależne m.in. od władz lokalnych i lokalnej społeczności, natomiast czynniki zewnętrzne (szanse i zagrożenia) należące do otoczenia bliższego i dalszego są niezależne od władz danej jednostki, a także jej mieszkańców.

Analiza SWOT dla obszaru LGD – Dorzecze Wisły (tabela 19) została przeprowadzona w oparciu o dostępne dane uzyskane podczas prac nad diagnozą obszaru, w tym dane GUS, a przede wszystkim z wykorzystaniem zróżnicowanych metod partycypacji społecznej. W analizie starano się uwzględnić możliwie najwięcej rekomendacji, uwag i opinii lokalnej społeczności, będącej przedstawicielami wszystkich trzech sektorów: społecznego, gospodarczego i publicznego oraz mieszkańców.

Tabela 18. Schemat analizy SWOT

S	<i>Strengths</i>	Silne strony, atuty, zalety	ZASOBY
W	<i>Weaknesses</i>	Słabe strony, słabości, wady	
O	<i>Opportunities</i>	Szanse, możliwości, okazje	OTOCZENIE
T	<i>Threats</i>	Zagrożenia, trudności	

Źródło: opracowanie własne

Tabela 19. Analiza SWOT

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
1. Rozwijające się budownictwomieszaniowe na obszarze – stosunkowo wysoki wskaźnik pozwoleń wydanych na budowę i zgłoszeń budowy z projektem budowlanym, spowodowany głównie atrakcyjnością osiedleńczą Gminy Rytwiany.	1. Malejąca liczba ludności spowodowana ujemnym przyrostem naturalnym i ujemnym saldem migracji.
2. Wysoki udział osób z dostępem do sieci wodociągowej.	2. Niekorzystna struktura piramidy wieku i płci oraz szybkie tempo wzrostu wskaźników obciążenia demograficznego.
3. Ciekawa historia i dziedzictwo kulturowe obszaru, w tym znane osobistości związane z obszarem i cenne zabytki.	3. Niski poziom przedsiębiorczości mieszkańców – mała liczba istniejących i niewystarczająca liczba nowo rejestrowanych podmiotów gospodarczych.
4. Urozmaicona budowa geologiczna i bogactwo surowców naturalnych – jeden z głównych ośrodków w kraju wydobywania surowców wykorzystywanych w budownictwie i drogownictwie.	4. Niedostateczna aktywność mieszkańców w organizacjach pozarządowych – niższa od średniej w województwie i kraju liczba organizacji pozarządowych przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców.
5. Wyższy niż średnio w Polsce poziom lesistości obszaru.	5. Zdecydowana przewaga kobiet wśród osób bezrobotnych – znacznie wyższa od średniego udziału w województwie i kraju.
6. Unikatowe walory przyrodniczo-krajobrazowe i czyste środowiskonaturalne, w tym różnorodne formy ochrony przyrody.	6. Stosunkowo szybko pogłębiające się zjawisko długotrwałego bezrobocia.
7. Bardzo duże zainteresowanie wsparciem w podejmowaniu lub rozwoju działalności gospodarczej.	7. Duże rozdrobnienie gospodarstw rolnych.
-	8. Średni udział w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa – podatek dochodowy od osób fizycznych w przeliczeniu na 1 mieszkańca niższy niż średnia w województwie i kraju.
-	9. Ubożenie mieszkańców – wysoki udział osób i gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców oraz wysoki udział rodzin otrzymujących zasiłki rodzinne w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców, a także wysoki % udział dzieci do lat 17 w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny.
-	10. Niski i malejący współczynnik skolaryzacji, świadczący o tym, że część mieszkańców realizuje obowiązek szkolny poza obszarem.
-	11. Niewystarczający dostęp do opieki nad dziećmi do lat 3 i miejsc wychowania przedszkolnego.
-	12. Stosunkowo niski stopień skanalizowania obszaru i niski stopień korzystających z sieci gazowej.
-	13. Niezadowalający poziom dostępności usług medycznych.
-	14. Zdecydowane braki w pokryciu obszaru miejscowymi planami przestrzennymi – nieodpowiednie podejście do planowania przestrzeni.
-	15. Braki w rozwiązaniach cyfrowych i w innowacyjnym podejściu do wzrostu gospodarczego obszaru.
-	16. Sceptycyzm i pogłębiający się marazm wśród mieszkańców.
-	17. Brak przedsięwzięć społecznych i słabo rozwinięta ekonomia społeczna oraz słaba konsolidacja i współdziałanie sektora pozarządowego.

-	18. Niewystarczające wykorzystanie walorów przyrodniczych i kulturowych.
SZANSE	ZAGROŻENIA
1. Członkostwo Polski w Unii Europejskiej.	1. Zmiany klimatu.
2. Cyfryzacja życia codziennego.	2. Emigracja mieszkańców Polski.
3. Wzrost świadomości obywatelskiej, w tym poczucia tożsamości i identyfikacji z miejscem zamieszkania.	3. Depopulacja mieszkańców województwa świętokrzyskiego.
4. Wzrost średniej długości życia.	4. Atrakcyjność gospodarcza sąsiednich regionów.
5. Moda na migracje z większych miast na wieś.	5. Konsekwencje społeczne i gospodarcze związane z występowaniem pandemii COVID-19, wojny w Ukrainie i ewentualnych innych nieprzewidzianych wydarzeń.
	6. Położenie znacznej części obszaru na terenach zagrożonych wystąpieniem powodzi.
	7. Wykluczenie cyfrowe.
	8. Wzrost kosztów życia mieszkańców obszaru.

Źródło: opracowanie własne

Wnioski z analizy SWOT

Obszar LGD - Dorzecze Wisły posiada ukierunkowaną tożsamość lokalną mieszkańców, wynikającą ze wspólnej historii, tradycji i dziedzictwa kulturowego. Charakterystyczne wydarzenia historyczne oraz sławne osoby pochodzące z tego obszaru sprawiają, że jest on spójną jednostką pod względem tożsamości lokalnej. Biorąc pod uwagę inne aspekty funkcjonowania, można wskazać mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia, które w największym stopniu determinują zakres podejmowanych działań.

Aktualna sytuacja demograficzna kształtuje się na tym terenie niekorzystnie, ponieważ systematycznie maleje liczba mieszkańców, która spowodowana jest ujemnym przyrostem naturalnym i ujemnym, pogłębiającym się saldem migracji. Rozwój tej sytuacji w połączeniu z depopulacją województwa świętokrzyskiego i niekorzystną strukturą piramidy wieku i płci oraz szybkim tempem wzrostu wskaźników obciążenia demograficznego może bardzo negatywnie wpłynąć na rozwój tego obszaru. Istotne jest zatem dążenie do dostosowania usług do zmian demograficznych, ale też zwiększenie atrakcyjności osiedleńczej tego obszaru. Szansą tutaj jest cyfryzacja życia codziennego – zapewnienie mieszkańcom szerokopasmowego Internetu, który umożliwi naukę i pracę zdalną. Malejąca liczba mieszkańców wynika między innymi z odpływu młodych osób w poszukiwaniu lepszych perspektyw życiowych. Młodzi ludzie wyjeżdżają na studia, po których nie wracają. Stworzenie odpowiednich warunków dla rozwoju przedsiębiorczości będzie pierwszym czynnikiem, który zachęci do powrotu do gmin z obszaru LGD - Dorzecze Wisły. W obecnych czasach szybki Internet i ucyfrowienie życia codziennego mogą stać się jednym z decydujących czynników o pozostaniu/powrocie do danego miejsca. Na jakość życia, pracy i przebywania w danym miejscu duży wpływ ma jakość środowiska i czyste powietrze. Zagrożenia wynikające z zanieczyszczeń środowiska poprzez niską emisję można niwelować. Należy zwiększać świadomość ekologiczną wśród mieszkańców. Dla miejsc takich jak gminy LGD bardzo ważne będzie też wzmacnianie lokalnej tożsamości i budowanie więzi społecznych oraz zachęcanie do zawiązywania partnerstw i realizacji inicjatyw oddolnych. Poza Gminą Rytwiany notuje się bardzo niską aktywność mieszkańców w organizacjach pozarządowych. Podczas konsultacji społecznych mieszkańcy niejednokrotnie wspominali, że brakuje lokalnych liderów – osób, „którym by się chciało” i „które pociągnęłyby za sobą innych”.

Pomimo rosnących wskaźników gospodarczych, poziom przedsiębiorczości wśród mieszkańców obszaru nadal jest niezadowolający. Mieszkańcy wskazują wiele przyczyn, m.in. możliwość pracy na etacie (przede wszystkim Elektrownia w Połańcu), która niejako „zabija” przedsiębiorczość. Most łączący Połaniec z Mielcem,

który miał przyczynić się do rozwoju tego obszaru, okazał się być ułatwieniem w wyjazdach i pracy poza granicami LGD, a nawet województwa, ruch zauważany jest raczej w stronę podkarpacia, aniżeli do Połańca i okolic. Na obszarze LGD funkcjonuje stosunkowo niewielka ilość podmiotów gospodarczych małych, które oferowałyby odpowiednią ilość i jakość miejsc pracy. Należy podjąć działania niwelujące tę niekorzystną sytuację, ponieważ prowadzić ona będzie do dalszego obniżania się dochodów gospodarstw domowych oraz rosnącej liczby emigracji w celach zarobkowych. Bezrobocie jest również najczęstszą przyczyną wykluczenia społecznego i ubożenia, które zmusza do korzystania z pomocy społecznej, a na terenie LGD - Dorzecze Wisły – pomimo, że to bezrobocie nie jest stosunkowo wysokie, to bardzo szybko następuje pogłębienie zjawiska bezrobocia długotrwałego. Wśród osób bezrobotnych, poza Gminą Rytwiany, na całym obszarze zdecydowanie przeważają kobiety. W większości przypadków zajmują się one domem i rodziną (np. w Gminie Oleśnica większość podmiotów gospodarczych funkcjonuje w branży budowlanej, mężczyźni często przebywają w delegacjach poza domem, a kobiety zajmują się dziećmi). Istotne jest takie kierunkowanie rozwoju, które pozwoli kobietom na podjęcie pracy (dostęp do opieki nad dziećmi, podnoszenie kwalifikacji itp.) i przyczyni się do wzrostu ich aktywności społecznej.

3. Wnioski z diagnozy

Na podstawie danych statystycznych, opinii mieszkańców wyrażonych w ankietach oraz spotkań z nimi określono problemy oraz potencjały, które w największym stopniu oddziałują bądź mogą oddziaływać na obszar LGD. Słabe strony oraz zagrożenia powinny być pokonywane przez mocne strony oraz szanse rozwoju, które stoją przed obszarem. Na ich podstawie zostały wysunięte wnioski na temat obszaru LGD, które ukazują również potrzeby mieszkańców.

Niewątpliwie przy określaniu potrzeb rozwojowych obszaru należy szczególną uwagę zwrócić na strukturę wieku. Dane demograficzne wskazują, że obszar LGD jest obszarem stosunkowo szybko starzejącym się. Udział najstarszych grup ludności znacznie wzrósł w badanym okresie przy jednoczesnym spadku udziału ludności w wieku produkcyjnym. Struktura piramidy wieku i płci wskazuje na przewagę liczebności mężczyzn w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym oraz znaczne odwrócenie tej tendencji wśród mieszkańców w wieku powyżej 70 lat, kiedy to kobiety stanowią wyraźnie dominującą liczebnie płć. Warto zwrócić uwagę na znaczny udział osób w wieku przedemerytalnym, który pozwala wnioskować, że udział mieszkańców w wieku poprodukcyjnym nadal będzie się zwiększał. Jednocześnie, biorąc pod uwagę zwięźanie się piramidy ku jej podstawie, można przewidywać, iż udział ludności w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym stopniowo będzie malał. Spodziewać się więc można w najbliższych latach wzrostu wartości wskaźników obciążenia demograficznego, tym bardziej, że na obszarze LGD notuje się wyższe niż średnio w województwie i Polsce tempo wzrostu udziału osób w wieku poprodukcyjnym. Problem ten został zauważony też przez samych mieszkańców obszaru.

Analiza lokalnej gospodarki i przedsiębiorczości wykazała, że wartości wskaźników gospodarczych dla LGD charakteryzują się tendencją rosnącą, jednak jest ona widoczna także dla województwa świętokrzyskiego i Polski. Pomimo pozytywnego zjawiska systematycznego wzrostu wartości wskaźników opisujących sytuację gospodarczą, średnia dla LGD - Dorzecze Wisły w każdym analizowanym roku była znacznie niższa od średniej dla województwa świętokrzyskiego i Polski. Analizując te kwestie należy jednak zwrócić uwagę na dynamikę zmian. Na podstawie zobrazowanych w Diagnozie danych należy stwierdzić, że pomimo corocznie niższych wartości analizowanych wskaźników dla LGD - Dorzecze Wisły w stosunku do województwa świętokrzyskiego i Polski, tempo ich wzrostu jest znacznie wyższe, co stanowi pozytywne zjawisko, na które z pewnością miała wpływ realizacja Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność, w której jednym z dwóch celów szczegółowych był *Rozwój gospodarczy regionu*. W latach 2016–2020 LGD - Dorzecze Wisły przeprowadziło 15 naborów na podejmowanie lub rozwój działalności gospodarczej, w ramach których wybrano do dofinansowania 46 wniosków. Pomimo wzrostu wskaźników gospodarczych, obszar cechuje niski poziom przedsiębiorczości oraz niewystarczająca ilość atrakcyjnych miejsc pracy, co również potwierdzali sami mieszkańcy na spotkaniach.

Problemem obszaru wydaje się być aktywność lokalnej społeczności i ilość efektywnie działających formalnych grup mieszkańców. Wskaźnik *liczba fundacji, stowarzyszeń, organizacji społecznych na 10 tys. mieszkańców* w latach 2016–2021 był dla LGD niższy niż średnia dla województwa świętokrzyskiego i Polski. Ponadto mieszkańcy na spotkaniach zauważali, że wciąż występują braki w aktywności społecznej oraz integracji różnych podmiotów.

Obszar LGD posiada bogatą historię i dziedzictwo kulturowe, w tym znaczne zabytki. Spójność kulturowa mająca swoje korzenie w historii obszaru znajduje wyraz w istniejących obiektach kultury materialnej, są to zarówno pałacyki i kapliczki, jak również pomniki i zbiorowe mogiły wojenne ku czci poległych. W rejestrze zabytków Narodowego Instytutu Dziedzictwa znajduje się wiele cennych zabytków zlokalizowanych na obszarze LGD.

Biorąc pod uwagę strukturę wieku i zachodzące zmiany, należy ukierunkować działania tak, aby zapewnić mieszkańcom odpowiednie warunki do życia na obszarze. Przede wszystkim przy doborze przedsięwzięć należy zwrócić uwagę na osoby młode, które zamieszkują obszar. Skierowanie działań na zapewnienie im warunków do rozwoju może przyczynić się do zachęcenia ich do pozostania na obszarze bądź powrotu w miejsce zamieszkania po zdobyciu wykształcenia. Dlatego część z działań należy ukierunkować na rozszerzenie oferty spędzania czasu wolnego dla dzieci i młodzieży, ale przede wszystkim należy zapewnić młodym mieszkańcom możliwość poszerzania swojej wiedzy oraz rozwoju pasji i talentów w miejscu, w którym żyją, bez konieczności wyjeżdżania do większych miast. Przedsięwzięcia skierowane do dzieci i młodzieży pozwolą im również na większą integrację i zbudowanie tożsamości lokalnej. Działania ukierunkowane na dzieci i młodzież poprzez zapewnienie im opieki, rozwój ich pasji i talentów oraz wyrównanie szans edukacyjnych mogą przyczynić się również do zwiększenia zainteresowania obszarem jako miejscem do życia dla osób, które chcą żyć na wsi, ale mieć dostęp do usług na takim samym poziomie jak w miastach, szczególnie w zakresie edukacji dzieci. Działania będą też ukierunkowane na zwiększenie świadomości obywatelskiej młodzieży oraz aktywności w życiu lokalnej społeczności, tak aby z czasem zaczęli przejmować inicjatywę i sami kreować miejsce, w którym żyją.

Działania jakie będzie podejmować LGD w kolejnych latach powinny być również skierowane na pobudzenie przedsiębiorczości wśród wszystkich mieszkańców, na co zwracali uwagę sami mieszkańcy zarówno na spotkaniach konsultacyjnych jak również w ankietach przeprowadzonych na potrzeby budowania LSR. Przedsięwzięcia powinny obejmować równocześnie rozwój działalności w celu zwiększenia dywersyfikacji gospodarczej, tak aby zapewnić bezpieczeństwo przedsiębiorcom. Ważne jest także stworzenie systemu zachęt i wsparcia dla inwestorów czy udogodnień i pomocy przy zakładaniu działalności gospodarczej. Również kursy i szkolenia w zakresie zwiększania kompetencji mieszkańców, w tym cyfrowych, oraz promowanie uczenia się przez całe życie wpłynęły pozytywnie na pobudzenie gospodarcze obszaru. W rozwoju lokalnej gospodarki niezwykle istotne jest też dbanie o środowisko, dlatego działania podejmowane przez LGD powinny wspierać przystosowanie do zmian klimatu. Istotne jest, żeby rozwijane działalności bazowały na lokalnych zasobach i przyczyniały się do ich promocji.

Biorąc pod uwagę, iż to kobiety zostały wybrane jako grupa w niekorzystnej sytuacji, głównie z powodu utrudnionego dostępu do pracy część działań powinna zostać skierowana na podniesienie kompetencji kobiet szczególnie w zakresie pracy zdalnej oraz rozwijania działalności gospodarczej w oparciu o cyfryzację. Ponadto należy podjąć działania, które przyczynią się do ich integracji. Odpowiednie szkolenia oraz zwiększenie możliwości do rozwoju wpłynęły pozytywnie na pobudzenie przedsiębiorczości wśród kobiet oraz zwiększy ich możliwości w kierunku prowadzenia swoich działalności gospodarczych.

Zarówno dane GUS jak i rozmowy z mieszkańcami podczas konsultacji pokazały, iż obszar ma potencjał do rozwoju w kierunku rekreacji i aktywnego wypoczynku, z którego mogą korzystać mieszkańcy oraz turyści. Ponadto biorąc pod uwagę fakt, iż mieszkańcy narzekali na słabo rozwiniętą infrastrukturę turystyczną oraz niewystarczającą ofertę spędzania czasu wolnego, rozwój działalności gospodarczej mieszkańców powinien być skierowany głównie na te obszary. Dlatego przedsięwzięcia związane z rozwojem działalności gospodarczych należy skierować na rozszerzenie oferty kulturalnej, rozwój infrastruktury rekreacyjnej, rozwój usług związanych z rozrywką, gastronomią oraz z tworzeniem miejsc, gdzie mieszkańcy będą mogli spotykać się w czasie wolnym oraz zwiększające atrakcyjność turystyczną obszaru. Z punktu widzenia rozwoju gospodarczego niezwykle ważne jest wspieranie już istniejących działalności poprzez ich integrację i animowanie do współpracy różnych branż, realizacji projektów partnerskich oraz wymianę doświadczeń, co przyczyni się do podejmowania działań na rzecz rozwoju obszaru na bazie lokalnych produktów i wspierania mniejszych przedsiębiorstw. Oprócz animowania do współpracy, LGD powinno kłaść nacisk na częstą komunikację i spotkania przeznaczone dla przedsiębiorców i mieszkańców, którzy będą zainteresowani podejmowaniem działalności gospodarczej, w celu zwiększenia ich świadomości w zakresie pozyskiwania funduszy zewnętrznych na rozwój działalności oraz przedstawienia korzyści jakie płyną ze współpracy lokalnej. Działania powinny zostać również skierowane na pobudzenie przedsiębiorczości

od najmłodszych lat. Uzupełnieniem działań rozwijających obszar gospodarczo będzie wdrażanie innowacyjnych inicjatyw oddolnych. Szczególną uwagę zwrócono na promowanie innowacji społecznych jako źródła wzrostu gospodarczego, wspierania innowacyjnych przedsiębiorców oraz mobilizacji inwestorów i organizacji publicznych.

Na rozwój obszaru ma również wpływ mocny kapitał społeczny i zaangażowanie mieszkańców w życie swoich społeczności. Na obszarze działają aktywnie stowarzyszenia, dlatego należy dalej je wspierać i umacniać do dalszego rozwoju. Dlatego bardzo ważne będzie skierowanie działań integrujących i wzmacniających tożsamość lokalną oraz kreujących lokalnych liderów życia społecznego i publicznego. Zaangażowana i kreatywna społeczność oraz aktywni liderzy działający na tym obszarze są szansą na wzrost popularności oddolnych inicjatyw, odpowiedzialności społecznej i tworzenia wielosektorowych partnerstw. Inicjatywy oddolne powinny być wspierane zarówno przez LGD jak i lokalne samorządy, tak aby wykorzystać pomysłowość i innowacyjność mieszkańców, którzy będą już nie tylko partycypować w podejmowaniu decyzji o obszarze, ale również zaczną sami go zmieniać. Zwiększenie integracji między społecznością lokalną przyczyni się także do współpracy zarówno organizacji pozarządowych jak i nieformalnych grup mieszkańców z innymi społecznościami w kraju i za granicą, co wpłynie na promocję tradycji i kultury regionu poza granicami LGD, województwa oraz kraju, a także pozwoli na poznanie innych regionów oraz na wymianę dobrych praktyk.

Wszystkie powyższe działania powinny również być skierowane do seniorów, którzy stanowią liczną grupę w lokalnej społeczności. Przede wszystkim należy skierować do nich działania aktywizujące oraz włączające do życia w społeczeństwie, tak aby jak najdłużej mogli brać aktywny udział w rozwoju gospodarczym obszaru oraz w życiu publicznym i społecznym. Działania należy także skierować na przedłużenie kariery zawodowej seniorów. Szczególny nacisk powinien być położony na edukację seniorów w zakresie cyfryzacji i zagrożeń z niej płynących, w czym mogą być pomocne zajęcia i spotkania międzypokoleniowe. Wartością dodaną tych spotkań będzie również pogłębienie integracji ze społecznością lokalną oraz wzmocnienie tożsamości lokalnej wśród młodych mieszkańców. Działania należy ukierunkować także na zwiększenie oferty spędzania czasu wolnego seniorów zarówno poprzez tworzenie klubów seniora, jak i różnego rodzaju zajęcia oraz promowanie zdrowego i aktywnego trybu życia. LGD powinno również promować rozwój wolontariatu oraz opieki nad osobami starszymi i dostosowanie usług lokalnych do ich potrzeb. Biorąc pod uwagę niską frekwencję seniorów zarówno w ankietach jak i na spotkaniach konsultacyjnych, działania powinny zostać skierowane na zwiększenie świadomości osób starszych na temat funkcjonowania LGD i włączenie ich do współdziałania na rzecz lokalnej społeczności. Dlatego sposób informowania seniorów o działaniach LGD powinien odbywać się zarówno cyfrowo jak i tradycyjnymi metodami poprzez rozwieszanie plakatów informacyjnych na terenie gmin oraz organizowanie spotkań przeznaczonych dla tej grupy odbiorców.

W działania na rzecz lokalnego rozwoju oraz tworzenia miejsc do wypoczynku i integracji powinna być zaangażowana cała społeczność, która obejmuje mieszkańców, przedsiębiorców oraz samorządy lokalne. Dlatego część działań powinna być ukierunkowana na rozwój ogólnodostępnej infrastruktury rekreacyjnej, która będzie dostosowana do osób z różnymi potrzebami, tak aby zarówno dzieci i młodzież, osoby w wieku produkcyjnym jak i seniorzy, a także osoby z niepełnosprawnościami mogły z niej korzystać i spędzać wspólnie czas. Istotne jest również zadbanie o przestrzeń i zwiększenie ilości miejsc do wypoczynku i rekreacji nie tylko dla mieszkańców, ale również dla osób odwiedzających obszar LGD. Głównym zadaniem powinno być wykorzystanie zasobów naturalnych przy jednoczesnej ich ochronie.

Ponieważ mieszkańcy zwracali uwagę na korzyści płynące z realizacji projektów w partnerstwie, które LGD realizowała z powodzeniem w poprzedniej perspektywie, będą też podejmowane działania w tym zakresie. LGD będzie aktywnie animował mieszkańców do realizacji projektów w partnerstwie dzieląc się swoim doświadczeniem w tym zakresie. Realizacja takich projektów da efekt synergii i przyczyni się do zdobycia nowych doświadczeń (wzmocni kadrę organizacji partnerskich), zwiększenia wiedzy w zakresie realizacji projektów w partnerstwie, pozwoli lepiej rozpoznać potrzeby grup docelowych realizowanych działań oraz przyczyni się do promocji produktów lokalnych poza obszarem.

Reasumując: zadaniem LGD na najbliższe lata jest podjęcie szeregu działań pobudzających aktywność społeczną i gospodarczą mieszkańców, promujących zdrowy i aktywny styl życia oraz dbanie o środowisko naturalne, a także racjonalne wykorzystywanie przestrzeni.

A. Zidentyfikowane kluczowe problemy i potrzeby:

- niewystarczająco dostosowana infrastruktura i usługi publiczne do zachodzących zmian demograficznych;
- braki w przedsiębiorczości i innowacyjności – niedostateczny rozwój lokalnej przedsiębiorczości;
- niedostatecznie zagospodarowany potencjał kulturowy, przyrodniczy i turystyczny;
- brak atrakcyjnej oferty spędzania czasu wolnego dla mieszkańców;
- brak lokalnych liderów,
- niedostatecznie wykorzystany potencjał organizacji pozarządowych;
- niedostateczna aktywność społeczna mieszkańców;
- niewystarczająca dostępność mieszkańców do usług społecznych i zdrowotnych.

B. Zidentyfikowane kluczowe zasoby i potencjały:

- walory przyrodnicze i krajobrazowe;
- bogata historia i dziedzictwo kulturowe, w tym cenne zabytki;
- warunki umożliwiające rozwój funkcji osiedleńczej obszaru;
- doświadczenie we współpracy wielosektorowej, w tym w ramach LGD - Dorzecze Wisły.

4. Grupy docelowe

Szczegółowa diagnoza obszaru wypracowana na podstawie danych statystycznych oraz szeroko prowadzonych konsultacji społecznych, pozwala na określenie grup docelowych, które powinny być objęte wsparciem w ramach realizacji LSR. Na podstawie wszystkich danych zawartych w diagnozie można wyróżnić pięć grup docelowych oraz jedną grupę osób w niekorzystnej sytuacji, która wymaga szczególnego wsparcia.

LSR powinna realizować cele, które przede wszystkim będą służyły zaspokajaniu potrzeb lokalnej społeczności, w związku z tym pierwszą grupą docelową są wszyscy mieszkańcy obszaru LGD. Drugą grupą docelową są organizacje pozarządowe i ich członkowie. Aktywność mieszkańców w organizacjach pozarządowych na obszarze jest niewielka – średnia wartość wskaźnika *fundacje, stowarzyszenia, organizacje społeczne na 10 tys. mieszkańców* w każdym roku w okresie 2016–2021 była dla LGD niższa od średniej dla województwa świętokrzyskiego i Polski. Wyjątkiem jest Gmina Rytwiany, w której wartości wskaźnika każdorazowo były wyższe niż w tych jednostkach. Jak zauważono w *Ewaluacji zewnętrznej Lokalnej Strategii Rozwoju Lokalna Grupa Działania - Dorzecze Wisły* „w ostatnich latach dało się zaobserwować zwiększoną aktywność społeczną mieszkańców regionu. LGD odegrała w tym aspekcie dużą rolę, między innymi poprzez wspieranie rozwoju organizacji pozarządowych. Niewątpliwie warto kontynuować operacje w tym zakresie. Pomocne będą na pewno kolejne przedsięwzięcia służące integracji społecznej i wzmocnieniu poczucia jedności i tożsamości, wspieraniu lokalnych liderów i działaczy w organizacjach pozarządowych czy aktywizacji społeczności lokalnej”. Podczas spotkań z mieszkańcami pojawiały się głosy, że potencjał organizacji pozarządowych nie jest wystarczająco wykorzystywany.

Trzecią grupą jaką można wskazać są przedsiębiorcy, ze względu na niekorzystne wartości wskaźników w sferze gospodarczej, m.in. w 2021 r. średnia wartość wskaźnika *podmioty nowo zarejestrowane na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym* wyniosła dla LGD 110, przy średniej dla województwa 141 i średniej krajowej 165. Wskaźnik *podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności* również był niekorzystny w stosunku do tych jednostek, dla LGD wyniósł 749 przy średniej dla województwa 1 044 i średniej krajowej 1 276. Należy zwrócić jednak uwagę, że tempo wzrostu wartości wskaźników jest znacznie wyższe niż w ww. jednostkach, co stanowi pozytywne zjawisko, na które z pewnością miała wpływ realizacja poprzedniej LSR, w której jednym z dwóch celów szczegółowych był *Rozwój gospodarczy regionu*. W latach 2016–2020 LGD – Dorzecze Wisły przeprowadziło 15 naborów na podejmowanie lub rozwój działalności gospodarczej, w ramach których wybrano do dofinansowania 46 wniosków. Dalsze wspieranie przedsiębiorców będzie wpływać na spadek bezrobocia (wskaźniki dotyczące bezrobocia są stosunkowo korzystne, ale znacznie rośnie poziom bezrobocia długotrwałego), a co za tym idzie – podniesienie jakości życia, co według mieszkańców powinno być najistotniejszym efektem wdrażania LSR. Wdrażanie Lokalnej Strategii Rozwoju w okresie programowania 2014–2020 wskazało na duże zapotrzebowanie i zainteresowanie wsparciem w tym zakresie. W *Ewaluacji zewnętrznej Lokalnej Strategii Rozwoju Lokalna Grupa*

Działania - Dorzecze Wisły jedną z rekomendacji jest: „dalsze przykładanie dużej uwagi do operacji polegających na tworzeniu i rozwijaniu przedsiębiorstw. Potwierdza to przede wszystkim duże zainteresowanie naborami na te przedsięwzięcia, ale także fakt, iż efekty realizowanych operacji zasługują na bardzo duże uznanie”. W badaniu ankietowym na etapie planistycznym ankietowani na pytanie o to, jakie rodzaje wsparcia powinny być wdrażane na obszarze LGD, odpowiedzieli w większości, że: „rozwój przedsiębiorczości, w tym rozwój biogospodarki lub zielonej gospodarki” (43% odpowiedzi).

Czwartą grupę docelową stanowią osoby do 25. roku życia (w tym studenci), ze względu na odpływ szczególnie młodych i wykształconych osób do większych aglomeracji miejskich oraz ich brak zaangażowania w sprawy lokalne, w tym pogłębiający się brak poczucia tożsamości lokalnej. W badaniu ankietowym na etapie planistycznym ankietowani wskazali na pierwszym miejscu młodzież (41% odpowiedzi) jako grupę, do której powinny być skierowane działania w ramach LSR.

Piątą grupę docelową stanowią seniorzy. Jak wynika z diagnozy, obszar objęty LSR charakteryzuje się zjawiskiem starzejącego się społeczeństwa. Osoby starsze często wykazują chęć aktywności, pragną się integrować, ale brakuje im nierzadko środków.

Ponadto w ramach grup docelowych została wskazana również grupa osób w niekorzystnej sytuacji. Grupę taką w przypadku LGD – Dorzecze Wisły stanowią kobiety, ze względu na znacznie wyższy ich udział wśród bezrobotnych – w 2021 r. 62,6% osób bezrobotnych na obszarze LGD stanowiły kobiety, to znacznie więcej niż średnio w województwie i kraju. Oceniono, że brak im doświadczenia zawodowego, powinny one rozszerzyć swoje kwalifikacje. Dla nich zaplanowano wsparcie w zakresie programów edukacyjnych w postaci szkoleń aktywizujących zawodowo, które zwiększą szanse kobiet na znalezienie zatrudnienia i otworzą możliwość uruchomienia własnej działalności gospodarczej. Wyniki ankiety planistycznej na potrzeby opracowania założeń do LSR wykazały, że istnieje potrzeba włączenia kobiet. Na pytanie o to, do jakiej grupy osób powinny być skierowane działania w ramach wdrażania LSR, wskazano kobiety – 31%.

V. SPÓJNOŚĆ, KOMPLEMENTARNOŚĆ I SYNERGIA

Zgodnie ze specyfiką podejścia RLKS, LSR ma charakter zintegrowany. Zintegrowane podejście dla przedsięwzięć planowanych do realizacji w ramach jej wdrażania dotyczy dwóch aspektów. Pierwszy z nich odnosi się do zintegrowania celów i przedsięwzięć zaplanowanych w ramach LSR, zapewniających spójne i kompleksowe rozwiązanie zidentyfikowanych problemów i zaspokajanie zgłaszanych potrzeb przy wykorzystaniu istniejących zasobów, zachowując przy tym odpowiednią kolejność realizacji przedsięwzięć oraz współpracę różnych podmiotów. Drugie podejście związane jest z zapewnieniem zgodności celów LSR z innymi dokumentami planistycznymi / strategiami, w szczególności strategiami rozwoju województwa/województw, regionalnymi strategiami / programami regionalnymi lub tematycznymi czy strategiami ponadlokalnymi i terytorialnymi (ZIT/IIT) dotyczącymi obszaru działania LGD. Lokalna Strategia Rozwoju w odpowiedzi na zidentyfikowane problemy obszaru określiła cel, który uwzględni kontekst innych dokumentów strategicznych na szczeblu lokalnym, a także dokumentów wyższego szczebla. Planowane w ramach jego realizacji konkretne przedsięwzięcia są spójne oraz powiązane ze sobą i wzajemnie się uzupełniają. Tworzą logiczne związki i wzajemnie na siebie oddziałują. W ramach zaplanowanego w LSR celu *Wzmocnienie kapitału społecznego*, zawarto kompleksowe podejście do rozwiązania kluczowych problemów i potrzeb, jakimi są: stały spadek liczby mieszkańców i niedostosowane do zmian demograficznych infrastruktura i usługi, niski poziom przedsiębiorczości, niewykorzystany potencjał kapitału społecznego i braki w ofercie zagospodarowania czasu wolnego.

Zgodność celu LSR w odniesieniu do dokumentów strategicznych przedstawiono w tabeli 20.

Tabela 20. Zgodność celu LSR z innymi dokumentami strategicznymi

Lp.	Nazwa dokumentu strategicznego / planistycznego	Cel LSR: <i>Wzmocnienie kapitału społecznego</i>
1.	<i>Strategia Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2030+³⁴</i> (SRWŚ 2030+)	<p>Wizja rozwoju regionu: <i>ŚWIĘTOKRZYSKIE W 2030 ROKU TO AMBITNY REGION O ATRAKCYJNYM WIZERUNKU:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>wnoszący coraz większy wkład w rozwój gospodarczy, społeczny i kulturowy Polski i Europy,</i> – <i>szanujący i dbający o swoje dziedzictwo kulturowe i środowisko naturalne,</i> – <i>będący dobrym miejscem do życia, pracy i rozwoju.</i> <p>W SRWŚ 2030+ przyjęto trzy cele odnoszące się do obszarów: gospodarka, środowisko, demografia oraz czwarty cel horyzontalny: Cel 1: <i>Inteligentna gospodarka i aktywni ludzie;</i> Cel 2: <i>Przyjazny dla środowiska i czysty region;</i> Cel 3: <i>Wspólnota i bezpieczna przestrzeń, które łączą ludzi;</i> Cel 4: <i>Sprawne zarządzanie regionem.</i></p> <p>Wszystkie zaplanowane do realizacji w ramach LSR przedsięwzięcia wpisują się bezpośrednio lub pośrednio w ww. cele. Najmocniej skorelowanym z założeniami LSR celem SRWŚ 2030+ jest cel 3 <i>Wspólnota i bezpieczna przestrzeń, które łączą ludzi</i>, który w swoich celach operacyjnych odnosi się do silnego kapitału społecznego w regionie, powszechnie dostępnych wysokiej jakości usług społecznych i zdrowotnych w środowisku lokalnym oraz wzmocnienia spójności przestrzennej i społecznej regionu. Główny cel LSR odnosi się właśnie do kapitału społecznego, tak jak jeden z celów szczegółowych strategii regionalnej. W LSR przewidziano działania, które przyczynią się do zwiększenia poczucia tożsamości mieszkańców, poprawy warunków dla zwiększenia aktywności społecznej mieszkańców i rozwoju instytucji kultury – są to efekty wprost powiązane z kierunkami działań SRWŚ 2030+ określonymi dla celu operacyjnego 3.1. <i>Silny kapitał społeczny w regionie</i>. LGD przewidziała w ramach wdrażania LSR wsparcie na podejmowanie i rozwój działalności gospodarczej, animowanie do realizacji</p>

³⁴Załącznik do uchwały nr XXX/406/21 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 29 marca 2021 r.

		<p>projektów partnerskich, premiowanie innowacyjnych rozwiązań i wspieranie uczenia się przez całe życie, co z kolei powiązane jest z celem 1 SRWŚ 2030+ <i>Inteligentna gospodarka i aktywni ludzie</i>. W ramach realizacji LSR premiowane będą m.in. operacje zapewniające racjonalne gospodarowanie zasobami lub ograniczające presję na środowisko, co wpłynie pozytywnie na ograniczenie wpływu i skutków oddziaływania człowieka na środowisko. Jest to podejście wpisujące się w cel operacyjny 2.2 SRWŚ 2030+ <i>Adaptacja do zmian klimatu i zwalczanie skutków zagrożeń naturalnych</i>. Sama idea podejścia LEADER oraz zaplanowane w LSR przedsięwzięcia, w tym operacja własna, która polegać będzie na kojarzeniu partnerów i animowaniu do realizacji projektów w partnerstwie, są czynnikami pozwalającymi stwierdzić, że cel LSR jest spójny również z celem 4 SRWŚ 2030+ <i>Sprawne zarządzanie regionem</i>. W SRWŚ 2030+ wskazano instrumenty instytucjonalne. Określono, że jednym z instrumentów, które przyczynią się do wzmacniania współpracy i partnerstwa JST na rzecz realizacji wspólnych działań, jest Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność (RLKS).</p>
2.	<i>Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Świętokrzyskiego³⁵(PZPWŚ)</i>	<p>W <i>Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Świętokrzyskiego</i> przedstawiono misję, która brzmi: <i>Wzmocnienie spójności terytorialnej regionu oraz konkurencyjności jego struktur funkcjonalnych drogą poprawy dostępności komunikacyjnej, zwiększenia wpływu miast na sąsiadujące obszary wiejskie, a także ułatwienia dostępu społeczeństwa do rynków pracy i wyżej zorganizowanych usług</i>. W ramach PZPWŚ określono 7 celów zagospodarowania przestrzennego. Te, z którymi najbardziej powiązane są założenia LSR to: cel 1. <i>Wzrost konkurencyjności i innowacyjności przestrzeni gospodarczej województwa, w tym szczególnie miast z myślą o wykorzystaniu lokalnych potencjałów rozwoju i dostosowaniu tej przestrzeni do rozwoju gospodarki opartej na wiedzy</i>, cel 3. <i>Tworzenie warunków sprzyjających rozwojowi zasobów ludzkich oraz integracji rynków pracy</i>, cel 4. <i>Ochrona i racjonalne zagospodarowanie zasobów przyrodniczych i dóbr kultury, zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju</i> oraz cel 6 <i>Wzmocnienie odporności struktur przestrzennych na zagrożenia oraz poprawa bezpieczeństwa publicznego</i>. LSR nastawiona jest na wdrażanie rozwiązań innowacyjnych (operacje dedykowane innowacyjnym rozwiązaniom i premiowanie innowacyjnych rozwiązań). Ponadto, wszelkie zaplanowane działania będą wykorzystywać lokalne potencjały rozwoju. W ramach realizacji LSR premiowane będą m.in. operacje zapewniające racjonalne gospodarowanie zasobami lub ograniczające presję na środowisko, co wpłynie pozytywnie na ograniczenie wpływu i skutków oddziaływania człowieka na środowisko.</p>
3.	<i>Strategia Rozwoju Powiatu Staszowskiego na lata 2016–2025³⁶</i>	<p>Gminy objęte LSR są pięcioma z ośmiu wchodzących w skład Powiatu Staszowskiego.</p> <p>Wizja Strategii: <i>Ziemia Staszowska w nurcie europejskich przemian technologicznych i społecznych</i>.</p> <p>Cel generalny Strategii: <i>Tworzenie optymalnych warunków zrównoważonego rozwoju gospodarczego i społecznego powiatu</i>.</p> <p>W ramach Strategii określono siedem celów strategicznych, w największym stopniu z celem LSR korelują:</p> <p>Cel 1: <i>Wyzwalanie inicjatyw w zakresie przedsiębiorczości i rozwoju gospodarczego powiatu oraz przeciwdziałanie bezrobociu</i> (w LSR zaplanowano m.in. operacje w zakresie wsparcia rozwoju pozarolniczych działalności gospodarczych);</p> <p>Cel 3: <i>Ochrona środowiska, racjonalne wykorzystanie zasobów przyrody, aktywizacja rolnictwa oraz rozwój obszarów wiejskich</i> (w LSR premiowane będą m.in. operacje zapewniające racjonalne gospodarowanie</p>

³⁵Załącznik nr 1 do uchwały nr XLVII/833/14 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 22 września 2014 r.

³⁶Załącznik do uchwały nr XXVIII/63/16 Rady Powiatu Staszowskiego z dnia 22 lipca 2016 r.

		<p>zasobami lub ograniczające presję na środowisko, ponadto wszelkie podjęte działania będą wpływały na rozwój obszarów wiejskich objętych LSR);</p> <p>Cel 5: <i>Rozwój nauki i oświaty, upowszechnianie sportu i zdrowego trybu życia. Troska o zachowanie dóbr kultury</i> (przedsięwzięcia określone w LSR ukierunkowane są na rozwój rekreacji i oferty spędzania czasu wolnego oraz rozwój kompetencji społecznych mieszkańców, przewidziano również operacje, w których premiowane będzie wykorzystanie dziedzictwa kulturowego i naturalnego).</p>
4.	<i>Strategia dla Miejskiego Obszaru Funkcjonalnego Staszowa na lata 2022–2030 (Strategia MOF)</i>	<p>Miejski Obszar Funkcjonalny Staszowa składa się z trzech gmin, z czego dwie objęte są niniejszą LSR (Rytwiany i Oleśnica). W Strategii MOF Staszowa wskazano RLKS jako jedno z narzędzi, w ramach których finansowane będą działania, które mogą przyczynić się do osiągnięcia jej celów.</p> <p>Wizja Strategii MOF Staszowa brzmi: <i>Miejski Obszar Funkcjonalny Staszowa innowacyjnym i konkurencyjnym ośrodkiem gospodarczym, zapewniającym wysoką jakość życia mieszkańców</i>. W ramach Strategii określono 4 cele szczegółowe – wszystkie są spójne i powiązane z celem LSR i zaplanowanymi przedsięwzięciami:</p> <p>Cel 1.1. <i>Stworzenie atrakcyjnych warunków inwestowania</i> (w ramach LSR przewidziano wsparcie mieszkańców w rozwoju działalności gospodarczych);</p> <p>Cel 1.2. <i>System wsparcia aktywności społecznej</i> (w ramach LSR zaplanowano realizację operacji, których celem będzie włączenie społeczne, integracja mieszkańców, aktywizacja seniorów, wzmocnienie potencjału organizacji pozarządowych. Prowadzone będą działania zmierzające do zwiększenia aktywności mieszkańców w realizację Strategii);</p> <p>Cel 2.1. <i>Stworzenie atrakcyjnych warunków mieszkaniowych</i> (w ramach LGR zostanie zwiększony dostęp do wysokiej jakości ogólnodostępnej infrastruktury rekreacyjnej, ale też zwiększy się udział komercyjnych usług w zakresie spędzania czasu wolnego, premiowane będą operacje zapewniające racjonalne gospodarowanie zasobami lub ograniczające presję na środowisko);</p> <p>Cel 2.2. <i>Wysoka jakość i dostępność usług publicznych</i> (założenia LSR wpisują się bezpośrednio we wskazane w Strategii MOF Staszowa działanie priorytetowe <i>Zagospodarowanie czasu wolnego</i>. Zarówno realizacja Strategii MOF Staszowa jak i LSR, przyczynią się do zwiększenia dostępności i atrakcyjności oferty sportowej i rekreacyjnej oraz oferty kulturalnej.</p>

Źródło: Opracowanie własne na podstawie dokumentów podanych w tabeli

Oprócz wskazanej powyżej zgodności celu LSR z innymi dokumentami planistycznymi / strategiami, należy również zwrócić uwagę na zgodność LSR z celami określonymi w programach, z których będzie ona finansowana lub w ramach których możliwe jest wsparcie LGD w realizacji przedsięwzięć wynikających z LSR. Analizę spójności przedstawiono w tabeli 21. Przedsięwzięcia zaplanowane w LSR będą głównie finansowane ze środków PS WPR na lata 2023–2027 w ramach EFRROW. Drugim źródłem finansowania z jakiego mogą być realizowane przedsięwzięcia to program Fundusze Europejskie dla Świętokrzyskiego na lata 2021–2027, który przewiduje możliwość finansowania przedsięwzięć w ramach priorytetu 6 *Fundusze Europejskie dla wspólnot lokalnych*.

Tabela 21. Zgodność LSR z celami programów, z których będzie ona finansowana

Lp.	Nazwa programu	Opis spójności z celem LSR
1.	<p><i>Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027 (PS WPR 2023–2027)</i></p>	<p><i>Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027 jest następcą Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020. PS WPR zakłada wspieranie zrównoważonego rozwój polskich gospodarstw, sektora przetwórstwa i poprawę warunków życia i pracy w małych miejscowościach wiejskich.</i></p> <p><i>Jedną ze wskazanych w PS WPR interwencji jest właśnie LEADER/Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność. Cel LSR wpisuje się w ukierunkowanie interwencji na <i>budowanie lokalnej tożsamości bazującej na aktywizacji społecznej i przy wykorzystaniu miejscowych zasobów w sposób zapewniający najlepsze zaspokojenie potrzeb społeczności wiejskich, w tym poprzez wykorzystanie wiedzy, innowacji i rozwiązań cyfrowych.</i> Zgodnie z zapisami PS WPR: <i>oczekuje się od LGD ukierunkowania na rozwój obszaru w oparciu o przedsiębiorczość z jednoczesnym poszanowaniem warunków przyrodniczych (biogospodarka, GOZ) i dziedzictwa i kulturowego oraz szczególnej wrażliwości na wymiar społeczny rozwoju lokalnego. Mając na uwadze rolę LGD we wspieraniu włączenia społecznego szczególny nacisk zostanie położony na potrzeby zdiagnozowanych na obszarach objętych LSR grup osób w niekorzystnej sytuacji</i>–w ramach realizacji LSR wspierana będzie przedsiębiorczość, zarówno ta gospodarcza jak i społeczna, poszanowane będą warunki przyrodnicze, premiowane będą operacje zapewniające racjonalne gospodarowanie zasobami lub ograniczające presję na środowisko, przewidziano operacje, w których premiowane będzie wykorzystanie dziedzictwa kulturowego i naturalnego, a ponadto cała LSR ukierunkowana jest właśnie na wymiar społeczny, w tym integracje, włączenie społeczne, w tym szczególnie osób w niekorzystnej sytuacji. Wskazana w LSR grupa osób w niekorzystnej sytuacji – kobiety, jest zgodna z katalogiem takich grup wskazanym w PS WPR.</i></p> <p><i>Z uwagi natomiast na specyfikę metody LEADER wymaga się, iż LSR zarówno na etapie jej przygotowania jak i wdrażania zakładały maksymalne zastosowanie podejścia partnerskiego – cały proces opracowania LSR oparty był na partnerstwie, zarówno w odniesieniu do partnerów skupionych w LGD, jak i z innymi partnerami z obszaru. Na etapie wdrażania zaplanowano działania zwiększające aktywność członków i ich zaangażowanie w realizację LSR, a także operacje polegające na kojarzeniu partnerów i animowaniu do realizacji projektów w partnerstwie. Zgodnie z zaleceniem (<i>dużą wagę przywiązuje się do innowacyjności projektowanych rozwiązań</i>), w LSR określono też mechanizmy mające zwiększyć poziom innowacyjności na obszarze, m.in. operację związaną z innowacyjnymi inicjatywami oddolnymi. Poza operacją dedykowaną, we wszystkich przedsięwzięciach będzie premiowana innowacyjność. Zaplanowane operacje będą realizować co najmniej 4 z 9 celów interwencji PS WPR, tj.</i></p> <p><i>1. Rozwój przedsiębiorczości, w tym rozwój biogospodarki lub zielonej gospodarki;</i></p> <p><i>6. Poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej;</i></p> <p><i>7. Kształtowanie świadomości obywatelskiej o znaczeniu zrównoważonego rolnictwa, gospodarki rolno-spożywczej, zielonej gospodarki, biogospodarki, wsparcie rozwoju wiedzy i umiejętności w zakresie innowacyjności, cyfryzacji i przedsiębiorczości, a także wzmocnienie programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego, z wyłączeniem inwestycji infrastrukturalnych;</i></p> <p><i>8. Włączenie społeczne seniorów, ludzi młodych i osób w niekorzystnej sytuacji.</i></p>

2.	<i>Fundusze Europejskie dla Świętokrzyskiego na lata 2021–2027 (FEŚ)</i>	<p>W FEŚ zostało określonych 12 priorytetów. Ten, w który bezpośrednio wpisują się założenia LSR to priorytet 6 <i>Fundusze Europejskie dla wspólnot lokalnych</i>.</p> <p>W województwie świętokrzyskim, w ramach programu regionalnego na obszarach wiejskich w formule instrumentu terytorialnego <i>Rozwój Lokalny Kierowany Społeczność (RLKS)</i>, będą realizowane działania, wynikające z Lokalnych Strategii Rozwoju. Instrument ten będzie zastosowany w ramach celu szczegółowego 5.2. <i>Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie</i>. Jego zastosowanie pozwoli zaktywizować społeczności lokalne uwzględniając lokalne potrzeby, co przyczyni się do podejmowania działań rozwojowych. Ze wsparcia będą mogły skorzystać wszystkie LGD działające na terenie woj. świętokrzyskiego, odpowiedzialne za przeprowadzenie procedury wyboru projektów wpisujących się w LSR. Wsparcie obejmie w szczególności:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>odnawialne źródła energii,</i> • <i>przestrzeń publiczną, likwidację barier architektonicznych,</i> • <i>infrastrukturę edukacyjną, turystyczną i kulturalną.</i> <p>LGD planuje realizować projekt grantowy ze środków FEŚ w zakresie przedsięwzięcia 1.10.</p>
----	--	--

Źródło: Opracowanie własne na podstawie dokumentów podanych w tabeli

LGD może również ubiegać się o fundusze na realizację przedsięwzięć w ramach innych programów oraz podejmować działania informacyjne na obszarze o możliwości finansowania przedsięwzięć z innych źródeł zewnętrznych, zarówno w ramach środków europejskich, jak i krajowych, czy w ramach Funduszy Europejskiego Obszaru Gospodarczego i Funduszy Norweskich. Przedsięwzięcia z LSR mogą być również realizowane przez LGD oraz inne podmioty i partnerów szczególnie z takich źródeł finansowania (poza źródłami bezpośrednimi wskazanymi w tabeli 21), jak:

- *Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021–2027* w ramach priorytetu VII *Kultura Cel szczegółowy 4.6 Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych*. W zakres finansowania z tego programu wpisują się w szczególności operacje określone w LSR odnoszące się do ogólnodostępnej infrastruktury publicznej (1.1.) i małej infrastruktury turystycznej (1.10.);
- *Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021–2027*. W zakres finansowania z tego programu wpisują się w szczególności operacje określone w LSR odnoszące się do włączenia społecznego seniorów, ludzi młodych i osób w niekorzystnej sytuacji (1.2, 1.3, 1.9);
- *Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021–2027*, głównie w ramach priorytetu IV *Spójność społeczna i zdrowie*. W zakres finansowania z tego programu wpisują się w szczególności operacje określone w LSR odnoszące się do włączenia społecznego seniorów, ludzi młodych i osób w niekorzystnej sytuacji (1.3.) czy do kształtowania świadomości obywatelskiej, wzmacniania programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego (1.4, 1.5, 1.6, 1.7);
- *Fundusze Europejskie dla Świętokrzyskiego na lata 2021–2027* w ramach priorytetu 9 *Usługi społeczne i zdrowotne*. W zakres finansowania z tego programu wpisują się w szczególności operacje określone w LSR odnoszące się do włączenia społecznego seniorów, ludzi młodych i osób w niekorzystnej sytuacji (1.2, 1.3, 1.9);
- inne.

Wykorzystanie różnych źródeł finansowania pozwoli na osiągnięcie lepszych efektów w realizacji zaplanowanych przedsięwzięć poprzez koordynację działań w ramach kilku programów. Niewątpliwie dywersyfikacja źródeł finansowania wywoła większy wpływ na obszar niż skorzystanie tylko z jednego programu. Wspieranie rozwoju kompetencji społecznych i gospodarczych będzie realizowane przez szereg zaplanowanych działań, które dotyczą różnych zdiagnozowanych problemów, wzajemnie się uzupełniają i w sposób synergiczny wpłyną na osiągnięcie celu założonego w LSR jakim jest *Wzmocnienie kapitału społecznego*.

Cel LSR oraz planowane w ramach jego realizacji konkretne przedsięwzięcia (zbiory operacji) są spójne, powiązane ze sobą i wzajemnie się uzupełniają. Tworzą logiczne związki i wzajemnie na siebie oddziałują, dając spójny efekt. Już na etapie formułowania Strategii, założeniem było zaangażowanie różnych grup i zapoczątkowanie procesu budowania partnerstwa międzysektorowego i międzybranżowego. Konsultacje z mieszkańcami odbywały się w formie otwartych spotkań, dzięki czemu przedstawiciele różnych środowisk zyskali szansę na prezentację swoich uwag, opinii, ale również na zapoznanie się z postulatami i potrzebami innych grup społecznych. Wielokrotnie podczas spotkań rozwijała się dyskusja na temat problemów i potrzeb lokalnej społeczności. To one stanowiły podstawę do sformułowania założeń Strategii. Kluczową kwestią dla niniejszej wielofunduszowej LSR jest zachowanie komplementarności wsparcia z różnych funduszy przy realizacji jednofunduszowych projektów. Komplementarność starano się uzyskać już na etapie programowania tj. przetworzeniu LSR i poszukiwaniu spójności z innymi programami operacyjnymi. LSR będzie osiągać korzyści w wyniku działań innych podmiotów, które będą komplementarne wobec LSR – przyczynią się do osiągnięcia efektu synergii, efekty realizacji LSR będą dzięki nim bardziej widoczne i wzmocnione. Nowo zakładane przez mieszkańców czy rozwijane działalności gospodarcze w zakresie usług sportu, rekreacji i spędzania czasu wolnego, tworzone przez samorządy przestrzenie rekreacyjne i infrastruktura, organizowane wydarzenia i zajęcia przez organizacje pozarządowe i oddolne inicjatywy mieszkańców, bez względu na to z jakich środków będą realizowane, przyczynią się do osiągnięcia głównego celu LSR i wzmocnią oddziaływanie efektów uzyskanych przez wdrożenie LSR.

W LSR w ramach przedsięwzięcia 1.8. zaplanowano wsparcie na podejmowanie działalności gospodarczej. Jednym z kryteriów premiujących będzie kryterium „specyfika działalności umożliwia jej świadczenie tylko na obszarze LGD” – ma to na celu ograniczenie przypadków, kiedy wsparcie udzielone jest na realizację usług mobilnych, czy zakup mobilnego sprzętu, które ostatecznie świadczone/używane są poza obszarem i nie stanowi żadnej wartości dodanej dla mieszkańców. Ważne, aby powstające działalności miały na celu wzrost jakości i dostępności usług dla lokalnej społeczności. Ponadto premiowane będą operacje, w których Wnioskodawcą jest kobieta – ma to związek ze wsparciem określonej grupy osób w niekorzystnej sytuacji (na podstawie analizy określono, że są to kobiety). Co więcej, dokonano skoncentrowania wsparcia dotyczącego wspierania przedsiębiorczości, w celu jak najlepszego wykorzystania posiadanych zasobów finansowych. W związku z tym, w oparciu o lokalne zasoby oraz zgłaszane potrzeby i zdiagnozowane problemy, wsparcie przeznaczone będzie na gospodarkę czasu wolnego, a więc wszelkie działalności, które mają na celu wzrost dostępności i jakości usług dla lokalnej społeczności w zakresie rekreacji, sportu, spędzania czasu wolnego, w tym samorozwoju, rozwoju pasji i talentów mieszkańców. Przykładowo mogą to być siłownie, niepubliczne szkoły muzyczne, usługi w zakresie zajęć plastycznych, tanecznych, sportowych, robotyka, oferta kulturalna, restauracje itp.

W ramach celu LSR określono 10 przedsięwzięć, które będą realizowane przez różne podmioty, z wykorzystaniem różnych metod wdrażania. Są one kompatybilne i wzajemnie się uzupełniają, a ponadto bezpośrednio wpłyną na osiągnięcie celu *Wzmocnienie kapitału społecznego*, który odnosi się do wzmocnienia zasobu jakim jest kapitał ludzki na obszarze poprzez jego aktywizację, ale też do zapewnienia lokalnej społeczności możliwości rozwoju, dostępu do usług, atrakcyjnych przestrzeni publicznych i wsparcia osób w niekorzystnej sytuacji.

Poniżej wykazano wartość dodaną podejścia LEADER w realizacji LSR:

- **Korzyści planowane do osiągnięcia**

Dzięki realizacji założeń Strategii planowane jest zwiększenie zainteresowania oraz realizacji projektów w partnerstwie. Wdrażanie LSR opierać się będzie przede wszystkim na partnerstwie w ramach LGD oraz partnerstwie LGD z innymi podmiotami zarówno z obszaru objętego LSR (szczególnie władzami lokalnymi), jak i spoza obszaru, w tym spoza granic kraju co w rezultacie spowoduje, iż bliska współpraca międzysektorowa oraz z innymi obszarami nie będzie tylko punktowa, tylko stanie się długofalowa i będzie w przyszłości standardem. Aktywizacja lokalnych społeczności, w tym szczególnie osób młodych oraz seniorów, przyczyni się do wzrostu poczucia tożsamości lokalnej oraz lepszej integracji społeczności. Objęcie szczególnym wsparciem kobiet zmniejszy nierówności w możliwościach rozwoju i aktywności na rynku pracy. Ponadto wartością dodaną będzie zwiększenie

innowacyjności społecznej, dotyczącej szczególnie inicjatyw oddolnych jako źródła wzrostu gospodarczego, tworzenia nowych miejsc pracy, wspierania innowacyjnych przedsiębiorców oraz mobilizacji inwestorów i organizacji publicznych, skupiających się na pilotażach rozwiązań zmieniających sposób funkcjonowania społeczności lokalnej. Różnorodne metody wdrażania operacji przyczynią się do rozwoju społecznego, w tym wzrostu potencjału członków lokalnych społeczności. Oddolny charakter LSR, w tym szeroki udział społeczności zarówno na etapie jego tworzenia, jak i na etapie wdrażania, przyczyni się do maksymalnego dopasowania założeń dokumentu i wdrażanych operacji do lokalnych potrzeb. Partnerskie i oddolne podejście będzie prowadzić do integracji członków społeczności, aktywizacji do udziału w życiu społecznym, poczucia sprawczości, co w dalszej kolejności sprzyjać będzie dojrzałości obywatelskiej, podejmowaniu własnych inicjatyw, samostanowienia, a także kontroli społecznej nad działaniami władz. Nie bez znaczenia jest także właśnie brak dominacji sektora publicznego. Ważnym aspektem jest to, że LSR będzie wdrażana na spójnym obszarze, a przedsięwzięcia realizowane będą poza obszarem jednostek administracyjnym gmin. Istotne we wszystkich powyższych działaniach jest ich wpływ na budowanie zaufania poprzez zapraszanie do współpracy wszystkich grup i mieszkańców, nawet dotąd nieobecnych, zarówno tych o dużym potencjale, jak i deficytach.

- **Uzasadnienie wyboru zakresów wsparcia**

W oddolnym procesie tworzenia LSR dokonano wyboru następujących zakresów wsparcia:

- rozwój przedsiębiorczości, w tym rozwój biogospodarki lub zielonej gospodarki,
- poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej,
- kształtowanie świadomości obywatelskiej o znaczeniu zrównoważonego rolnictwa, gospodarki rolno-spożywczej, zielonej gospodarki, biogospodarki, wsparcie rozwoju wiedzy i umiejętności w zakresie innowacyjności, cyfryzacji i przedsiębiorczości, a także wzmocnienie programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego, z wyłączeniem inwestycji infrastrukturalnych,
- włączenie społeczne seniorów, ludzi młodych i osób w niekorzystnej sytuacji.

Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości wynika z jednej strony z nadal niekorzystnych wskaźników sytuacji gospodarczej na obszarze, ale z drugiej też z dużego dotychczasowego zainteresowaniem takim wsparciem i pozytywnymi efektami jego wdrażania. Wspierane będą działalności z zakresu gospodarki czasu wolnego, dodatkowo większe szanse będą miały operacje realizowane przez kobiety (grupa osób w niekorzystnej sytuacji) oraz takie, których specyfika pozwoli na świadczenie usług tylko na obszarze LGD (wzrost dostępności usług dla lokalnej społeczności). Ponadto w zakresie włączenia społecznego i aktywizacji społecznej, szczególny nacisk zostanie położony na potrzeby seniorów (osoby, które ukończyły 60. rok życia) i ludzi młodych (do 25. roku życia). Mieszkańcy obszaru zdają sobie sprawę, że są świadkami coraz szybszych zmian, nie tylko klimatycznych, ale także społecznych, technicznych i technologicznych. Rolą lokalnych społeczności będzie partnerskie i oddolne wdrażanie Strategii, w tym poprzez inicjatywy innowacyjne (innowacyjne inicjatywy oddolne). Szczególną uwagę zwrócono na promowanie innowacji społecznych jako źródła wzrostu gospodarczego, wspierania innowacyjnych przedsiębiorców oraz mobilizacji inwestorów i organizacji publicznych.

Zgodnie z oczekiwaniami mieszkańców zaplanowano realizację projektów w zakresie poprawy dostępu do małej infrastruktury publicznej, która nie tylko poprawiłaby estetykę i funkcjonalność przestrzeni publicznych, ale też wsparłaby rozwój miejsc rekreacji i spędzania czasu wolnego. Ze względu na niewykorzystany potencjał organizacji pozarządowych i niewielką aktywność mieszkańców w takich organizacjach, zaplanowano wsparcie organizacji i ich członków, szczególnie w zakresie wzmocnienia programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego. Wszystkie zakresy będą się wzajemnie uzupełniać, a realizowane operacje wywołają efekt kuli śnieżnej. Wsparcie dla przedsiębiorców będzie skoncentrowane tylko na te branże, które są związane z tworzeniem możliwości rekreacji, budowaniem oferty spędzania czasu wolnego dla mieszkańców i będą komplementarne w stosunku do tworzonej małej infrastruktury publicznej. Organizacje pozarządowe i ich członkowie będą nie tylko beneficjentami, ale i odbiorcami wsparcia. Będą miały możliwość rozwoju i jednocześnie będą mogły realizować projekty dla lokalnej społeczności.

- **Uzasadnienie wyboru dostępnych źródeł finansowania**

LSR będzie wdrażana przede wszystkim za pomocą środków PS WPR na lata 2023–2027 w ramach EFRROW oraz środków programu regionalnego *Fundusze Europejskie dla Świętokrzyskiego na lata 2021–2027* (FEŚ) w ramach EFRR (cel szczegółowy 5.2). Niniejsza Strategia jest tzw. Strategią wielofundusową – RLKS na poziomie programu regionalnego wdrażany jest w formule bezpośredniej. LGD oraz inne podmioty z obszaru LSR będą mogły realizować projekty również w ramach programu regionalnego spoza ww. celów szczegółowych. Różnorodność źródeł finansowania umożliwi działanie w sposób wszechstronny, kompleksowy, a tym samym efektywniejszy niż w przypadku korzystania z jednego funduszu, dlatego też przewiduje się finansowanie LSR z innych źródeł, takich jak: środki krajowe, *Program Operacyjny Polska Wschodnia 2021–2027*, *Krajowy Plan Odbudowy*, *Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021–2027*, *Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021–2027* i inne.

- **Uzasadnienie przyjętego sposobu wdrażania LSR**

W celu opracowania LSR, która nie tylko będzie odpowiedzią na potrzeby lokalnej społeczności, ale też przyniesie wymierne efekty, podjęto trud wyspecjalizowania się w konkretnych obszarach. Stąd podjęto decyzję o określeniu tylko jednego, konkretnego celu. Odpowiednie ukierunkowanie się na wybrane obszary wzmocni efekt synergii i będzie wzmacniać wartość dodaną zastosowanego podejścia LEADER w rozwoju obszaru. Ukierunkowanie to pozwoli też na skonkretyzowanie oczekiwanych rezultatów i osiągnięcie założonych celów przy planowanym budżecie w określonym czasie. Rozwój obszaru objętego LSR ukierunkowany będzie przede wszystkim na zagospodarowaniu czasu wolnego mieszkańców poprzez tworzenie oferty rozwoju, spędzania czasu wolnego i rekreacji (lepszy dostęp do ogólnodostępnej infrastruktury, projekty w zakresie włączania społecznego) oraz rozwój kompetencji społecznych mieszkańców (wsparcie innowacyjnych inicjatyw, kojarzenie partnerów i animowanie do realizacji projektów w partnerstwie, kształtowanie liderów życia publicznego, wzmacnianie organizacji pozarządowych). Uzupełnieniem będzie wzmacnianie przedsiębiorczości mieszkańców, co przełoży się na poprawę sytuacji osób w niekorzystnej sytuacji, poprawę warunków bytowych i minimalizację ryzyka ubóstwa. LSR wdrażana będzie przez różne podmioty, w tym samą LGD w ramach projektów własnych. Stowarzyszenie ma duże doświadczenie w zakresie wdrażania LSR, realizowania projektów, w tym partnerskich i animowania lokalnej społeczności. Zaplanowano również harmonizację następujących po sobie naborów wniosków. Pierwszymi operacjami realizowanymi w ramach przedsięwzięć będą te związane z powstaniem ogólnodostępnej infrastruktury publicznej (1.1³⁷) oraz kojarzeniem partnerów i animowaniem do realizacji wspólnych projektów na rzecz wzmacniania tożsamości lokalnej (1.7). Następnie zrealizowane będą operacje w zakresie wzmocnienia potencjału organizacji pozarządowych (1.6), kształtowania liderów życia publicznego i społecznego (1.4) oraz włączenia społecznego osób w niekorzystnej sytuacji (1.9 – operacja własna w zakresie wzmacniania kompetencji kobiet i przygotowania ich do możliwości otrzymania wsparcia na podejmowanie działalności gospodarczej). Na koniec wdrażane będą operacje, w których istotne będzie wykorzystanie infrastruktury i innych efektów zrealizowanych już operacji. Będą to: projekty grantowe w zakresie włączenia społecznego seniorów i ludzi młodych, wsparcie rozwoju pozarolniczej działalności gospodarczej (operacja dająca możliwości rozwoju działalności, przez kobiety) oraz projekty grantowe w zakresie innowacyjnych inicjatyw oddolnych, w których premiowane będzie wykorzystanie powstałej ogólnodostępnej infrastruktury publicznej (1.1). Przedsięwzięcie 1.2 Aktywizacja i kształtowanie zdrowego trybu życia będzie realizowane przez grantobiorców jako operacje partnerskie. Pozwoli to na nawiązanie bliższych relacji między partnerami będącymi grantobiorcami oraz będzie sprawdzianem przed wspólną realizacją większych projektów. Taka forma realizacji powinna pozwolić na realizację ciekawszych i efektywniejszych operacji.

- **Uzasadnienie doboru dostępnych metod wdrażania operacji w ramach LSR**

Operacje zaplanowane do finansowania w ramach LSR realizowane będą przez beneficjentów reprezentujących wszystkie sektory życia społeczno-gospodarczego obszaru LGD. Różnorodność zaplanowanych metod wdrażania operacji, tj. wsparcie finansowe poprzez przyznawanie dotacji, projekty grantowe, operacje własne, organizacja szkoleń, warsztatów, prowadzenie doradztwa, promowanie dobrych praktyk, operacje realizowane przez wnioskodawców innych niż LGD, ma na celu upodmiotowienie i usamodzielnienie społeczności lokalnych. Przy

³⁷ Termin realizacji operacji planowanej do wsparcia w ramach środków FEŚ zależy od terminu naboru wniosków ustalonego przez Instytucję Zarządzającą programem regionalnym.

wyborze operacji punktowana będzie realizacja w partnerstwie z partnerami z obszaru LSR oraz spoza obszaru zarówno w kraju jak i za granicą, co przyczyni się do zwiększenia współpracy mieszkańców i innych podmiotów oraz do osiągnięcia lepszych efektów realizowanych operacji. Wybrane metody wdrażania LSR wpłyną na wzmocnienie potencjałów obszaru i są odpowiedzią na zgłaszane potrzeby społeczności. LGD planuje w pierwszej kolejności zrealizować operacje o charakterze edukacyjnym, które będą kształtować świadomość, wzmocniać kompetencje i podnosić poziom zaangażowania lokalnej społeczności we wdrażanie LSR. Najpierw zrealizowane będą projekty własne, których celem będzie kojarzenie partnerów i animowanie do realizacji projektów w partnerstwie, a później udzielane będą granty na operacje, w których premiowane są projekty realizowane w partnerstwie. Podobnie z infrastrukturą – najpierw zrealizowane będą operacje polegające na tworzeniu ogólnodostępnej, małej infrastruktury publicznej, a później ogłaszane granty na innowacyjne inicjatywy oddolne, w których premiowane będzie wykorzystanie tej infrastruktury. Analogicznie w zakresie aktywności społecznej i gospodarczej – najpierw wzmocnienie kompetencji społecznych, później wsparcie na podejmowanie przedsiębiorczości.

Zaplanowane w LSR przedsięwzięcia wraz z planowanymi operacjami są spójne, powiązane ze sobą oraz wzajemnie się uzupełniają. Zastosowane są w nich różne metody i różny może być stopień ich oddziaływania, jednak przyczyniać się będą do kompleksowego niwelowania ważnych deficytów zgłaszanych przez mieszkańców obszarów LSR.

VI. CELE I WSKAŹNIKI

Wynikiem przeprowadzonej diagnozy opartej o analizę danych ilościowych, badania jakościowe oraz wniosków płynących z analizy SWOT, sporządzonych na pierwszym etapie prac nad LSR jest wyznaczenie celów realizacji LSR. Osiągnięcie tych celów przyczyni się do ograniczenia słabych stron obszaru, poprzez wykorzystanie zdiagnozowanych potencjałów, czego efektem będzie zniwelowanie wskazanych problemów i zaspokojenie zgłoszonych przez społeczność potrzeb. W niniejszym LSR określono jeden cel oparty o określone obszary tematyczne wynikające ze zdiagnozowanych potrzeb. Nie zawsze jedna potrzeba generuje jeden cel, czasami dopiero kilka potrzeb zgromadzonych w jeden cel daje możliwość kompleksowej realizacji tych potrzeb.

Na rysunku 1 przedstawiono sposób określania celu LSR.

Rysunek 1. Sposób określania celu LSR

Źródło: Opracowanie własne

Zgodnie z powyższym schematem przyjęto następujący ciąg logiczny określenia celu LSR:

1) Najistotniejsze zdiagnozowane problemy i potencjały:

Obszar LGD jest obszarem charakteryzującym się spadkiem liczby mieszkańców i stosunkowo szybko starzejącym się społeczeństwem. Jednocześnie posiada kapitał społeczny młodych ludzi oraz bogatą historię i dziedzictwo kulturowe. Potencjał organizacji pozarządowych nie jest odpowiednio wykorzystany, a dotychczasowa aktywizacja w zakresie przedsiębiorczości i aktywności mieszkańców wymaga kontynuacji. Zauważany przez mieszkańców jest brak atrakcyjnej oferty spędzania czasu wolnego i możliwości rekreacji. Występują braki w przedsiębiorczości i innowacyjności. Problem stanowi ilość osób wymagająca wsparcia w ramach środowiskowej pomocy społecznej, a więc osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Na tej podstawie sformułowano główny „**ZDIAGNOZOWANY PROBLEM**” – *Malejąca liczba ludności, ujemny przyrost naturalny i ujemne saldo migracji, niski poziom przedsiębiorczości mieszkańców, oraz główne „**POSIADANE SPECYFICZNE LOKALNE ZASOBY DO WYKORZYSTANIA**” – *Walory przyrodnicze, dziedzictwo kulturowe i ciekawa historia.**

2) GŁÓWNE POTRZEBY:

1. Zwiększenie możliwości rekreacji i dostępu do atrakcyjnej oferty spędzania czasu wolnego.
2. Wzmocnienie potencjału organizacji pozarządowych.
3. Zwiększenie dostępu do kultury i efektywne wykorzystanie dziedzictwa kulturowego.
4. Włączenie osób starszych i osób w niekorzystnej sytuacji.
5. Aktywizacja osób młodych.

3)

Do celu LSR przypisano konkretne przedsięwzięcia dla których wskazano sposób ich realizacji wraz z uzasadnieniem, źródła finansowania, a także określono adekwatne rezultaty i wskaźniki. W tabeli 22 przedstawiono powiązanie celu i przedsięwzięć ze zidentyfikowanymi podczas analizy obszaru problemami i przyczynami. Tabela zawiera również informację o charakterze danego przedsięwzięcia (inwestycyjny, nieinwestycyjny) budżecie, poziomie dofinansowania, grupie docelowej i sposobie realizacji – stanowi ona poszerzoną wersję załącznika nr 1 do LSR.

W ramach przedsięwzięcia 1.1 samorządy (jednostki sektora finansów publicznych) będą mogły tworzyć / zmodernizować ogólnodostępną, małą infrastrukturę publiczną służącą rekreacji, sportowi i zwiększaniu możliwości spędzania czasu wolnego (np. place zabaw, siłownie plenerowe, skateparki, parki do parkoura, street workout parki, parki linowe, piaskownice, miejskie i wiejskie tereny rekreacyjne o połączonych formach rekreacji, ścieżki edukacyjne). Mieszkańcy, jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, którym ustawa przyznaje zdolność prawną, organizacje pozarządowe, mikro i małe przedsiębiorstwa, jednostki sektora finansów publicznych (sektor społeczny, publiczny i gospodarczy) będą, w ramach przedsięwzięć 1.2 i 1.3 i udzielonych grantów, realizować projekty (w tym partnerskie i/lub innowacyjne), polegające na włączeniu seniorów, ludzi młodych i osób w niekorzystnej sytuacji, których celem będzie integracja, wzmocnienie i umożliwienie aktywności społecznej tych grup mieszkańców, budowanie tożsamości lokalnej i sentymentu do miejsca zamieszkania, wzrostu możliwości spędzania czasu wolnego, samorozwoju i rekreacji.

W ramach przedsięwzięcia 1.8 osoby fizyczne, w tym szczególnie kobiety (osoby w niekorzystnej sytuacji), dla których zostaną zastosowane kryteria premiujące dla kobiet, będą mogły ubiegać się o wsparcie na podejmowanie działalności gospodarczej. Dokonano skoncentrowania w celu jak najlepszego wykorzystania posiadanych zasobów finansowych. W związku z tym, w oparciu o lokalne zasoby oraz zgłaszane potrzeby i zdiagnozowane problemy, wsparcie przeznaczone będzie na gospodarkę czasu wolnego i rozwój mieszkańców, a więc wszelkie działania, które mają na celu wzrost dostępności i jakości usług dla lokalnej społeczności w zakresie rekreacji, sportu, spędzania czasu wolnego, w tym samorozwoju, rozwoju pasji i talentów mieszkańców. Przykładowo mogą to być siłownie, niepubliczne szkoły muzyczne, usługi w zakresie zajęć plastycznych, tanecznych, sportowych, robotyka, oferta kulturalna, restauracje itp.

W ramach przedsięwzięcia 1.4, 1.5, 1.6 i 1.7 planuje się projekty grantowe i własne na realizację różnych inicjatyw, w szczególności innowacyjnych oraz takich, które będą wykorzystywać powstałą, małą infrastrukturę publiczną. Zostanie wzmocniony potencjał organizacji pozarządowych, premiowane będą operacje wykorzystujące dziedzictwo kulturowe i naturalne. W ramach projektu możliwe będzie finansowanie warsztatów, szkoleń, kursów dla członków organizacji pozarządowych, wyjazdy studyjne, wszelkie działania zwiększające potencjał i usprawniające funkcjonowanie organizacji. Bardzo ważne działania w ramach projektów własnych LGD dotyczyć będą kojarzenia partnerów i animowania do realizacji wspólnych projektów na rzecz wzmocnienia tożsamości lokalnej, kształtowania liderów życia publicznego i społecznego. Projekt własny 1.9 dedykowany jest grupie w niekorzystnej sytuacji jaką są kobiety i dotyczy włączenia społecznego, aktywizacji i wzmocnienia kompetencji społecznych. W ramach przedsięwzięcia 1.8 dotyczącego rozpoczęcia działalności gospodarczej zostaną zastosowane kryteria premiujące dla kobiet.

Wskaźniki produktu i rezultatu dla poszczególnych przedsięwzięć zostały określone w załączniku nr 2 Plan działania. Pozwolą one mierzyć bezpośrednio efekty realizacji LSR.

Tabela 22. Przedsięwzięcia – powiązanie z analizą potrzeb, charakter, budżet, poziom dofinansowania, maks. i min. kwota, grupa docelowa i sposób realizacji (rozszerzona wersja analogicznej tabeli stanowiącej załącznik nr 1 do LSR)

PROBLEM		<i>Niski poziom aktywności gospodarczej i społecznej mieszkańców, znaczący spadek liczby mieszkańców, niskie dochody mieszkańców</i>							
ZASÓB		<i>Walory przyrodnicze, dziedzictwo kulturowe</i>							
CEL		1. Wzmocnienie kapitału społecznego							
<i>Zidentyfikowana przyczyna problemu</i>	Przedsięwzięcie		Możliwy zakres wsparcia	Zakres wsparcia z WPR / charakter	Poziom dofinansowania	Możliwy Wnioskodawca	Grupy docelowe	Sposób realizacji	Budżet w ramach WPR [euro]
<i>Braki w infrastrukturze publicznej</i>	1.1	Rozbudowa oferty infrastruktury publicznej umożliwiającej rozwój i zagospodarowanie czasu wolnego mieszkańców	Doposażenie instytucji kultury, budowa i rozbudowa infrastruktury publicznej	6.poprawa dostępu do małej infrastruktury publicznej; inwestycyjny	do 75%	JSFP	Mieszkańcy	Projekty wnioskodawców innych niż LGD	€ 500 000
<i>Niewystarczająca oferta zagospodarowania czasu wolnego</i>	1.2	Aktywizacja i kształtowanie zdrowego trybu życia - realizacja projektów partnerskich	Organizacja wydarzeń edukacyjnych, kulturalnych i integracyjnych	8.włączenie społeczne seniorów, ludzi młodych i osób w niekorzystnej sytuacji; nieinwestycyjny	100%	LGD	Mieszkańcy do 25 roku życia	Projekt grantowy	€ 85 000
<i>Niewystarczająca oferta zagospodarowania czasu wolnego</i>	1.3	Aktywizacja i kształtowanie zdrowego trybu życia i/lub cyfryzacja życia codziennego	Organizacja wydarzeń edukacyjnych, kulturalnych i integracyjnych	8.włączenie społeczne seniorów, ludzi młodych i osób w niekorzystnej sytuacji; nieinwestycyjny	100%	LGD	Mieszkańcy powyżej 60 roku życia	Projekt grantowy	€ 85 000
<i>Mala aktywność organizacji pozarządowych</i>	1.4	Kształtowanie liderów życia publicznego i społecznego	Organizacja wydarzeń edukacyjnych, kulturalnych i integracyjnych	7.kształtowanie świadomości obywatelskiej o znaczeniu zrównoważonego rolnictwa, gospodarki rolno-spożywczej, zielonej gospodarki, biogospodarki, wsparcie rozwoju wiedzy i umiejętności w zakresie innowacyjności, cyfryzacji i przedsiębiorczości, a także wzmacnianie programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego, z wyłączeniem inwestycji infrastrukturalnych; nieinwestycyjny	100%	LGD i inne osoby prawne	Mieszkańcy, organizacje pozarządowe	Projekt własny LGD	€ 80 000
<i>Niewystarczająca oferta zagospodarowania czasu wolnego</i>	1.5	Wsparcie innowacyjnych inicjatyw oddolnych	Organizacja wydarzeń edukacyjnych, kulturalnych i integracyjnych	7.kształtowanie świadomości obywatelskiej o znaczeniu zrównoważonego rolnictwa, gospodarki rolno-spożywczej, zielonej gospodarki, biogospodarki, wsparcie rozwoju wiedzy i umiejętności w zakresie innowacyjności, cyfryzacji i przedsiębiorczości, a także wzmacnianie programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego, z wyłączeniem inwestycji infrastrukturalnych; nieinwestycyjny	100%	LGD	Mieszkańcy	Projekt grantowy	€ 50 000

<i>Mała aktywność organizacji pozarządowych</i>	1.6	Wzmocnienie potencjału organizacji pozarządowych	Organizacja wydarzeń edukacyjnych, kulturalnych i integracyjnych	7.kształtowanie świadomości obywatelskiej o znaczeniu zrównoważonego rolnictwa, gospodarki rolno-spożywczej, zielonej gospodarki, biogospodarki, wsparcie rozwoju wiedzy i umiejętności w zakresie innowacyjności, cyfryzacji i przedsiębiorczości, a także wzmocnianie programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego, z wyłączeniem inwestycji infrastrukturalnych; nieinwestycyjny	100%	LGD	Mieszkańcy, organizacje pozarządowe	Projekt grantowy	€ 160 000
<i>Mała aktywność organizacji pozarządowych</i>	1.7	Kojarzenie partnerów i animowanie do realizacji wspólnych projektów na rzecz wzmocnienia tożsamości lokalnej	Organizacja wydarzeń edukacyjnych, kulturalnych i integracyjnych	7.kształtowanie świadomości obywatelskiej o znaczeniu zrównoważonego rolnictwa, gospodarki rolno-spożywczej, zielonej gospodarki, biogospodarki, wsparcie rozwoju wiedzy i umiejętności w zakresie innowacyjności, cyfryzacji i przedsiębiorczości, a także wzmocnianie programów edukacji liderów życia publicznego i społecznego, z wyłączeniem inwestycji infrastrukturalnych; nieinwestycyjny	100%	LGD i inne osoby prawne	Mieszkańcy, organizacje pozarządowe	Projekt własny LGD	€ 70 000
<i>Niewystarczająca oferta zagospodarowania czasu wolnego</i>	1.8	Zwiększenie oferty spędzania czasu wolnego, integracji i rozwoju dla lokalnej społeczności	Budowa, rozbudowa i wyposażenie	1.rozwoj przedsiębiorczości, w tym rozwój biogospodarki lub zielonej gospodarki - a. Podejmowanie pozarolniczej działalności gospodarczej przez osoby fizyczne; inwestycyjny	do 65%	Osoby fizyczne	Mieszkańcy, premiowanie kobiet	Projekty wnioskodawców innych niż LGD	€ 180 000
<i>Mała aktywność organizacji pozarządowych</i>	1.9	Rozwój osobisty - wzmocnianie kompetencji i integracja	Organizacja wydarzeń edukacyjnych, kulturalnych i integracyjnych	8.włączenie społeczne seniorów, ludzi młodych i osób w niekorzystnej sytuacji; nieinwestycyjny	100%	LGD i inne osoby prawne	Kobiety	Projekt własny LGD	€ 40 000
<i>Braki w infrastrukturze publicznej</i>	1.10	Mała architektura turystyczna (FEW EFRR)	Zgodnie z SZOP FEW	-	Zgodnie z SZOP FEW	Zgodnie z SZOP FEW	Mieszkańcy	Projekt grantowy	€ -
SUMA									€ 1 250 000

Źródło: opracowanie własne

VII. SPOSÓB WYBORU I OCENY OPERACJI ORAZ SPOSÓB USTANAWIANIA KRYTERIÓW WYBORU

Kryteria wyboru i oceny operacji zostaną ustalone przede wszystkim w takim zakresie, aby premiować przedsięwzięcia, które będą niwelować problemy wynikające z diagnozy obszaru i konsultacji społecznych oraz by wpływać na osiąganie zamierzonych celów i wskaźników produktu oraz rezultatu. Tworzenie kryteriów odbędzie się przy udziale lokalnej społeczności miało na celu ustalenie aspektów, które będą szczególnie premiowane w ramach oceny wniosków oraz będą zaspokajać potrzeby mieszkańców, poznane podczas przeprowadzonych konsultacji społecznych na obszarze. Opracowane kryteria będą ściśle powiązane z celem i grupami docelowymi, do których jest kierowane wsparcie, w zależności od rodzaju beneficjenta – z uwzględnieniem wyników diagnozy i analizy SWOT. Kryteria zostaną opracowane w sposób przejrzysty, mierzalny, pozwalający uniknąć sytuacji niepożądanych, polegających na subiektywnej ocenie, a przyznawanie punktów odbywać się będzie w formie zero-jedynkowej.

Dla niektórych przedsięwzięć w LSR LGD ustanowi kryteria wyboru o charakterze dostępowym (zawężające możliwość uzyskania wsparcia), które pozwolą ukierunkować wsparcie na operacje najlepiej odpowiadające potrzebom obszaru LSR i najlepiej pasujące do zaplanowanych realizacji przedsięwzięć. W celu właściwego ukierunkowania pomocy, LGD zastosuje również kryteria wyboru premiujące. Niektóre z kryteriów premiujących będą zastosowane do wszystkich przedsięwzięć, inne do wybranych. Jednym z kryteriów wyboru będzie punktowanie operacji innowacyjnych w zakresie wspólnego działania zmierzającego do określonego celu i do wywołania zmiany w środowisku lokalnym, w tym przypadku na rzecz łączenia pokoleń poprzez wdrażanie rozwiązań cyfrowych, np. poprzez upowszechnianie dobrych praktyk, wymianę wiedzy i doświadczenia, szczególnie w zakresie wdrażania innowacji, rozwiązań cyfrowych i dostępności. Ulepszenie może dotyczyć wprowadzania innowacyjnych rozwiązań na rzecz budowania społeczeństwa informacyjnego poprzez edukację informatyczno-technologiczną seniorów (ograniczenie zjawiska wykluczenia cyfrowego) oraz upowszechnianie idei współpracy pomiędzy pokoleniami w celu wzajemnego przekazywania umiejętności (synergia elementów tradycyjnych ze społeczeństwem informatycznym).

Na potrzeby oceny innowacyjności określono, iż działania ukierunkowane na innowacje, to wprowadzenie na rynek (w tym przypadku obszar LGD) nowego lub udoskonalonego produktu, usługi lub procesu organizacji lub nowego sposobu wykorzystania lub zmobilizowania istniejących lokalnych zasobów przyrodniczych, historycznych, kulturowych czy społecznych. Dla przedsięwzięć związanych z rozwojem przedsiębiorczości, z racji charakteru operacji definicję tę uściślono i przyjęto, iż innowacja to wprowadzenie na rynek przez dane przedsiębiorstwo nowego towaru lub usługi, lub znaczące ulepszenie oferowanych uprzednio towarów lub usług w odniesieniu do ich charakterystyk lub przeznaczenia. Ulepszenie może dotyczyć charakterystyk technicznych, komponentów, materiałów, wbudowanego oprogramowania, bardziej przyjaznej obsługi przez użytkownika oraz innych cech funkcjonalnych. Preferowane będzie wdrażanie innowacji poprzez implementowanie zupełnie nowych na obszarze objętym LSR produktów, usług, procesów, technologii, metod organizacji lub nowych sposobów wykorzystania dostępnych zasobów.

W celu sprawnego wdrożenia Strategii, LGD opracowała i stosowała w perspektywie 2014-2020 zestaw procedur oceny i wyboru operacji, odnoszących się do wszelkich operacji realizowanych w ramach LSR. Będą one stosowane również wdrażaniu tej LSR, po dostosowaniu do obowiązujących przepisów. Przez cały okres wdrażania Strategii będą one udostępniane do wiadomości publicznej w Biurze, na stronie internetowej LGD oraz omawiane w trakcie spotkań informacyjnych i szkoleń dla potencjalnych wnioskodawców. Kryteria wyboru grantobiorców i procedura ich ustalania / zmiany stanowi wspólny dokument z procedurą wyboru i oceny grantobiorców.

LGD posiada procedury z uwzględnieniem obowiązujących przepisów prawnych i wytycznych dotyczących instrumentu RLKS oraz dokłada wszelkich starań, aby procedury oceny i wyboru operacji były niedyskryminujące, przejrzyste i niebudzące wątpliwości ze strony wnioskodawców, grantobiorców oraz wszelkich instytucji zaangażowanych w proces wdrażania Strategii. Jednocześnie należy podkreślić, że LGD zależy na wybraniu projektów, które w jak największej mierze pozwolą na osiągnięcie przyjętych w Strategii założeń i wskaźników, a ograniczone środki finansowe, będące podstawą ustalenia budżetu Strategii, nie pozwalają na sfinansowanie wszystkich pomysłów i inicjatyw zgłaszanych przez mieszkańców obszaru.

Dokumenty regulujące szczegółowe rozwiązania to: procedura/y wyboru i oceny operacji, regulamin organu decyzyjnego, procedura ustalania kryteriów wyboru, procedura wyboru i oceny grantobiorców wraz z kryteriami wyboru grantobiorców i procedurą ustalania i zmiany kryteriów wyboru grantobiorców.

Dla komponentu Wdrażanie LSR przewiduje się, w szczególności, następujące warunki kwalifikowalności:

- powiązanie wnioskodawcy z obszarem objętym LSR,
- przyczynianie się do realizacji LSR:
 - weryfikowane poprzez osiągnięcie zakładanych wskaźników,
 - rozumiane jako bezpośredni wpływ na realizację konkretnego przedsięwzięcia,
- legalność – zgodność projektu operacji z przepisami prawa,
- w przypadku działalności gospodarczej – uzasadnienie ekonomiczne (uproszczony biznesplan),
- w przypadku operacji dotyczących obiektów zabytkowych – zapewnienie, iż obiekt jest zabytkiem (np. wpisany do Rejestru zabytków lub ewidencji zabytków),
- w przypadku operacji w partnerstwie oraz projektów partnerskich:
 - udział co najmniej 2 podmiotów,
 - realizacja wspólnego przedsięwzięcia,
 - dokument potwierdzający wolę współpracy co najmniej 2 podmiotów,
- w przypadku operacji realizowanych w ramach poprawy dostępu do małej infrastruktury publicznej kwalifikowalne są operacje niekomercyjne, których koszty całkowite nie przekraczają 1 mln euro.

Wybór projektów do dofinansowania będzie odbywał się każdorazowo z zastosowaniem zasad horyzontalnych.

Wsparcie na podejmowanie pozarolniczej działalności gospodarczej przysługuje tylko raz w okresie realizacji Planu Strategicznego. W przypadku uzyskania wsparcia na podejmowanie pozarolniczej działalności gospodarczej, wnioskodawca może ubiegać się o wsparcie na rozwijanie tych działalności nie wcześniej niż po upływie 2 lat od wypłaty płatności ostatecznej w ramach operacji realizowanej w ramach podejmowania/tworzenia tych działalności. Beneficjent realizujący operacje w zakresie inwestycji w infrastrukturę lub inwestycji produkcyjnych zobowiązuje się do zapewnienia trwałości inwestycji.

Operacja własna może być realizowana, gdy realizuje cele publiczne oraz niekomercyjne oraz jest niezbędna do osiągnięcia danego celu/przedsięwzięcia LSR. Koszty operacji własnych nie mogą stanowić więcej niż 20% budżetu komponentu Wdrażanie LSR. Wnioski o przyznanie pomocy na operacje własne zawierają opis znaczenia realizacji operacji dla LSR oraz uzasadnienie realizacji operacji przez LGD (m.in. wyjaśnienie dlaczego operacja ta nie może być zrealizowana przez inne podmioty).

Wsparcie udzielane jest w formie dotacji w postaci ryczału w zakresie:

1. podejmowania pozarolniczej działalności gospodarczej przez osoby fizyczne – do wysokości 150 tys. zł,
2. projektów grantowych do wysokości 500 tys. zł, przy czym wysokość pojedynczego grantu:
 - na sfinansowanie przygotowania jednej koncepcji inteligentnej wsi, indykatorywna kwota jednostkowa wynosi 4 tys. zł,
 - na przygotowanie projektu partnerskiego wynosi:
 - do 50 tys. w przypadku projektu partnerskiego z podmiotem z obszaru innej LSR z Polski,
 - do 150 tys. zł – w przypadku międzynarodowego projektu partnerskiego (z podmiotem z obszaru innej LSR z innego kraju),
 - w pozostałych zakresach zadań objętych grantami – ustalana będzie na bazie projektu budżetu (art. 83 ust. 1 lit. c oraz ust. 2 lit. b); maksymalna kwota zostanie określona w oparciu o dane historyczne.

W pozostałych przypadkach wdrażania LSR (w tym na operacje własne) wsparcie będzie miało formę dotacji w postaci refundacji kosztów kwalifikowalnych do wysokości 500 tys. zł. W przypadku Wdrażania LSR intensywność wsparcia będzie wynosiła:

- do 65% kosztów kwalifikowalnych, z wyłączeniem operacji realizowanych w ramach rozwoju pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych,
- do 85% kosztów kwalifikowalnych w przypadku operacji realizowanych w ramach rozwoju pozarolniczych funkcji małych gospodarstw rolnych,
- do 100% kosztów kwalifikowalnych na operacje obejmujące inwestycje nieprodukcyjne w przypadku podmiotów innych niż jednostki sektora finansów publicznych,
- do 75% kosztów kwalifikowalnych na operacje obejmujące inwestycje nieprodukcyjne w przypadku jednostek sektora finansów publicznych, z czego pomoc finansowa z EFRROW wynosi maksymalnie 55% kosztów kwalifikowalnych, a pozostałe 20% kosztów kwalifikowalnych ze środków budżetu państwa.

Operacje sektora finansów publicznych będą mogły być finansowane ze środków Planu Strategicznego w ramach niniejszej LSR do limitu 40% tych środków.

VIII. PLAN DZIAŁANIA

W ramach realizacji LSR zaplanowano ogłoszenie wniosków na realizację przedsięwzięć zawartych w matrycy – rozdział V. Pierwsze nabory zostaną przeprowadzone w I kwartale 2024 roku, kolejne w latach 2025–2026.

Tworząc Plan działania zadbano, aby realizowane przedsięwzięcia umożliwiły osiągnięcie celu LSR.

Wszystkie działania zaplanowano tak, aby w pierwszej kolejności zrealizowane zostały te, które oddziaływać będą na pozostałe. W pierwszej kolejności zrealizowane zostaną działania zwiększające atrakcyjność obszaru oraz promocyjne i edukacyjne, dalej te związane z wykorzystaniem zasobów oraz rozwojem przemysłu czasu wolnego. Przedsięwzięcia związane z zakładaniem i rozwojem działalności gospodarczych podzielono tak, aby możliwie jak najlepiej wykorzystać środki oraz stworzyć możliwość skorzystania z dofinansowania jak największej liczbie beneficjentów.

Istotne w trakcie wdrażania LSR będzie zrealizowanie pierwszych operacji w ramach PS WPR do 30 czerwca 2026 roku, które pozwolą na wykorzystanie 40% budżetu, oraz realizację pozostałych działań tak, aby do 31 grudnia 2027 roku wykorzystać 80% kontraktacji budżetu. Również realizacja działań w ramach FEP została zaplanowana tak, aby pierwsze operacje zrealizować do końca grudnia 2026 roku.

Dokładny plan działania wraz z czasowym przedziałem osiągnięcia wskaźników oraz planowanymi kwotami wsparcia przedstawiają Załącznik nr 2 do LSR pn. *Plan działania dla LSR* oraz Załącznik nr 4 do LSR pn. *Plan wykorzystania budżetu LSR*.

Przedsięwzięcia wskazane w LSR w zakresie finansowania z FEW wpisują się kryteria wyboru projektów ustanowionych dla programu regionalnego w odniesieniu do typu projektu i właściwego funduszu. LGD oświadcza, że projekty te będą wybierane zgodnie z zasadami i warunkami obowiązującymi dla EFS+ i EFRR, a także iż promowane będą projekty wpisujące się w inicjatywę Nowy Europejski Bauhaus.

IX. PLAN FINANSOWY LSR

Działalność LGD finansowana będzie w ramach:

- 1) Funduszy EFSI stanowiących **bezpośrednie źródło finansowania** LSR jako budżetu LSR:
 - a) Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach *Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027*;
 - b) Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego w ramach programu regionalnego *Fundusze Europejskie dla Świętokrzyskiego na lata 2021–2027*, cel szczegółowy 5.2. *Wspieranie zintegrowanego i sprzyjającego włączeniu społecznemu rozwoju społecznego, gospodarczego i środowiskowego na poziomie lokalnym, kultury, dziedzictwa naturalnego, zrównoważonej turystyki i bezpieczeństwa na obszarach innych niż miejskie*.

- 2) Innych potencjalnych / **pośrednich źródeł finansowania** przedsięwzięć wynikających z LSR, w tym także EFSI w zakresie nie objętym RLKS, które nie stanowią źródła finansowania, o którym mowa w pkt. 1):
 - a) Europejski Fundusz Społeczny Plus w ramach programu regionalnego *Fundusze Europejskie dla Świętokrzyskiego na lata 2021–2027*, w tym szczególnie cel szczegółowy 4.8 *Wspieranie aktywnego włączenia społecznego w celu promowania równości szans, niedyskryminacji i aktywnego uczestnictwa, oraz zwiększanie zdolności do zatrudnienia, w szczególności grup w niekorzystnej sytuacji, działanie 9.6 Aktywna integracja społeczna i zawodowa*;
 - b) *Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat, Środowisko 2021–2027* w ramach priorytetu VII *Kultura* Cel szczegółowy 4.6 *Wzmacnianie roli kultury i zrównoważonej turystyki w rozwoju gospodarczym, włączeniu społecznym i innowacjach społecznych*;
 - c) *Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021–2027* w ramach celu szczegółowego ESO4.7. *Wspieranie uczenia się przez całe życie, w szczególności elastycznych możliwości podnoszenia i zmiany kwalifikacji dla wszystkich, z uwzględnieniem umiejętności w zakresie przedsiębiorczości i kompetencji cyfrowych, lepsze przewidywanie zmian i zapotrzebowania na nowe umiejętności na podstawie potrzeb rynku pracy, ułatwianie zmian ścieżki kariery zawodowej i wspieranie mobilności zawodowej (EFS+)*.
 - d) Środki krajowe;
 - e) Fundusze Norweskie i EOG (Europejski Obszar Gospodarczy).

Zadania finansowane z innych źródeł niż bezpośrednie, przyczynią się do realizacji celów określonych w ramach RLKS.

Przewidziane źródła finansowania oraz plan działania są w bezpośredni sposób powiązane z celami i przedsięwzięciami. Zaplanowane do realizacji przedsięwzięcia można będzie lepiej wdrażać na obszarze LSR dzięki alternatywnym źródłom dofinansowania, które pozwolą zrealizować większy zakres projektów. Wzięto pod uwagę te źródła finansowania, z których środki przeznaczone będą na operacje zgodne z celem niniejszej LSR, a więc wszelkie te, które mogą przyczynić się do rozwoju kapitału społecznego mieszkańców, w tym podniesienia dostępności i atrakcyjności ogólnodostępnych przestrzeni, infrastruktury sportowo-rekreacyjnej, turystycznej, kulturalnej i edukacyjnej oraz oferty przemysłu czasu wolnego i samorozwoju mieszkańców.

Zaplanowany do realizacji budżet został przedstawiony w Załączniku nr 3 do LSR pn. *Budżet LSR* oraz w Załączniku nr 4 do LSR pn. *Plan wykorzystania budżetu LSR*.

X. MONITORING I EWALUACJA

W celu poprawnego i efektywnego wdrażania założeń Strategii niezbędne jest prowadzenie działań, które mają na celu weryfikację sposobu jej realizacji. W związku z tym niezbędne jest prowadzenie bieżącego monitoringu oraz przeprowadzanie badań ewaluacyjnych, które umożliwią w razie konieczności aktualizację dokumentu. Wszystkie podejmowane działania powinny być prowadzone w sposób zadowalający społeczność lokalną zamieszkującą obszar LGD. Ponadto metody monitoringu i badań ewaluacyjnych zostały tak przygotowane, aby dotrzeć do jak najszerszego grona odbiorców, również do osób do tej pory niezainteresowanych działalnością LGD.

1. Monitoring

Monitoring LSR prowadzony będzie na bieżąco przez pracowników Biura LGD przy uwzględnieniu społeczności lokalnej.

Monitoring obejmuje:

- a) zebranie danych na temat: wskaźników realizacji LSR, harmonogramu ogłaszanych konkursów, budżetu LGD, liczby osób odwiedzających stronę internetową, pracowników Biura LGD oraz funkcjonowania Biura Zarządu.
- b) ocenę zebranych informacji w stosunku do założonych wartości.
- c) opracowanie Raportów z monitoringu Strategii w okresie rocznym, zawierających podsumowanie danych wraz z wygenerowanymi wnioskami dotyczącymi wpływu podejmowanych działań na realizację założeń Strategii.

Charakterystyka źródeł danych oraz sposobu pomiaru i oceny danych:

- Dane własne LGD – informacje gromadzone w toku normalnej działalności LGD, w szczególności w ramach obowiązkowej sprawozdawczości. Dane własne obejmują:
 - wskaźniki planu komunikacji,
 - dane ilościowe dotyczące doradztwa w Biurze,
 - dane gromadzone w trakcie naborów (m.in. terminy naborów, ilość złożonych wniosków, środki finansowe przypisane do naborów),
 - wskaźniki LSR, EFSI,
 - realizacja budżetu LSR,
 - dane dotyczące pracy organów LGD,
 - informacje o szkoleniach dla pracowników Biura i członków organów LGD.
- Badania własne:
 - ankieta monitorująca dla beneficjentów i grantobiorców – badanie pozwoli na zbieranie istotnych informacji dotyczących postępu rzeczowo-finansowego. Pozwoli także pogłębić informacje uzyskane z wniosków o dofinansowanie operacji,
 - ankieta będzie wypełniana przez beneficjentów i grantobiorców w roku, w którym rozliczyli oni operację,
 - badanie ankietowe osób korzystających z doradztwa – badanie realizowane na bieżąco, w których jednostką analizy będą udzielone porady. O wypełnienie ankiety będą proszone osoby korzystające z doradztwa w Biurze LGD,
 - badanie ankietowe uczestników spotkań informacyjno-konsultacyjnych lub szkoleń organizowanych przez LGD.
 - badanie ankietowe dla mieszkańców oceniające podjęte działania.

Istotną częścią monitoringu, która zasługuje na osobne omówienie, będzie monitoring realizacji projektów grantowych. LGD będzie ponosić bowiem szczególną odpowiedzialność za efekty przedsięwzięć realizowanych przez grantobiorców. Monitorowanie przedsięwzięć w ramach projektów grantowych powinno być przy tym traktowane nie jako kontrola, ale jako wsparcie dla osób je realizujących. W przypadku projektów grantowych zastosowany zostanie również monitoring operacyjny, polegający na osobistych kontaktach między pracownikami LGD a osobami realizującymi granty. Pracownicy LGD będą stosować wystandaryzowany formularz kontaktu,

w którym będą zapisywać uzyskane od grantobiorców informacje oraz odnotowywać przekazane im rekomendacje. Dopuszcza się możliwość kontaktu telefonicznego z grantobiorcami bądź osobiste spotkania w Biurze LGD lub w miejscu realizacji operacji. Jeśli charakter realizowanego przedsięwzięcia będzie na to pozwalał, to zbierana będzie dokumentacja fotograficzna, która będzie dołączona do formularza kontaktu.

2. Ewaluacja

Ewaluacja LSR realizowana będzie w następujących etapach, które będą różniły się celami w zależności od etapu realizacji Strategii:

1. Ewaluacja on-going – corocznie w latach 2024–2029, dokonywana w pierwszym kwartale roku kolejnego.
2. Ewaluacja mid-term (śródkresowa) – w 2026 roku.
3. Ewaluacja ex-post (końcowa ewaluacja zewnętrzna).

Ewaluacja dotyczyć będzie: oceny działalności LGD, pracowników i funkcjonowania Biura, skuteczności promocji i aktywizacji społeczności lokalnej, harmonogramu rzeczowo-finansowego LSR, stopnia realizacji celów (wskaźników) oraz budżetu LSR.

Coroczna ewaluacja wewnętrzna uwzględniająca włączenie społeczności lokalnej prowadzona będzie w ramach warsztatów refleksyjnych w ramach ewaluacji on-going. Przeprowadzenie ewaluacji mid-term i ex-post zostanie powierzone wyspecjalizowanemu podmiotowi zewnętrznemu (niezależnym ekspertom). Decyzję w tym względzie podejmie Zarząd LGD na podstawie ofert przedstawionych przez potencjalnych wykonawców.

Raport z ewaluacji Strategii obejmuje przede wszystkim:

- a) Ocenę funkcjonowania LGD, w tym: działalność Zarządu, działalność Komisji Rewizyjnej, sprawność przeprowadzania naborów, wizerunek LGD wśród mieszkańców obszaru, działalność informacyjną, promocyjną oraz edukacyjną, procedury związane z wyborem przedsięwzięć oraz kompetencje pracowników, efektywność doradztwa w Biurze LGD, liczbę porad i charakter doradztwa w Biurze, częstotliwość, regularność i frekwencję spotkań organów LGD.
- b) Ocenę realizacji planu działania.
- c) Ocenę stopnia wdrażania celów LSR, w tym stopnia osiągnięcia wskaźników stopnia wykorzystania funduszy, realizacji budżetu, realizacji działań skierowanych do grupy defaworyzowanej / w niekorzystnej sytuacji.
- d) Podsumowanie działalności LGD w badanym okresie, wnioski i rekomendacje.

Ewaluacja prowadzona będzie w oparciu o kryteria ewaluacji, tj.: trafności, efektywności i wydajności, skuteczności, trwałości, użyteczności. Źródła danych są tożsame ze źródłami dla monitoringu (dane własne, badania własne).

Zatwierdzenia Raportu z ewaluacji Strategii dokonuje się uchwałą Walnego Zebrania Członków.

Zalecenia z kontroli, oceny, monitoringu i/lub ewaluacji mogą być podstawą do aktualizacji LSR, podobnie jak zmiana przepisów dotyczących LSR czy zmiana danych dotyczących LSR.

Aktualizacja Strategii Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność, może nastąpić w związku z:

- zmianą danych dotyczących obszaru LSR,
- zmianą przepisów dotyczących LSR,
- potrzebą zastosowania zaleceń z kontroli, oceny, monitoringu i/lub ewaluacji LSR/LGD,
- rocznymi wynikami ciągłego naboru propozycji projektów do realizacji.

Aktualizacja LSR może nastąpić na wniosek:

- Rady LGD,
- Komisji Rewizyjnej LGD,
- Zarządu LGD,
- grupy liczącej powyżej 10% wszystkich członków LGD.

Wniosek o aktualizację LSR będzie składany do Zarządu LGD, który zobowiązany jest przedstawić go na najbliższym Walnym Zebraniu Członków. Projekt zmiany LSR musi zostać poddany konsultacjom społecznym poprzez zamieszczenie zmienianych części LSR wraz z uzasadnieniem na stronie internetowej LGD na co najmniej 14 dni.

Spis rysunków

Rysunek 1 Sposób określania celu LSR	63
--	----

Spis map

Mapa 1 Gminy objęte partnerstwem LGD Dorzecze Wisły	9
Mapa 2 Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności w poszczególnych gminach LGD w 2021 r.....	24
Mapa 3 Podmioty nowo zarejestrowane w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym w poszczególnych gminach LGD w 2021 r.....	24
Mapa 4 Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w poszczególnych gminach	28
Mapa 5 Udział długotrwale bezrobotnych w liczbie bezrobotnych ogółem w poszczególnych gminach LGD w 2021 r.....	29
Mapa 6 Udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w liczbie mieszkańców ogółem w poszczególnych gminach LGD w 2021 r.....	30
Mapa 7 Formy ochrony przyrody na obszarze gmin LGD	34
Mapa 8 Sumaryczna mapa obszarów ONW w Polsce.....	40
Mapa 9 Penetracja budynkowa zasięgami Internetu stacjonarnego o przepustowości co najmniej 30 Mb/s – fragment mapy dla województwa świętokrzyskiego	45

Spis wykresów

Wykres 1 Liczba ludności ogółem na obszarze LGD Dorzecze Wisły w latach 2011–2021.....	20
Wykres 2 Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem na obszarze LGD w latach 2016–2021	21
Wykres 3 Piramida płci i wieku dla obszaru LGD Dorzecze Wisły w 2021 r.	21
Wykres 4 Przyrost naturalny na 1 000 ludności na obszarze LGD w latach 2016–2021	22
Wykres 5 Saldo migracji na 1 000 ludności na obszarze LGD w latach 2016–2021	22
Wykres 6 Dynamika wzrostu wartości wskaźników gospodarczych obszaru LGD, województwa i kraju – wzrost procentowy w 2021 r. w stosunku do 2016 r.....	25
Wykres 7 Liczba fundacji, stowarzyszeń, organizacji społecznych na 10 tys. mieszkańców na obszarze LGD w porównaniu do województwa i kraju w 2021 r.....	27
Wykres 8 Procentowy udział bezrobotnych według płci na obszarze LGD, w województwie i kraju w 2021 r.	29
Wykres 9 Udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w liczbie mieszkańców ogółem na obszarze LGD w latach 2016–2021.....	30
Wykres 10 Wskaźniki: rodziny otrzymujące zasiłki rodzinne na dzieci w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców ogółem oraz udział % dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku na obszarze LGD w latach 2016–2021	31
Wykres 11 Wskaźniki: rodziny otrzymujące zasiłki rodzinne na dzieci w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców ogółem oraz udział % dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku na obszarze LGD, w województwie i kraju w 2021 r.....	32
Wykres 12 Udział % korzystających z instalacji w ogóle ludności na obszarze LGD, w województwie świętokrzyskim oraz w Polsce w 2021 r.....	35

Wykres 13 Penetracja lokalowa 100 Mb/s aktualna i planowana po realizacji Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa (2014–2020) w Gminie Rytwiiany na tle gmin sąsiednich, w tym wszystkich z obszaru LGD.....45

Spis tabel

Tabela 1 Dokumenty regulujące funkcjonowanie LGD	8
Tabela 2 Podstawowe dane o gminach z obszaru LGD Dorzecze Wisły	9
Tabela 3 Zgłoszone w ramach naboru pomysły na realizację projektów w ramach LSR	13
Tabela 4 Ludność poszczególnych gmin LGD Dorzecze Wisły w 2020 r.	20
Tabela 5 Pozwolenia wydane na budowę i zgłoszenia budowy z projektem budowlanym w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w poszczególnych gminach LGD oraz porównanie średniej obszaru LGD do województwa i kraju w latach 2018–2021	23
Tabela 6 Wskaźniki gospodarcze na obszarze LGD oraz porównanie do województwa i kraju w latach 2016–2021	24
Tabela 7 Wskaźniki dotyczące przedsiębiorczości dla obszaru LGD w porównaniu do województwa i kraju w roku 2016 i 2020	25
Tabela 8 Udział podmiotów gospodarczych według grup rodzajów działalności (PKD 2007) w poszczególnych gminach LGD, średnio na obszarze, w województwie i kraju w 2021 r.	26
Tabela 9 Wskaźniki bezrobocia na obszarze LGD, średnio w województwie i kraju w latach 2016–2021	28
Tabela 10 Gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej wg kryterium dochodowego ogółem na 10 tys. mieszkańców w gminach LGD oraz porównanie średniej obszaru LGD do województwa i kraju w latach 2016–2021	31
Tabela 11 Dochody ogółem i dochody własne na 1 mieszkańca (zł) na obszarze LGD oraz porównanie do województwa i kraju w latach 2016–2021	32
Tabela 12 Wskaźnik G (zł) dla poszczególnych gmin LGD oraz średnia wartość obszaru LGD w latach 2020–2022	33
Tabela 13 Udział dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w ogólnej liczbie dzieci w wieku 3–5 lat oraz liczba dzieci przypadająca na 1 placówkę wychowania przedszkolnego w gminach LGD oraz porównanie średniej obszaru LGD do województwa i kraju w latach 2016–2021	36
Tabela 14 Struktura gospodarstw rolnych w poszczególnych gminach LGD oraz porównanie średniej obszaru LGD do województwa i kraju w 2020 r.....	39
Tabela 15 Współczynnik skolaryzacji brutto oraz liczba uczniów w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców w gminach LGD oraz porównanie średniej obszaru LGD do województwa i kraju w latach 2016–2020	42
Tabela 16 Liczba uczniów w obwodach szkolnych obejmujących daną gminę oraz liczba osób, które w danym roku rozpoczęły naukę w szkole na terenie danej gminy z obszaru LGD w latach 2019–2021	43
Tabela 17 Wyniki egzaminu ósmoklasisty w gminach LGD oraz porównanie średniej obszaru LGD do województwa i kraju w latach 2019–2022	43
Tabela 18 Schemat analizy SWOT.....	46
Tabela 19 Analiza SWOT.....	47
Tabela 20 Zgodność celu LSR z innymi dokumentami strategicznymi	54
Tabela 21 Zgodność LSR z celami programów, z których będzie ona finansowana	57
Tabela 22 Przedsięwzięcia – powiązanie z analizą potrzeb, charakter, budżet, poziom dofinansowania, maks. i min. kwota, grupa docelowa i sposób realizacji (rozszerzona wersja analogicznej tabeli stanowiącej załącznik nr 1 do LSR)	65

Wykaz wykorzystanej literatury:

1. *Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023-2027* zatwierdzony przez komisję Europejską w dniu 31.08.2022 r.;
2. *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej;*
3. *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1303/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności, Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich oraz Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz ustanawiającego przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego, Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Morskiego i Rybackiego oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006;*
4. *Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1305/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) i uchylającego rozporządzenie Rady (WE) nr 1698/2005.*
5. *Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o rozwoju lokalnym z udziałem lokalnej społeczności (Dz. U. z 2022 r. poz. 943 z późn. zm.);*
6. *Ustawa z dnia 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach (Dz. U. z 2020 r. poz. 2261);*
7. *Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020 (Dz. U. z 2022 r. poz. 2422 z późn. zm.);*
8. *Strategia Rozwoju Lokalnego Kierowanego przez Społeczność na lata 2014–2020 dla Lokalnej Grupy Działania „Dorzecze Wisły”,* Połaniec 2015;
9. *Ustawa z dnia 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego (Dz.U. z 2022 r. poz. 2267);*
10. *Strategia Rozwoju Powiatu Staszowskiego na lata 2016–2025 - Załącznik do uchwały nr XXVIII/63/16 Rady Powiatu Staszowskiego z dnia 22 lipca 2016 r.;*
11. *Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Świętokrzyskiego - Załącznik nr 1 do uchwały nr XLVII/833/14 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 22 września 2014 r.;*
12. *Strategia Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego 2030+ - Załącznik do uchwały nr XXX/406/21 Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego z dnia 29 marca 2021 r.;*
13. *Urząd Komunikacji Elektronicznej, Raport o stanie rynku telekomunikacyjnego w Polsce w 2021 roku*
14. *Ewaluacja zewnętrzna Lokalnej Strategii Rozwoju Lokalna Grupa Działania „Dorzecze Wisły”,* SOCJOMETR, Kraków 2022;
15. *Kondracki J., Geografia regionalna Polski, PWN, Warszawa 2000.*

Załączniki do LSR

1. Cele i przedsięwzięcia.
2. Plan działania.
3. Budżet LSR.
4. Plan wykorzystania budżetu.

Załącznik nr 1 Cele i przedsięwzięcia

Budżet (w EUR)	Przedsięwzięcia w ramach celu		Grupy docelowe	Sposób realizacji (konkurs, projekt grantowy, operacja własna, animacja itp.)
	1. Wzmocnienie kapitału społecznego			
€ 500 000	1.1	Rozbudowa oferty infrastruktury publicznej umożliwiającej rozwój i zagospodarowanie czasu wolnego mieszkańców	Mieszkańcy	Projekty wnioskodawców innych niż LGD
€ 85 000	1.2	Aktywizacja i kształtowanie zdrowego trybu życia – realizacja projektów partnerskich	Mieszkańcy do 25 roku życia	Projekt grantowy
€ 85 000	1.3	Aktywizacja i kształtowanie zdrowego trybu życia i/lub cyfryzacja życia codziennego	Mieszkańcy powyżej 60 roku życia	Projekt grantowy
€ 80 000	1.4	Kształtowanie liderów życia publicznego i społecznego	Mieszkańcy, organizacje pozarządowe	Projekt własny LGD
€ 50 000	1.5	Wsparcie innowacyjnych inicjatyw oddolnych	Mieszkańcy	Projekt grantowy
€ 160 000	1.6	Wzmocnienie potencjału organizacji pozarządowych	Mieszkańcy, organizacje pozarządowe	Projekt grantowy
€ 70 000	1.7	Kojarzenie partnerów i animowanie do realizacji wspólnych projektów na rzecz wzmacniania tożsamości lokalnej	Mieszkańcy, organizacje pozarządowe	Projekt własny LGD
€ 180 000	1.8	Zwiększenie oferty spędzania czasu wolnego, integracji i rozwoju dla lokalnej społeczności	Mieszkańcy, premiowanie kobiet	Projekty wnioskodawców innych niż LGD
€ 40 000	1.9	Rozwój osobisty – wzmacnianie kompetencji i integracja	Kobiety	Projekt własny LGD
€ 141 086 136 713	1.10	Mała architektura turystyczna (FEW EFRR)	Mieszkańcy	Projekt grantowy

Źródło: Opracowanie własne

Załącznik nr2 Plan działania

CEL		Lata		Do 31.12.2024		Do 31.12.2025		Do 31.12.2026		Do 31.12.2027		Do 31.12.2028		Do 31.12.2029		Program	
		Nazwa wskaźnika		Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco	Wartość z jednostką miary	% realizacji wskaźnika narastająco		
C.1		1. Wzmocnienie kapitału społecznego															
1.1	Rozbudowa oferty infrastruktury publicznej umożliwiającej rozwój i zagospodarowanie czasu wolnego mieszkańców	Liczba doposażony instytucji kultury, zbudowanej lub rozbudowanej infrastruktury publicznej	0	0%	5	100%	5	100%	5	100%	5	100%	5	100%	5	100%	PS WPR
1.2	Aktywizacja i kształtowanie zdrowego trybu życia - realizacja projektów partnerskich	Liczba wydarzeń	0	0%	0	0%	5	100%	5	100%	5	100%	5	100%	5	100%	
1.3	Aktywizacja i kształtowanie zdrowego trybu życia i/lub cyfryzacja życia codziennego	Liczba wydarzeń	0	0%	5	100%	5	100%	5	100%	5	100%	5	100%	5	100%	
1.4	Kształtowanie liderów życia publicznego i społecznego	Liczba wydarzeń	0	0%	1	100%	1	100%	1	100%	1	100%	1	100%	1	100%	
1.5	Wsparcie innowacyjnych inicjatyw oddolnych	Liczba wydarzeń	0	0%	0	0%	5	100%	5	100%	5	100%	5	100%	5	100%	
1.6	Wzmocnienie potencjału organizacji pozarządowych	Liczba wydarzeń	0	0%	10	100%	10	100%	10	100%	10	100%	10	100%	10	100%	

1.7	Kojarzenie partnerów i animowanie do realizacji wspólnych projektów na rzecz wzmacniania tożsamości lokalnej	Liczba wydarzeń	0	0%	0	0%	1	100%	1	100%	1	100%	1	100%	
1.8	Zwiększenie oferty spędzania czasu wolnego, integracji i rozwoju dla lokalnej społeczności	Liczba ofert zagospodarowania czasu wolnego	0	0%	0	0%	6	100%	6	100%	6	100%	6	100%	
1.9	Rozwój osobisty - wzmacnianie kompetencji i integracja	Liczba wydarzeń	0	0%	0	0%	1	100%	1	100%	1	100%	1	100%	
1.10	Mała architektura turystyczna (FEW EFRR)	Wspierane strategie rozwoju lokalnego kierowanego przez społeczność	0	0%	1	100%	1	100%	1	100%	1	100%	1	100%	FEW
		Liczba obiektów kulturalnych i turystycznych	0	0%	5	100%	5	100%	5	100%	5	100%	5	100%	
Wskaźnik rezultatu W 1.1 (zrealizowany poprzez przedsięwzięcie 1.8)		R.37 Wzrost gospodarczy i zatrudnienie na obszarach wiejskich	0		0		6		0		0		0	100%	PS WPR
Wskaźnik rezultatu W 1.2 (zrealizowany poprzez przedsięwzięcie 1.1)		R.41PR Łączenie obszarów wiejskich w Europie	0		3 300		5 000		5 000		5 000		5 000	100%	
Wskaźnik rezultatu W 1.3 (zrealizowany poprzez przedsięwzięcia: 1.2, 1.3, 1.4, 1.5, 1.6, 1.7, 1.9)		R.42 Promowanie włączenia społecznego	0		0		100		100		100		100	100%	
Wskaźnik rezultatu W 1.4 (zrealizowany poprzez przedsięwzięcie 1.10)		Liczba osób odwiedzających obiekty kulturalne i turystyczne objęte wsparciem (FEW EFRR)	0		2 500		2 500		2 500		2 500		2 500	100%	FEW

Źródło: Opracowanie własne

Załącznik nr 3 Budżet LSR

PLANOWANA WYSOKOŚĆ ŚRODKÓW NA WDRAŻANIE LSR I ZARZĄDZANIE LSR				
Zakres wsparcia	Program/Fundusz			Środki ogółem
	PS WPR	EFRR	EFS+ (wdrażanie i zarządzanie)	(EUR)
Wdrażanie LSR (art. 34 ust. 1 lit. b rozporządzenia nr 2021/1060)	1 250 000	141 086 136 713	0	1 391 086 1 386 713
Zarządzanie LSR (art. 34 ust. 1 lit. c rozporządzenia nr 2021/1060)	312 500	0	0	312 500
Razem	1 562 500	141 086 136 713	0	1 703 586 1 699 213

Źródło: Opracowanie własne

Załącznik nr 4 Plan wykorzystania budżetu

fundusz	Środki zakontraktowane w Euro do:													
	31.12.2024		31.12.2025		30.06.2026		31.12.2026		31.12.2027		31.12.2028		31.12.2029	
	Kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	Kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	Kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	Kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	Kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	Kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR	Kwota ogółem (UE+ krajowe)	% wykorzystania budżetu LSR
EFROW	0	0%	825 000	66%	825 000	66%	1 250 000	100%	1 250 000	100%	1 250 000	100%	1 250 000	100%
EFS+	0	0%	0	0%	-	-	0	0%	0	0%	0	0%	0	0%
EFRR	0	0%	141 086 136 713	100%			141 086 136 713	100%	141 086 136 713	100%	141 086 136 713	100%	141 086 136 713	100%
RAZEM	0	0,00%	966 086 961 713	69,35%			1 391 086 1 386 713	100,00%	1 391 086 1 386 713	100,00%	1 391 086 1 386 713	100,00%	1 391 086 1 386 713	100,00%

Źródło: Opracowanie własne